

Saksbehandler: Hans-Jürgen Schorre

Saksdokumenter:

Saksframstilling (*vedlagt*)

Notat fra Olav Fykse Tveit med MKRs vedtak i saken (*sendes ut senere*)

Rapport fra Erlend Rogne om miljøseilasen (*vedlagt*)

Bakgrunnsdokument 1: Kirkemøtets tidligere vedtak på feltet "Forbruk og Rettferd", deres oppfølging og evaluering (*vedlagt*)

Bakgrunnsdokument 2: Geiranger-erklæringen (engelsk og norsk) og presseklipp fra Nordsjø-seilasen (*vedlagt*)

Bakgrunnsdokument 3: Seilas-brosjyre "Protecting the riches of the seas" med program (*vedlagt*)

MKR 35/03

KR 42/03

Geirangerdeklarasjonen – erfaringer og utfordringer fra et samarbeidsprosjekt

Sammendrag

Geirangerdeklarasjonen – eller "The Geiranger declaration on sustainable stewardship" som dokumentet egentlig heter – ble den 25. juni 2003 vedtatt av de oppnevnte representanter fra kirker i 8 land rundt Nordsjøen som deltok i seilasen / seminarrekken "Protecting the riches of the seas – The North Sea Sailing Seminar 22.-25. June 2003. A church initiative for dialogue on sustainable development." Initiativtaker og arrangør av denne seilasen var Den norske kirke.

Planleggingen skjedde i dialog med Hans Allhellighet den økumeniske patriarken erkebiskop Bartolomeos, og den konkrete anledningen var den 12. Generalforsamlingen av KEK (Konferansen av europeiske kirker) i Trondheim 25.juni – 2. juli 2003.

Deklarasjonen inneholder konkrete utfordringer til de deltagende kirker og deres menigheter. For Den norske kirkes del må disse utfordringene sees i sammenheng med det omfattende og mangeårige engasjement i spørsmål om "Forbruk og Rettferd" eller "Fred, rettferdighet og vern om skaperverket" (betegnelse på arbeidsprogram i Kirkenes Verdensråd).

Kirkemøtet 2003 skal på denne bakgrunnen ta stilling til de konkrete utfordringene fra deklarasjonen, men også reflektere over de positive erfaringene fra dette samarbeidsprosjektet til nytte for det videre arbeid med saksfeltet "Forbruk og Rettferd".

Derfor må også KM- vedtaket fra 2001 om evaluering og oppfølging av "Forbruk og Rettferd" minnes om i denne saken.

Både Kirkemøtet 1996 og 2001 forutsatte et vedvarende og økende engasjement fra hele kirken i samfunns- og miljøspørsmål. Dnk lanserte derfor også dette Nordsjø- initiativet sammen med prosjektet "Grønn kirke- grønne menigheter" som to konkrete bidrag til den norske regjeringens arbeid med en Nasjonal Agenda 21- en handlingsplan for hele det norske

samfunnet. En annen viktig prosess i inneværende år er regjeringens lansering av "Grønn stat", et prosjekt som ønsker å gi alle statlige virksomheter et godt grunnlag for å integrere miljøhensyn i egen virksomhet. Innen år 2005 skal alle statlige virksomheter ha innført miljøledelse som en integrert del av organisasjonenes styringssystem.

Kirkemøtets vedtak i denne saken skal vise veien videre og ta noen konkrete skritt forover i Dnks engasjement for miljø og rettferdighet, samt svare på de konkrete utfordringene fra Geirangerdeklarasjonen.

Kirkerådet anbefaler KM å fatte følgende vedtak:

Kirkemøtet er glad for den gode mottakelsen Nordsjø-seilassen har fått, og for det samarbeidet på mange plan som ble innledet. Kirkemøtet hilser særlig de mange økumeniske kontakter velkommen. Kirkemøtet takker alle som har bidratt i arbeidet med seilassen. På bakgrunn av de erfaringene som er rapportert og de utfordringene som er gitt oss gjennom "The Geiranger declaration on sustainable stewardship" ber Kirkemøtet...

1. De sentralkirkelige råd om å følge opp de inngåtte samarbeidsrelasjoner om Nordsjøen som rent og rikt hav både nasjonalt og internasjonalt. Denne gruppen bør også spesielt være oppmerksom på å kunne støtte kystsamfunn i krise. Det bør vurderes å etablere en fast internasjonal arbeidsgruppe for dette arbeid. Erfaringene fra kirken og lokalsamfunn i Lofoten bør trekkes aktivt inn. Hovedansvaret for oppfølgingen fra norsk side må gjerne legges til et av kystbispedømmene.
2. De sentralkirkelige råd om å sette i gang et arbeid som sikter mot å innføre en skapelsesdag/ skapelsesperiode i Den norske kirke innen år 2005.

Kirkemøtet minner hele kirken om sine tidligere vedtak i saken "Forbruk og Rettferd" og ber om utholdenhet og et vedvarende engasjement. Kirkemøtet er glad for de mange håpsteget som viser at kirkens engasjement nytter og blir lagt merke til.

På denne bakgrunnen ber Kirkemøtet...

3. Kirkerådet og bispedømmerådene om å intensivere et strategisk samarbeid på feltet "Forbruk og rettferd", som sikter på utarbeidelsen /revisjon av en forpliktende handlingsplan. Det overordnede mål må være motivering og dyktiggjøring av lokalmenigheten. Kirkerådet bør ta initiativ til en felles strategikonferanse om dette tema i 2004. Erfaringen fra arbeidet i Nettverk for miljø og rettferd med inspirasjonssamlinger og internett-sider, og fra de bispedømmene som har etablert en egen ressursgruppe bør stå sentralt. Alle bispedømmerådene oppfordres til i løpet av 2004 å vedta en forpliktende handlingsplan. Nødvendig økonomi og bemanning må drøftes med utgangspunkt i kirkens aktuelle situasjon, men også med dristighet og mot til satsing og nytenkning.
4. Kirkerådet og bispedømmerådene å vurdere tjenlige former for tilbakemeldinger fra menighetene over erfaringer og aktiviteter, men også ønsker og behov.
5. Kirkerådet å intensivere dialogen med regjeringen og departementene om samarbeid i et prosjekt "Grønn kirke- grønne menigheter". Kirkemøtet er glad for det konstruktive samarbeidet i Nordsjø-seilassen, og ber de aktuelle offentlige myndighetene på ulike plan å følge opp utfordringene fra Geiranger- deklarasjonen.

6. Kirkerådet og bispedømmerådene å samarbeide om hvordan kirken offensivt kan møte kravene fra "Grønn Stat" om innføring av miljøledelse i egen virksomhet. Det gjelder å ta vare på ildsjelene, deres engasjement og kreativitet og samtidig forankring i hele kirkens virksomhet.

Kirkemøtet ber om en status-rapport for arbeidsfeltet i 2005.

Saksorientering

Bakgrunn

Miljø- og fordelingsspørsmål har stått på den kirkelige dagsorden over lengre tid. Kirkenes Verdensråd programfestet arbeidet med "Justice, peace and integrity of creation" allerede 1983 i Vancouver, dette var 4 år før Brundtlandkommisjonen la fram rapporten *Vår felles framtid* for FN.

I Den norske kirke er uttalelsen om "**Vern om livet**" fra Kirkemøtet 1989 sentral: "*Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at ekspertenes dystreste spådommer om tidspunkt for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktig. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko.*"

I 1992 ble utredningen "**Forbrukersamfunnet som etisk utfordring**" lagt fram for Bispemøtet. Bispemøtet vedtok en lengre uttalelse om emnet, og både utredningen og uttalelsen vakte oppsikt i såvel kirke, som det politiske miljø og i arbeidslivet.

Kirkemøtet 1996 behandlet saken under betegnelsen "**Forbruk og rettferd**" og formulerte resultatet som en liturgisk hilsen i brevform: *Kirkemøtet hilser alle mennesker og råd i Den norske kirke og alle mennesker av god vilje!* Vedtaket ble sendt av Kirkerådet til alle menigheter.

I siste vedtaks punkt utfordret Kirkemøtet alle nivåer i kirken:

Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd, men også bispedømmerådene og menighetsrådene, å følge opp de utfordringene som er beskrevet i brevet. Klare målsettinger må utformes for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremdriften.

Dette var oppstarten av et omfattende arbeid både sentralt, på bispedømmenivå og i mange menigheter.

Kirkemøtet 2001 "Forbruk og Rettferd – evaluering og oppfølging"

I 2001 foretok Kirkemøtet på nytt en behandling av sakskomplekset på bakgrunn av en omfattende evaluering. Hovedinntrykket var at et tiltagende engasjement etter 1996 mange steder var i ferd med å "dabbe av" mot slutten av perioden. Dette for øvrig helt parallelt med en dalende miljøinteresse i befolkningen for øvrig. Til Kirkemøtets behandling ble det også laget et dokument med kommentarer og innspill til evalueringsrapporten.

Det vedlagte bakgrunnsdokument 1 inneholder evaluerings-rapporten for Kirkemøtet 2001 og to kommentarer (fra Nils Tore Andersen, som ledet komité-arbeidet i 1996, og Sigrun Møgedal, som ledet Mellomkirkelig Råd i 1996). I tillegg inneholder det merknader fra komité C og Kirkemøtets vedtak fra 2001.

Vedtaket fra Kirkemøtet 2001

I vedtaket fra Kirkemøtet 2001 heter det bl.a. ...

Vi er som enkeltmennesker og kirke fanget i et system vi ikke ser noen enkel utvei fra, og vi erkjenner at det ikke er lett å finne former for handling som fører til at vi får et mer rettferdig og bærekraftig samfunn. Men vi må forsøke å holde fast i overbevisningen om at vi kan fremme endringer, både i eget liv og i samfunnet. Derfor kaller vi på ny hele vår kirke til oppbrudd preget av engasjement, oppfinnsomhet, håp og trass - et oppbrudd fra forbrukersamfunnets bånd, og til det gode liv i etterfølgelse av Jesus Kristus.

...Kirkemøtet erkjenner at det er nødvendig å videreføre og styrke Den norske kirkes arbeid på dette feltet. Utfordringene fra 1996 krever fortsatt hele kirkes oppmerksomhet og engasjement. For alle områdene er det nevnt konkrete former for oppfølging i Komitéens merknader. ...Visjonen må være å gjøre kirken til verdens største miljøbevegelse.

"Forbruk og rettferd" angår hele menigheten. Kirkemøtet oppfordrer derfor råd og stab i lokalmenighetene til å samarbeide om disse utfordringene på alle områder av menighetens virksomhet. Samtidig er det viktig at menigheten knytter kontakter med andre som har et tilsvarende engasjement i lokalsamfunnet. Det bør også letes aktivt etter frivillige medarbeidere med nådegaver og engasjement på dette feltet. Oppfølgingen må skje gjennom en integrering av disse spørsmålene i gudstjenestelivet, det diakonale arbeidet, samt i bibel- og studiegrupper.

... Det er særlig viktig å erkjenne bispedømmenes nøkkelrolle mellom sentrale og lokale ledd i kirkes arbeid. Bispedømmerådene oppfordres til å danne regionale arbeidsgrupper etter modellen fra Bjørgvin for å sikre kontinuitet og fremgang i dette arbeidet. Bispedømmerådene og ressursgruppene bør holde seg orientert om arbeidet på dette feltet i menighetene.

Kirkemøtet oppmuntrer biskopene til å videreføre og fornye sitt samfunnsengasjement, både som representanter regionalt og nasjonalt i konkrete spørsmål. Dette tema må være en naturlig del av bispevisitasene. Kirkemøtet oppfordrer biskopene til i fellesskap å utforme et hyrdebrev om miljø og rettferd, for å understreke den klare sammenhengen mellom tro og liv som tar hensyn til miljø og rettferdighet.

...

Kirkemøtet ber Kirkerådet om å tilrettelegge for nødvendig økonomi og bemanning for oppfølging av de prioriterte tiltak i dette sakskomplekset.

...

Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd å videreføre deltakelsen i internasjonalt og økumenisk samarbeid.

I denne saken er det ikke tenkt å belyse og evaluere alle sider av hvordan dette vedtaket er fulgt opp i tiden etter 2001, men Nordsjø-seilasen og de konkrete utfordringen fra Geiranger-deklarasjonen aktualiserer at Kirkemøtet trekker frem enkelte sider ved vedtaket fra 2001 på nytt.

Nordsjøseilas som et internasjonalt og økumenisk miljø-initiativ

Hva var målsettingen og anledningen til Nordsjø-seilasen?

Den norske kirke ønsket med dette initiativ - i samarbeid med His All Holiness The Ecumenical Patriarch of Constantinople Archbishop Bartolomeos - å sette sentrale miljøspørsmål rundt felles forvaltning av våre nordlige havområder på dagsorden til Europas kirker – i særdeleshet de anglikanske og lutherske kirker i Porvoo-kirkefellesskapet.

En Nordsjø-seilas skulle samtidig være et konkret kirkelig bidrag til en bred dialog om bærekraftig samfunns- og næringsutvikling i noen av de viktigste områdene for Norge: Petroleumsvirksomhet, fiskeriforvaltning, havbruk og havforurensning.

Denne dialogen ønsket å omfatte europeiske kirkeledere, politikere, forvaltning, forskning, nærings- og miljøverninteresser.

Den konkrete anledningen er den 12. generalforsamling til Konferansen av Europeiske kirker (KEK) i Trondheim, 25.juni-2.juli 2003, og den norske regjeringens arbeid med utforming av en Nasjonal Agenda 21 i løpet av 2003. Metoden var gjennomføring av en seilas fra Egersund via Stavanger, Utstein kloster, Moster, Bergen, Ålesund, Geiranger til Trondheim langs den norske kysten med forskjellige møtepunkter og seminarer underveis.

Et detaljert seilings-program og tematisk beskrivelse av dagsseminarene på Utstein kloster/ Stavanger "Towards an ecological ethos: oil and gas resources", Bergen: "Towards an ecological ethos: fisheries and sea farming", og Geirangerfjorden: "Towards a church respons" fremgår av vedlagte seilasbrosjyre "Protecting the riches of the seas- The North Sea Sailing Seminar 22-25 June 2003". Seminarene var forberedt i samarbeid med nærings- og miljøvernorganisasjoner, forskning og politikk og hadde en lang rekke svært kompetente innledere med statsrådene Einar Stensnæs og Børge Brende i spissen. Det skal i ettertid utarbeides en seilas-rapport med alle / de viktigste bidragene for å gjøre det mulig å fortsette noe av arbeidet, for eksempel i en regional kontekst.

Seilas som samarbeidsarena

Seilasen fungerte som en samarbeidsarena på flere måter:

-Samarbeid mellom kirke, forskning, miljøvern og næring

Det var en utstrakt dialog mellom Dnks prosjektledelse og diverse miljøvern- og næringsorganisasjoner, samt forskningsinstitusjoner, i forberedelsen og gjennomføringen av seilasens program. Her må det spesielt trekkes frem det flotte samarbeidet med Havforskningsinstituttet i Bergen som inviterte oss for den første del av reisen (Egersund-Bergen) om bord på sitt nye forskningsfartøy G.O.Sars. Dette fartøyet ble døpt av dronning Sonja bare noen uker før seilasen, og er vel for tiden verdens mest avanserte forskningsfartøy. Å kunne gjennomføre den første delen på denne båten under sakkyndig ledelse av avdelingsdirektørene Ole Arve Misund og Per W. Nieuwejaar, ga alle deltakerne en meget aktuell og praksisnær innføring i Nordsjøens miljø-problemer.

-Internasjonal og økumenisk dialog

Det ble i forkant og under seilasen opprettet en nær og god dialog mellom representanter for kirker i de fleste land rundt Nordsjøen med Porvoo-kirkene i spissen. Kirker fra England, Skottland, Irland, Island, Danmark, Sverige, Finland og Tyskland var representert. Det gode samarbeidet med den økumeniske patriarken Bartolomeos og hans medarbeidere knyttet seilasen opp mot hans symposium på Østersjøen tidligere i juni, og de tidligere symposia som han har gjennomført på forskjellige hav i Europa. Disse symposia var også modellen for den dialogen som ble ført på Nordsjø-seilasen, og patriarkens aktive deltakelse var svært verdifull, ikke minst når det gjelder å gi et teologisk fundament for denne dialogen. Det vil være viktig å finne relevante fora for fortsettelsen av denne dialogen rundt Nordsjøen som vår felles gave og ansvar.

Samarbeid mellom alle nivåer i Den norske kirke

Seilasen med sitt omfattende program forutsatte et bredt samarbeid mellom mange aktører i Den norske kirke, både nasjonalt, regionalt og lokalt. En gruppe av medarbeidere i de sentralkirkelige råd opprettet kontakt med Bispedømmene i Stavanger, Bjørgvin, Møre, Nidaros og Sør- Hålogaland. Med biskopene i Stavanger og Bjørgvin (Nidaros??) og

domprostene i Møre og Sør- Hålogaland i spissen ble det etablert regionale arbeidsgrupper. Det ble avtalt en konkret arbeidsfordeling med bl. a. en ”skipskapellan” (ansvar for samordning av hele gudstjenesteprogram og andaktsliv), en ”skipsmusiker” (sang og musikk), ”skipstdiakoner” (samtale- og kontaktpersoner) ved siden av den sentrale ledelsen av hele seilasen. Både i Stavanger og Bjørgvin bispedømme var ressursgruppene for Forbruk og Rettferd med bispedømmes diakonirådgiver i spissen de ansvarlige lokalgruppene for gjennomføringen av seilas-programmet i Stavanger og Bergen. I Nidaros var ressursgruppen og diakonirådgiveren medansvarlig for bemanning av Dnks stand på KEK-generalforsamlingen. Menigheten i Egersund med prostens i spissen var svært engasjert i den økumeniske gudstjenesten på seilasens første dag. Flere menigheter underveis ønsket å samarbeide med seilasen, og flere kirkelige ansatte og frivillige ildsjeler underveis langs hele ruten stilte opp med praktisk hjelp.

Et viktig spørsmål er: Hva utløste denne viljen og lysten til samarbeid i dette konkrete tiltaket og hvordan kan man overføre dette engasjement til fremtidige tiltak?

Samarbeid mellom kirken og politikk / forvaltning

Både miljøverndepartementet og olje- og energidepartementet støttet seilasen betydelig økonomisk. Det samme gjorde Fiskeridirektoratet, og Fylkeskommunene i Telemark, Rogaland og Hordaland.

Miljøvernminister Børge Brende deltok selv på en del av seilasen, olje- og energiminister Einar Stensnæs på dagsseminaret på Utstein kloster, Både fra olje- og energidepartementet og fiskeridepartementet var en statssekretær påmeldt til hele seilasen. Dessverre måtte begge melde avbud i siste liten pga. andre forpliktelser.

Fylkesmannen i Rogaland deltok på seminaret på Utstein kloster, fylkesmannen i Sør-Trøndelag på hele seilasen. Nesten alle som ble kontaktet var meget positiv til kirkens engasjement i denne saken. I alt var over 60 personer med i seilasen, på dagsseminarene var det mellom 80 og 100 deltager.

Noen tilbakemeldinger

Det er foreløpig ikke foretatt en evaluering av hele seilasen, men en god del deltakere har gitt uoppfordret muntlige og skriftlige tilbakemeldinger. Det kan være verdifullt å nevne noen:

”Takk for en helt fantastisk kirkeseilas fra Egersund til Ålesund. ... Både foredragene, de kirkelige handlingene og selve seilasen har gitt meg uutslettelige inntrykk. Jeg håper at seilasen har gitt inspirasjon til deltakerne også fra kirkesamfunnene rundt Nordsjøen til fortsatt arbeide med å ta vare på havets rikdommer, og spesifikt Nordsjøen og Nord - områdene.” (Tore Brænd, energirådgiver i Norges Naturvernforbund)

”Jag skulle vilja tacka dig och alla andra i norska kyrkan för den fantastiska miljökonferensen och er stora generositet. Jag har lärt mig väldigt mycket och knutit värdefulla kontakter för framtida samarbete!” (Magnus Andersson, Uppsala, Sverige)

”Dear Stig and all of you in the Church of Norway who hosted such a wonderful experience, Thank you very much indeed for your imagination, generosity, passion, rigour and the brilliant arrangement of so much detailed input. And thank you, too, for using English as the medium!” (Jenny Carpenter, England)

”Du skall också veta - att den konferensen du ordnade om Nordsjön var en fantastisk upplevelse för mig. Det satta djupa spår. Just kombinationen av forskning, samhällsfrågor,

nationell historia och identitet samt teologi och andlighet. Det var helt unikt.” (Dan Melander, miljøsamordnar i den svenske kyrkan)

*”Hjertelig takk for sist. Enestående opplevelse og erfaring - faglig og åndelig.”
(Øystein Bjørdal, domprost i Molde og ansvarlig for seilasens gudstjeneste-program)*

Nasjonale miljøprosesser i 2003 og Dnks deltakelse / Nasjonal Agenda 21 og Grønn Stat

Fra Dnks side ble seilasen, ved siden av arbeidet med prosjektet ”Grønn kirke- grønne menigheter”, nevnt som et konkret bidrag til regjeringens arbeid med utarbeiding av en Nasjonal Agenda 21 under ledelse av finansdepartementet, en nasjonal handlingsplan for bærekraftig samfunnsutvikling. Kirkerådet leverte innspill til dette arbeidet både i oppstarten i januar og som høringsuttalelse til en fremlagt skisse fra det ansvarlige statssekretærutvalget i august (for mer informasjon se www.kirken.no/miljo).

En annen viktig prosess i inneværende år er lanseringen av ”Grønn stat”, et prosjekt som ønsker å gi alle statlige virksomheter et godt grunnlag for å integrere miljøhensyn i egen virksomhet. Innen år 2005 skal alle statlige virksomheter ha innført miljøledelse som en integrert del av organisasjonenes styringssystem. Dette berører både sekretariatet til de sentralkirkelige råd og alle bispedømmekontorene. Her har Dnk sentralt allerede i et prosjekt med tittel ”Kirke miljø 2000”, og støttet av Miljøverndepartementet høstet erfaringer for en systematisk gjennomgang av alle sider ved kirkelig virksomhet (modell for miljøsertifisering).

Kommunikasjon og samarbeid

Både Kirkemøtet 1996 og 2001 har slått fast at dette tema angår hele kirken og hver enkelt personlig. Det er gjort et omfattende og mangfoldig arbeid på forskjellige områder som er relatert til temaet ”Forbruk og Rettferd”, både av kirken på sentralt plan og av enkelte ildsjeler lokalt og regionalt. Likevel er det svært langt igjen før man kan si at dette engasjementet finnes i de fleste menigheter. På den ene siden mangler vi oversikt og tilbakemeldinger over aktiviteter, ønsker og behov lokalt, noe som er nødvendig for å kunne gjøre et arbeid med hjelp og tilrettelegging sentralt og regionalt. Det bør vurderes å videreutvikle dialog og tilbakemeldingsrutiner (for eksempel kirkelig årsstatistikk) til også å omfatte spørsmål om menighetens diakoni-, samfunns- og miljøengasjement. Det bør etableres / gjenopplives et fast samarbeidsforum mellom bispedømmene og de sentralkirkelige råd som koordinerer og leder hele kirkens strategi-, plan- og revisjonsarbeid på dette feltet. Slike planprosesser ble krevd og forutsatt etablert allerede av Kirkemøtet 1996 og har vist seg å være helt nødvendig for å sikre at ord blir fulgt av konkrete handlinger.

Viktige strategiske områder for dette nevnes bl.a. i ”Jahrbuch des diakonischen Werkes der EKD 2003” med tittel *Nachhaltig solidarisch leben (Å leve i bærekraftig solidaritet)*.

I kapittelet om diakoni på skaperverket kreves det tre handlingsstrategier for kirken:

Å endre sin egen praksis i retning bærekraft, å være profetisk røst i samfunnet, og å bidra med nytenkning og kreativitet i de nødvendige omstillingsprosesser i samfunnet.

Utadrettet kommunikasjon og håpsteget

Medias dekning av Nordsjø-seilasen må sies å ha vært meget bra: BBC, NRK, Aftenposten, Vårt Land, Stavanger Aftenblad, Bergens Tidende, og en god del flere har deltatt, rapportert og kommentert. Vedlagte presseklipp gir et bilde av medias dekning. Kommentaren ”Grønnere Gudstro” i Aftenposten 2. juli nevner eksempelvis:

Prester og andre religiøse ledere er blant de ytterst få i vårt samfunn som fortsatt har en viss moralsk autoritet i møte med sine trosfeller. Mens miljøorganisasjoner og miljøpolitikerne sliter med dalende interesse for miljøvern, har religiøse ledere kastet seg tungt inn i kampen for å bevare skaperverket.

Biskop Finn Wagle sa nylig at miljødeleggelsene er som å korsfeste skaperverket. Sterkt. ... Spørsmålet, etter hvert som miljøengasjementet brer seg, er hvor kraftfull en allianse mellom miljøvernere som har vitenskap som viktigste våpen og en kirke med moralsk autoritet og kontakt med grasrota blir. Er dette flotte ord, eller vil noe skje. Kirken avgjør selv om dette skal være en kjekk måte å få litt positiv omtale på, eller om det er alvorlig ment.

Allerede til Kirkemøtet 2001 ble det lagt fram en forskningsrapport som bekrefter at det har skjedd mye viktig arbeid i kirken, både holdningsmessig og faglig. Undersøkelsen fra KIFO, **"Grønn vekking? Kirkefolkets forhold til miljøutfordringene"**, viser at de kirkeaktive har beveget seg i mer miljøvennlig retning, særlig hva gjelder vilje til å forsake noe av vår levestandard for å fremme miljø og større rettferdighet. KIFO-rapporten forklarer denne tendensen blant annet med behandlingen og oppfølgingen av saken "Forbruk og rettferd". Disse endringene av holdninger og handlinger skjer i motsetning til befolkningen i Norge for øvrig.

Nyhетene torsdag den 28.november 2002 meldte med henvisning til en stor undersøkelse fra **Maktutredningen** at kirkeledere har skiftet rolle fra å være en konservativ elite i norsk historie til det å være en radikal elite i spørsmål om økonomisk utjevning, forholdet mellom by og land, statlig styring og internasjonalisering. I følge undersøkelsen samsvarer kirkeledernes meninger i disse spørsmål med store deler av befolkningen.

Ved fremlegging av årets rapport **State of the World 2003** i Oslo i februar var hovedtema bokens hovedfokus på religionenes betydning i arbeid for en mer bærekraftig verden. Både forskningsdirektør fra World Watch Institute, Gary Gardner, og styreleder Øystein Dahle deltok på hele Nordsjø-seilasen.

Blant organisasjoner som arbeider med spørsmål om fred, rettferdighet og miljøvern legger man merke til kirkens tydeligere engasjement. Selvfølgelig vekker dette også forventninger. Det er viktig å benytte seg aktivt av medias rolle som formidler av budskap og aktiviteter. Seilasen er ikke det eneste eksempel for at kirkens engasjement for positiv omtale. Ressursgruppen for miljø, forbruk og rettferd i Bjørgvin har gode erfaringer med en offensiv media-strategi, og har fått bra mediadekning, bl.a. for sine butikkundersøkelser.

Konkrete utfordringer fra Geiranger-deklarasjonen

Deklarasjonen henviser til miljø-toppmøtet i Johannesburg 2002 og forpliktelsen i Charta Økumenica og formulerer noen overordnede målsom må lede utviklingen av en bærekraftig Nordsjø-region.

På bakgrunn av disse overordnede mål og verdier og de aktuelle utfordringer og trusler i forvaltningen av Nordsjø-området utfordres KEK, deltagerne kirker og menigheter, samt deres regjeringer og Den Europeiske Union til konkrete handlinger.

Når det gjelder deltagerne kirker og menigheter utfordres disse...

- til å sette av en periode eller dag i kirkekalenderen til å feire Guds skaperverk og be for vern av miljøet, mens vi feirer rikdommen i våre ulike teologiske og liturgiske tradisjoner. Vi foreslår 1. september, som allerede er etablert som en bededag av Det Økumeniske Patriarkat, og vedtatt av Kirkenes Verdensråd;

- til å foreta jevnlige miljørevisjoner av kirkene, og gjennomføre påfølgende forandringer;
- til å utfordre og inspirere hverandre som kirkemedlemmer til å føre et liv med større selvbeherskelse og forvalteransvar;
- til å arbeide med organisasjoner i den bredere miljøbevegelsen, og fremme gjennomføringen av Lokal Agenda 21;
- til å støtte og ta seg av de i våre fiskevær som sliter på grunn av mindre fangster og lovgivning som begrenser deres aktiviteter.

Selvfølgelig ligger på Den norske kirke som arrangør av seilassen et spesielt oppfølgingsansvar for de utfordringer som er nevnt. Ikke minst derfor er det viktig å sette dette inn i sammenhengen av hele arbeidsfeltet "Forbruk og Rettferd".

Det første punkt, en **markering av "Creation day" eller "Creation period"** har vi hatt som utfordring i flere år og fra flere hold:

I det økumeniske miljønettverket ECEN (European Christian Environmental Network) er det etablert en egen arbeidsgruppe for dette. Arbeidsgruppen utvikler og sender ut idéer og liturgisk materiell til bruk i kirker og menigheter, og prøver å motivere så mange kirker som mulig å slutte seg til dette initiativet fra den økumeniske patriarken. I Norge har vi hittil ikke tatt konkrete skritt i denne retningen.

En inspirasjonssamling arrangert av Bjørgvin Bispedømmeråd v/ Ressursgruppa for miljø og rettferd i Bjørgvin i mars 2003 i Bergen sendte et brev til Kirkerådet med oppfordring om å starte arbeidet med å innføre en slik markering i Kirkeåret.

Komité C som behandlet saken "Forbruk og Rettferd" på Kirkemøtet 2001, skriver i sine merknader at dette arbeidet bør sees i sammenheng med at menighetene bør vurdere å innføre en årlig refleksjonsuke for å hente kraft ved kilden og med pause i sine vanlige aktiviteter. Det er viktig at Dnk behandler denne utfordringen og vurderer om og hvordan en slik markering i Kirkeåret kan skje.

Det siste punkt, å gi støtte og hjelp til lokalbefolkningen i **fiskevær i krise** er det punkt med tydeligst forankring i en spesifikk Hav / Nordsjø-kontekst. Her sitter Dnk på svært gode erfaringer gjennom de årelange og vedvarende engasjement som den lokale kirke i Lofotregionen har opparbeidet seg. Her er den lokale kirken meget synlig i sitt lokalsamfunn og dens problemer. Ved å gjennomføre internasjonale konferanser om kystsamfunn og deres aktuelle utfordringer har man her opparbeidet seg et stort internasjonalt kontaktnett. Samarbeidet mellom Dnk sentralt og med alle biskoper i arbeidet med å stanse radioaktive utslipp fra Sellafield-anlegget, og i gjennomføringen av Nordsjø-seilassen gir mange muligheter for å fortsette arbeidet med dette sakskomplekset konkret i fremtiden. Dette gjelder også et internasjonalt og økumenisk samarbeid med de andre kirkene fra Nordsjø-seilassen. Det er allerede meldt behov, bl.a. fra Sverige -hvor kystfisket ved Sveriges vestkyst er i en akutt krise – for å lære av kirken i Lofoten. Det bør vurderes å opprette en egen økumenisk og internasjonal arbeidsgruppe som kan fortsette dialogen fra Nordsjø-seilassen. Punktene 2, 3 og 4 er godt ivaretatt gjennom et fortsatt og tydelig engasjement på feltet Forbruk og Rettferd. Dette innebærer at vi setter ny fokus på Kirkemøtets vedtak fra 2001 og foreta nødvendige kursjusteringer som beskrevet andre steder i dette sakspapiret.

Det er spesielt viktig – også på bakgrunn av erfaringene fra Nordsjø-seilassen – å fokusere på nytt på bispedømmerådernes nøkkelrolle med biskopen og prostene i spissen til å motivere og veilede menighetene til å engasjere seg i sine lokalsamfunn – som profetisk røst, med et miljøfokus på egen virksomhet, og som kreativ og innovativ deltaker i samfunnsutviklingen. Kirkemøtet 2001 viste til de gode erfaringene fra Bjørgvin med opprettelsen av en egen

ressursgruppe for dette arbeidet i bispedømmene. Bispedømmerådene i Stavanger, Nidaros og Sør-Hålogaland har fulgt dette opp med opprettelsen av egne ressursgrupper. Andre bispedømmer er i ferd med å gjøre det samme. Kirkerådet lanserer dette arbeidet overfor flere departementer for å få til et bredest mulig samarbeid om dette prosjektet "Grønn kirkegrønne menigheter".

Et brev fra Kirkerådet til bispedømmerådene etter Kirkemøtet 2001 med invitasjon til dialog om hvilke områder og tiltak som var aktuelle å fokusere på i de enkelte bispedømmene, og hvordan man kan samarbeide om disse, ble av flertallet besvart med at det var altfor tidlig for de nye bispedømmerådene til å kunne svare på dette. To år senere – og med den positive erfaringene av samarbeid mellom kirken på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå i Nordsjø-seilasen og med flere håpsteget for at kirkens engasjement blir lagt merke til og nytter - bør det være gode muligheter for ta opp dette spørsmålet på nytt. Målet må være å ta flere konkrete skritt i oppfølgingen av Kirkemøtet 2001: *Visjonen må være å gjøre kirken til verdens største miljøbevegelse.*

Økonomiske/administrative konsekvenser

Oppfølgingen av vedtakene ovenfor vil nødvendigvis medføre både økonomiske og personalmessige konsekvenser. Derfor ba allerede Kirkemøtet 2001 Kirkerådet om å tilrettelegge for nødvendig økonomi og bemanning for oppfølging av de prioriterte tiltak i dette sakskomplekset. Samtidig tilsier erfaringer fra mange tiltak og prosjekter at det er mulig å spare betydelige beløp ved omdisponeringer og forandrete rutiner. Siden dette engasjementet deles av staten og mange organisasjoner, er det i tillegg ofte mulig å få tilført eksterne tilskudd til nødvendige tiltak

Supplement til sak MKR 35/03: Geirangerdeklarasjonen – erfaringer og utfordringer fra et samarbeidsprosjekt

Til Mellomkirkelig råds behandling

fra generalsekretær Olav Fykse Tveit, 02.09.03

Saksdokumentet gir et godt innblikk i hvordan denne seilassen og fellesdokumentet derifra er uttrykk for økumenisk og internasjonalt samarbeid om miljøspørsmål. Det er et vesentlig perspektiv på dette tiltaket. Gjennom et møte med Patriarken av Konstantinopel og ortodoks tradisjon og teologi, sammen med representanter fra nordisk, tysk og britisk kirkeliv, ble det klart at vi har mye å hente i et felles arbeid med disse spørsmålene. Dette må videreføres, dels i Norge, i kontakt med kirkene rundt Nordsjøen, men også i europeisk sammenheng gjennom KEK og ECEN (det europeiske kirkelige nettverket for miljøspørsmål) og innen KV og LVF.

Det ble lagt merke til i det internasjonale kirkefellesskap, hos politikerne, forskermiljøene og i miljøbevegelsen at Den norske kirke nå engasjerer seg så sterkt i internasjonale miljøspørsmål knyttet til havets ressurser. Aftenposten utfordrer når den spør om kirken er villig til å bruke sin moralske autoritet i disse spørsmålene, om dette ”er en kjekk måte å få litt positiv omtale på, eller om det er alvorlig ment.”

Om det er det siste, må det få følger for arbeid og prioriteringer. Ikke minst er det spørsmål om hele kirken gjør dette til sin sak, om dette er en sak for alle dem som skal formidle Guds gode vilje og Guds kjærlighet gjennom forkynnelse av lov og evangelium, eller om det bare blir en sak for noen særlig interesserte.

Biskopenes engasjement er et tegn på at det er i ferd med å bli noe mer. Men gjelder det også forkynnelsen i gudstjenestene, i konfirmantopplæringen, i arbeidet med diakoni og samfunnsengasjement fra dag til dag i menighetene?

Konkrete liturgiske markeringer, egne opplevelser, viktige besøk og tilførsel av kunnskap er med og former en bevissthet om emnet. En utfordring står tydelig tilbake etter seilassen: Hvordan bruker vi kirkens språk: bønnen, salmen, takken, forkynnelsen og sakramentene for å gjøre noe med det som truer Guds eget skaperverk?

I forslaget til Kirkemøtets vedtak, foreslår jeg på denne bakgrunn en annen formulering av pkt 1 og 2:

- 1) Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd om å følge opp de føringer som ble lagt gjennom Nordsjøseilassen og Geirangerdeklarasjonen. Det skal særlig legges vekt på
 - å videreføre det økumeniske og internasjonale samarbeid om vern av våre havområder i samarbeid med kirkene i Norge og rundt Nordsjøen,
 - arbeide med de teologiske spørsmål knyttet til vern om skaperverket i en bred økumenisk sammenheng, hvor ulike tradisjoner kan inspirere hverandre

- bidra til at arbeid med vern om havområder blir en del av det økumeniske arbeidet i internasjonale organisasjoner vi er medlemmer i,
 - samarbeid med alle gode krefter om vern og en bærekraftig forvaltning av havets ressurser, særlig med tanke på kystsamfunn og de kommende generasjoner,
 - fordeling og desentralisering av oppgavene med å følge opp dette programmet.
- 2) De sentralkirkelige råd utreder hvordan det kan etableres en årlig "skapelsens dag" i Den norske kirke, for at hele kirken skal delta i feiring av Guds skaperverk og be om vern og klok forvaltning av skaperverket.

Rapport fra "The North Sea Sailing Seminar", 22. - 25. juni 2003

v/Erlend Rogne

Bakgrunn

I dagene før Konferansen av Europeiske Kirker avholdt generalforsamlingen sin i Trondheim, arrangerte Den norske Kirke en "miljøseilas" langs norskekysten. Sjøkonferansen "Protecting the riches of the seas" hadde som mål å bringe sammen kirkeledere, delegater til generalforsamlingen, politikere, forskere og miljøvernorganisasjoner til dialog om havmiljøet i Nordsjøen. Seilasen var også en anledning til å samle representanter fra kirkene i de landene som omkranser det felles havområdet. Dette er kirker som har hatt nære bånd til utviklingen av de kristne kirkene i Norge, og som Den norske Kirke er knyttet til i dag gjennom Porvoo- og Leuenbergavtalene. Initiativet var inspirert av de havseilasene Hans Hellighet Den Økumeniske Patriarken av Konstantinopel Bartolomeus I har gjennomført tidligere, og Patriarken deltok som æresgjest på hele sjøreisen. Sist, men ikke minst, var miljøseilasen en pilgrimsreise til Trondheim. Håpet var at man kunne bringe med seg et miljøengasjement inn i generalforsamlingen og styrke de kirkelige nettverkene som jobber på dette feltet.

Forløp

Miljøseilasen var lagt opp som en sjøreise fra Haugesund til Trondheim med mange stopp langs kysten og seminarer både på land og om bord. Det nye forskningsskipet G.O.Sars bragte deltagerne til Bergen, mens Hurtigruten ble farkosten vår på den siste delen av seilasen. Begge deler fungerte utmerket, og selv om været ikke var det beste var det en fin opplevelse å se hele denne kyststrekningen fra sjøen. Programmet var innholdsrikt med en blanding av fagseminarer om havmiljø – der hver dag hadde sitt spesifikke tema – og besøk på noen av de viktige stedene i norsk kirkehistorie. Etter planen skulle seilasen munne ut i et sluttdokument signert av deltagerne. Denne "Geirangerdeklarasjonen" ble presentert i form av et utkast tidlig på reisen, og en komité jobbet deretter med å innarbeide endringsforslag i flere omganger. Blant de mellom femti og seksti deltagerne representerte i underkant av halvparten Den norske Kirke. Olav Fykse Tveit og undertegnede deltok på vegne av Mellomkirkelig Råd. Stig Utne og resten av arrangementskomiteen ledet programmet på en stødig måte.

Konferansen startet **søndag 22. juni** med mottakelse og omvisning på Petroleumsmuseet i Stavanger. Deretter reiste deltagerne med buss til Egersund der vi deltok på økumenisk gudstjeneste i Egersund Kirke. Som en åpning på den forestående sjøreisen endte gudstjenesten med en ortodoks velsignelse av vannet. Deltagerne bordet deretter skipet som skulle bringe oss til Utstein kloster. **Mandag 23. juni** var Biskop Baasland vert for det første seminaret på reisen – i flotte omgivelser i selve Utstein kloster. Denne dagen var temaet miljøutfordringene i olje- og gasssektoren. Mange av innleggene belyste fra ulike perspektiver den vanskelige balansen mellom hensynet til miljøet på den ene siden og hensynet til energi- og næringsbehov på den andre. Hans Hellighet Bartolomeus I bidro med et teologisk perspektiv på menneskets miljøansvar. Patriarken tok utgangspunkt i munkenes askese – ulike former for selvpålagt begrensning av forbruk – som et bærekraftig ideal. Han pekte på at den åndelige dimensjonen må ligge som en basis for kirkenes arbeid med miljøvern før vi kan gå videre til å arbeide i det politiske. Det politiske var imidlertid i høyeste grad tilstedeværende gjennom olje- og energiminister Einar Steensnæs, som var utfordret til å si noe om "Stewardship of oil and gas resources – what will the next generations say?" Steensnæs' innlegg ble fulgt av bidrag fra representanter for miljøvernbevegelsen, oljeindustrien og forskningsmiljøer. G.O.Sars tok konferansedeltagerne videre til Bergen med innlagt stopp på Moster og feiring av vesper i Norges kanskje eldste kirke. Siden Sankthansaftenen var regnfull ble det mindre formelle kveldsprogrammet flyttet inn fra dekk. Under tak på båten ble det likevel tid til god mat og forskjellige innslag på årets lyseste kveld.

I Bergen var Biskop Hagesæther vert for det andre seminaret som ble avholdt på Bergen Akvarium **tirsdag 24. juni**. Temaet var fiskerier og akvakultur, og miljøvernminister Børge Brende deltok. Også denne dagen ble innledet med et åndelig perspektiv på den tematikken vi behandlet, denne gang av Biskopen av London Richard Chartres. Blant de påfølgende talerne var Biskop Hagesæther og representanter fra miljøbevegelsen, Institutt for Havforskning, Nordsjøkommisjonen, og nettverket "Lofoten mot Sellafield". Den nye utviklingen i Sellafield-saken, der den britiske regjeringen hadde etterkommet noen av kravene fra norske myndigheter, lå som et positivt bakteppe for denne delen av debatten. Etter å ha feiret ortodoks vesper i Bergen Domkirke gikk deltagerne om bord på hurtigruten "M/S Finnmarken" som tok oss videre nordover. Kveldstimene ble utnyttet til en seksjon om bærekraftig økonomi og en ny "velsignelse av vannet" på dekk – denne gang omgitt av turister fra hele verden.

I løpet av reisen hadde redaksjonskomiteen jobbet sent og tidlig for å få ferdig deklarasjonen. Det siste utkastet ble presentert tirsdag kveld og det endelige dokumentet var klart til å bli underskrevet tidlig **onsdag 25. juni** da Hurtigruten ankom Ålesund. Deklarasjonen var stilet både til KEK og til våre respektive kirkesamfunn og regjeringer. I Ålesund forlot de av deltagerne som skulle være delegater på generalforsamlingen i KEK skipet. De gjenværende deltok på en tredje seminardag i Geirangerfjorden der temaet var Nordsjøkirkenes potensielle rolle i arbeidet for en bærekraftig utvikling.

Oppsummering og veien videre

Den norske Kirke har all grunn til å være fornøyd med gjennomføringen av miljøseilasen og de impulser den ga til videre arbeid. Det var en god atmosfære om bord, og det faktum at vi alle var bokstavelig talt i samme båt over lengre tid skapte en kontakt mellom deltagerne man ellers vanskelig oppnår. Arrangørene hadde forberedt et spennende, tett og variert program, og selv om det ble sene kvelder og tidlige morgener var responsen god fra deltagerne. Den faglige delen fungerte godt – også for de av oss som hadde mindre kjennskap til problematikken på forhånd. Samtidig ble det økumeniske fellesskapet tydeliggjort både gjennom programinnslag og de mange gudstjenestene vi fikk være med på. Videre var konferansen en anskueliggjøring av det engasjementet Den norske Kirke har i miljøspørsmål. Jeg tror også den ga de deltagende delegatene til KEKs generalforsamling en spesifikk agenda i Trondheim. Geirangerdeklarasjonens anliggender ble da også godt ivaretatt i sluttdokumentene fra generalforsamlingen (jf. rapport fra KEK). Det viktigste var likevel kanskje at initiativet var en god måte å revitalisere fellesskapet av kirkene rundt Nordsjøen på. Dette er som sagt kirker vi har nære bånd til både historisk og gjennom dagens økumeniske avtaler, og seilasen ga positive erfaringer å ta med seg i det videre samarbeidet.

Bakgrunnsdokument 1:

Kirkemøtets tidligere vedtak på feltet "Forbruk og Rettferd", deres oppfølging og evaluering

Innhold:

1. Vedtak fra Kirkemøtet 1996 i sak KM 10/96 "Forbruk og Rettferd" som ble sendt til alle landets menigheter s.1
2. Rapport om oppfølging av KM-sak 10/96 "Forbruk og rettferd" til Kirkemøtet 2001 s.7
3. Kommentarer til rapport om oppfølging av "Forbruk og rettferd" og innspill til KM- sak 2001 "Forbruk og rettferd – evaluering og oppfølging"
-Nils Tore Andersen (komitéleder på KM 1996)
-Sigrun Møgedal (leder av Mellomkirkelig Råd 1996) s.21
4. Sak KM 11/ 01 "Forbruk og Rettferd – Evaluering og oppfølging"
-Innstilling fra komité C: s.23
5. Vedtak fra Kirkemøtet 2001 i sak KM 11/01 s.27

1. Vedtak fra Kirkemøtet 1996 i sak KM 10/96 "Forbruk og Rettferd" som ble sendt til alle landets menigheter

Kirkemøtets brev til menigheter i Den norske kirke:

KIRKEMØTET HILSER ALLE MENIGHETER OG RÅD I DEN NORSKE KIRKE OG ALLE MENNESKER AV GOD VILJE!

INNGANGSSALME

Stjernene lyser fremdeles i mørket,
solen gjør natten til morgen og dag,
stjerner og sol senker lysende drømmer
over vår sårede, blødende jord.

Ennå er håpet en levende flamme,
lyset er tent i den mørkeste natt,
ennå kan sårene leges og heles,
vi kan forsones med jorden, vår mor.

Drømmen og håpet skal bo i vårt hjerte!
Se nå er skapelsens åttende dag!
Vi skal erkjenne i gledesfylt undring:
Alt som er skapt er vår søster og bror.

Vi skal få tro på en fremtid på jorden;
avmakt må vike og dag følge natt,
se våre søsken i skapningens mangfold
venter på handling fra hjerter som tror.

Skapningens sukk skal forvandles til lovsang,
sangen skal fylle vår jordiske dag;
alt vil vi bære i bønn til vår skaper,
vi som er barn av hans rike på jord. 1)

INNGANGSORD

Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

"Verden har nok til alles behov, men ikke til alles grådighet" (Mahatma Gandhi). I forhold til dagens virkelighet er dette et treffende ord, som fortsatt vil kunne lede oss i de endringene i livsstil vi må foreta. Endringer som vil kreve noe av oss alle.

Mange har allerede begynt. Mange har levd et liv i "Gudsfrykt med nøysomhet", mange har ved sitt levesett og sine innspill - også til dette kirkemøte - vist at det går an å leve anderledes enn forbrukersamfunnet oppdrar oss til.

SYNDSBEKJENNELSE OG KYRIE

Herre, vi bruker mer enn det som er vårt.
Derfor lider din skapning og ditt skaperverk.
Vi forbruker jordens ressurser på bekostning av de fattige og undertrykte.

Vi er fanget som forbrukere.
Vi bekjenner at vi ikke vil ut av vårt fangenskap.

Vi søker trygghet ved å eie,
og døyver uro ved å kjøpe.
Vi gir ting for tid.
Vi bekjenner at vi elsker erstatningene.

Vi stjeler fra våre barn og dem som kommer etter.
Vi vet at livet på jorden er truet,
men denne kunnskapen lammer oss.
Vi bekjenner at passiviteten passer oss
og at vi ikke vil ut av den.

Vi ser samfunn i oppløsning.
Vi ser fattigdom og urett som går på livet løs.
Vi ser fellesskapsverdier som undergraves.
Vi ser menneskeverdet bli krenket.
Vi ser forbrukerkulturen gripe dypt inn i våre liv.
Vi bekjenner at vi lukker våre hjerter til for det vi ser.

Vi bekjenner at vi ofte vet - men
vi vil ikke.
Vi vil ikke forplikte oss,
derfor mister vår forkynnelse troverdighet.
Vi vil ikke bære vår del av forandringen,
derfor bærer andre håpløsheten.
Vi vil ikke betale omkostningene ved å bryte opp,
derfor brytes andre ned.
Vi hoper opp enighet, men vi handler ikke.
Vi hyller kjærlighetsidealene, men vi følger dem ikke.
Herre, vi bekjenner at vi finner behag i å bekjenne,
uten å bryte opp fra vår synd.

"Fra dypet roper jeg til deg, Herre.
Herre, hør min røst!"

Salme 130,1

KYRIE ELEISON - HERRE, FORBARM DEG!

GLORIA

Herre, hellige Gud, når alle våre tanker om vår egen storhet er falt i grus, hva annet kan vi gjøre enn å gi deg all ære.

Når troen på vår verdensdels overlegenhet viskes ut, hva annet kan vi gjøre enn å lovprise deg som himmelens konge.

Når velstand ikke gir oss trygghet og vår overflod ikke verner våre hjem på jorden, hva annet kan vi gjøre enn å hylle deg for din store herlighet, du allmektige Fader. 2)

TEKSTLESNING

I Salme 24,1:

Jorden og det som fyller den,
verden og de som bor i den,
alt hører Herren til.

II Matt 6, 19-33

Skatter på jorden

Dere skal ikke samle skatter på jorden, hvor møll og mark ødelegger, og hvor tyver bryter inn og stjeler. Men dere skal samle skatter i himmelen, der hverken møll eller mark ødelegger og tyver ikke bryter inn og stjeler. For hvor din skatt er, der vil også ditt hjerte være.

Det syke øye

Det er øyet som gir legemet lys. Er ditt øye friskt, blir hele ditt legeme lyst. Men er ditt øye sykt, blir hele legemet mørkt. Om nå lyset i deg er mørke, hvor dypt blir da ikke mørket!

Gud og Mammon

Ingen kan tjene to herrer. Han vil hate den ene og elske den andre, eller holde seg til den ene og forakte den andre. Dere kan ikke tjene både Gud og Mammon.

Guds omsorg

Derfor sier jeg dere: Vær ikke bekymret for mat og drikke som dere må ha for å leve, og heller ikke for klærne som kroppen trenger. Er ikke livet mer enn maten og kroppen mer enn klærne? Se på fuglene under himmelen! De sår ikke, de høster ikke og samler ikke i hus, men den Far dere har i himmelen, gir dem føde likevel. Er ikke dere mer verd enn de? Hvem av dere kan vel med all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde? Og hvorfor er dere bekymret for klærne? Se på liljene på marken, hvordan de vokser! De arbeider ikke og spinner ikke, men jeg sier dere: Selv ikke Salomo i all sin prakt var kledd som en av dem. Når Gud kler gresset på marken så fint, det som står der i dag og kastes i ovnen i morgen, hvor mye mer skal han ikke da kle dere? Så lite tro dere har! Vær altså ikke bekymret og si: Hva skal vi spise? eller: Hva skal vi kle oss med? Alt dette er hedningene opptatt av; men den Far dere har i himmelen, vet at dere trenger alt dette.

Søk først Guds rike

Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt det andre i tillegg.

FORSAKELSE OG TROSBEKJENNELSE

Vi forsaker djevelen
og alle hans gjerninger i oss
og hans umettelige vesen.

Vi tror på Gud, den allmektige Skaper, som eier hele jorden og alt som fyller den.

Vi tror på Jesus Kristus som ga sitt liv for å frelse oss og som derved setter oss i stand til å tjene

andre.

Vi tror på Den Hellige Ånd som trøster oss, veileder oss og gir oss kraft til å gjøre de rette valg.

FORBØNN

Evige Gud, vi takker og lovpriser deg, Herre over himmel og jord. Vi ber for den verden som du har skapt.

Hjelp oss alle til å ta vare på ditt skaperverk, så vi verner om menneskets verd og forvalter naturens gaver til beste for hverandre.

Hjelp oss å dele jordens rikdommer rett og forvalte dem til din ære og til gagn for kommende slekter. Før verdens fattige folk ut av nød og fornedrelse og gi de undertrykte frihet.

Det ber vi deg om, vår Gud og Far. 3)

VELSIGNELSE

Herren Jesus sa: "Det er en større lykke å gi enn å få."

Apg 20,35 b

UTSENDELSE

FRAM MOT ÅR 2000: "3 x 3 slag" for OPPBRUDD, HANDLING OG HÅP

Fram mot 2000 års-markeringen for Jesu fødsel vil Den norske kirke søke å vekke en oppbrudds-, handlings- og håpsdimensjon:

- Vi ønsker som kirke å gå sammen med alle mennesker og organisasjoner av god vilje for å bygge brede allianser lokalt, nasjonalt og globalt, som kan utløse personlig forpliktelse og politisk handling for redusert forbruk og økt rettferdighet. Lokalmenighetenes deltakelse i lokalt miljøvernarbeid bør ses i sammenheng med innføring av Lokal Agenda 21, hvor samarbeid er en forutsetning for å lykkes. Vi oppfordrer derfor menighetene til å gå inn i et slikt samarbeid. 4)

- Vi vil bruke alle anledninger (bl.a. Kirkedager og Kirkemøte) til å fremme bevisstheten og ved konkrete tiltak inspirere til handling.

- Vi vil føre regnskap med hva som er gjort på alle nivåer for å nå nærmere oppsatte mål for hver av de ni utfordringene.

Vi må uttrykke en stor takk til vår Herre og skaper for at våre liv er sikret materielt, men samtidig ser Kirkemøtet at vi må gå foran og arbeide aktivt for oppbrudd og endringer, for å virkeliggjøre Guds vilje med skapningen og skaperverket. Bibelen lærer oss dessuten at Gud tar de undertryktes parti. Som kirke i ett av verdens rikeste land med store naturrikdommer har Den norske kirke som et fellesskap av troende store muligheter og stort ansvar i spørsmål som angår forbruk og rettferd. Vi uttrykker stor glede og takknemlighet for den forskning som har formidlet oss kunnskap om sammenhengen mellom forbruk og rettferd, og naturens tåleevne. Det er viktig at vi stadig fornyer denne kunnskapen.

Kirkemøte-utsendingene søker selv en personlig omvendelse i forhold til forbrukerkulturen, og er villige til å redusere sitt forbruk som et ledd i en ny fordeling av goder og byrder i verden.

*** Fondsforvaltning**

Vi vil sterkt oppfordre til en alternativ plassering av kirkelig kapital i den økumeniske utviklingsbanken EDCS, etablert av Kirkenes Verdensråd. Det må i forbindelse med omorganiseringen av Opplysningsvesenets fond arbeides aktivt for å sikre at en betydelig andel av de kirkelige fondsmidler kan plasseres i denne eller liknende banker til utviklingsfremmende tiltak. En slik plassering av kirkelig kapital skal i hovedsak komme våre søsterkirker til gode. 5)

*** Merkeordning for rettferdige varer**

En rekke av de varene vi kjøper i dagligvarebutikkene, er produsert under sterkt kritikkverdige økologiske og sosiale forhold. Også kirkekaffen er produsert under vilkår som ikke skaper sosial utvikling for kaffebonden. Konkurransen for å presse prisen ned og overleve på det globale markedet, fører til at menneskerettigheter, arbeidsmiljø og naturgrunnlag ofres. Bevisste valg vil presse fram endringer. Vårt økonomiske system er summen av de valg vi gjør som forbrukere. Den norske kirke må arbeide for at det blir innført en merkeordning for rettferdige varer i Norge, slik at disse blir

tilgjengelige i alle dagligvarebutikker. 6) Under kirkelige arrangementer bør slike varer brukes. Det er også viktig at rettferdige varer tas inn i husholdningen.

*** Ressursbevissthet**

Det må arbeides aktivt og målrettet for økt bevissthet rundt miljøvennlig kontordrift, transport og energiøkonomisering ved ulike typer kirkelige arrangementer. Vi kan ikke snakke om oppbrudd og små skritt uten at vi begynner med oss selv i arbeid og fritid. Både den enkelte og menigheten kan få stor hjelp av bøkene "Grønn Kirkebok" 7), "Grønt kontor" og "Naturlig Vis", de to siste utgitt av Miljøhjemmevernet, et nettverk hvor Den norske kirke er med. 8) Vi er i en situasjon hvor vi kan velge, og dette gir oss samtidig stort ansvar; vi oppfordrer alle til å være seg sitt ansvar bevisst.

*** Bruk av tid og penger**

Aktiv givertjeneste må løftes fram og gis anerkjennelse i større grad enn i dag. Vi kan gi av vår tid, av våre tjenester og av våre penger. I møte med ett av vår tids største problemer, ensomhet, vil den tiden vi er villige til å sette av for andre, være avgjørende. Samtidig vil vi utfordre enkeltmennesket til å overveie å gi tiende. Dette er ikke uttrykk for en lovisk kristendom, men kan tvert om virke frigjørende. Gud elsker en glad giver. Rikdom kan føre oss bort fra kjernen i Bibelens budskap. Andelen av offergaver som går til menighetens egen virksomhet har økt de siste fire årene, på bekostning av bidrag utad til diakonale formål, misjon og nødhjelp. Menighetsrådene bør overveie om dette er en rettferdig forvaltning. 9)

Reklame og mediemakt er med på å holde oppe en higen etter materielle goder, som skaper og fremmer behov som aldri kan tilfredsstilles. Et konkret uttrykk for at konsumkulturen griper om seg, finner vi i innføringen av søndagsåpne butikker, som kan gjøre det enda vanskeligere å søke stillhet, fellesskap, ettertanke og gudstjenestefeiring. Vil vil rette en sterk oppfordring til norske myndigheter om ikke å gi generell adgang til å holde søndagsåpne butikker.

*** Menneskesynet i forbrukerkulturen**

Forbrukerkulturen gir mennesket verdi ut fra sin økonomiske betydning som produsent og konsument. Slik økonomien fungerer, blir det mange som faller utenfor, og forbrukerkulturen er derfor fellesskapsfiendtlig. Vi ser en illevarslende utvikling i at menneskeverdet - gitt oss fordi vi alle er skapt i Guds bilde - er truet. Vi vil uttrykke bekymring over inngrep i menneskelige arvestoffer begrunnet i rene nyttevurderinger. Ønsket om "perfekte" barn som begrunnelse for genmanipulering er ikke etisk holdbart. Respekten for menneskeverdet og respekten for livet er også sterkt truet av dagens abort-praksis og høye antall aborter i vårt land. I denne sammenheng må det også gå ut en sterk oppfordring til menighetene om å støtte de kvinner som velger å bære fram sine barn. 10)

*** Urbefolkninger**

Nasjonalstater i alle verdensdeler øver vold mot urfolks rettigheter ved å frarøve dem råderett over livsområder og naturrikdommer. Multinasjonale selskapers virksomhet undergraver naturgrunnlaget for urbefolkningers tradisjonelle næringer; dermed undergraves livsgrunnlaget, kulturen og identiteten. Norske myndigheter må være pådrivere for en politikk som gjør slutt på denne utbyttingen. Evangeliet er et budskap om frigjøring og frelse for alle. Forkynnelsen av dette budskapet må skje i dyp respekt for urbefolkningers spiritualitet. Deres virkelighetsoppfatning er en ressurs som må brukes for å gi oss en dypere forståelse av skapelsesteologien, og en etisk begrunnelse for forvalteransvaret. 11)

*** Gjeldssanering for de fattigste land**

Det jerngrepet som fattige og gjeldstyngede land holdes i, fører til menneskelig lidelse og fornedrelse. Mennesker ofres som en konsekvens av de utbyttingsmekanismene som eksisterer innenfor den globale arbeidsdeling og det globale handels-mønster. Gjeldssanering må forhandles fram raskere enn hva de eksisterende forslag legger opp til. Midlene til en slik sletting av gjeld må hentes fra både de rikeste land og fra Verdensbanken. Det må arbeides aktivt, også fra norsk side, for at år 2000 virkelig kan bli et rettferds- og jubelår, med en total ettergivelse av gjelden til de fattigste landene. Norge må her være en pådriver i internasjonale gjeldsforhandlinger, og selv gå foran som et eksempel. 12)

*** Klima**

Norge har gjennom sin oljeutvinning, samferdselspolitikk og reduksjon i forskning på alternative energikilder, sviktet sitt globale ansvar. Norske myndigheter må arbeide aktivt for å nå målet om en stabilisering av norske utslipp av drivhus-gasser på et 1989-nivå innen år 2000, slik myndighetene har

forpliktet seg på. Vi kan ikke vente på de andre statene. De rike landenes kortsiktige og egoistiske politikk, hvor det registreres en økning i utslippet av drivhusgasser, begrenser utviklingslandenes muligheter til å planlegge en utvikling på egne premisser: Enkelte stater kan forsvinne fordi havet stiger. Andre må begrense sin økonomiske virksomhet fordi naturens tåleevne for våre utslipp er i ferd med å bli sprengt. 13)

* Grønn skatt

Vårt eksisterende skattesystem er utformet i en tid da det var arbeid til alle og hvor miljøskadelig forbruk og produksjon ikke var aktuelle temaer. I dag gjelder helt andre utfordringer. Svaret på disse utfordringene må bl.a. ligge i en vridning av beskatningen fra arbeidskraft til aktiviteter som innebærer økt bruk av ressurser og økt forurensning. Enkelt sagt blir utfallet at det vi har for lite av, nemlig arbeidsplasser, blir billigere, mens det vi har for mye av, nemlig forurensning, blir dyrere. Dette vil dermed ha betydelige miljøgevinster, blant annet ved å få oss til å tenke mer bevisst som forbrukere. 14)

UTGANGSORD

Gå i fred! Tjen livets Gud med glede!

Fotnoter:

1. Svein Ellingsen.
2. Gloria. Fra utredningen "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring", 1992.
3. Utdrag fra Forbønn II og III, Gudstjenestebok for Den norske kirke, del I.
4. Lokal Agenda 21 er en oppfølging av Verdens Miljøkonferanse i Rio i 1992, og innebærer en samordning av miljøtiltak på lokalt og regionalt nivå.
5. I forbindelse med ny lov for Opplysningsvesenets fond fra 1. januar 1997, må Kirkerådet følge denne prosessen, for å sikre Kirkemøtets anbefalinger.
6. Det arbeides nå aktivt med å kartlegge interessen for - og drive aktiv markedsføring av - rettferdige varer i Norge (kaffe, te, kakao og etter hvert flere varer). Kirkerådet må snarest gis muligheter til å delta i oppstart av en slik merkevareordning etter mønster fra andre europeiske land. Kirkens Nødhjelps ungdomsbevegelse "Changemaker" er blant dem som søker å fremme bruk av rettferdige varer.
7. "Grønn Kirkebok" er en ressursbok utgitt av Kirkens U-Indsinformasjon som kan fungere som inspirasjon for menigheter som ønsker å arbeide med "grønne" gudstjenester og "grønt" menighetsliv.
8. I drift av alle kirkelige kontorer må denne bevisstheten inn, og under Kirkedagene 1997 ("Her er det folk som søker Herrens ansikt") i Trondheim, må pilegrimsmotivet også knyttes til oppbruddstanken.
9. Den økumeniske bevegelsen "Korsvei" er blant dem som har utfordret andre kristne i Norge til å ransake sin bruk av tid og penger.
10. Kirkemøtets handlingsplan "Vern om fosteret - vern om livet" må i denne sammenhengen klart framheves og arbeidet med denne må gis økt prioritet.
11. Samisk Kirkeråd må øke engasjementet for å formidle urbefolkningers spiritualitet og rop om rettferdighet.
12. Mellomkirkelig Råd er tilsluttet Aksjon Slett U-LandsGjelda (SLUG) som arbeider aktivt for å påvirke norsk gjeldspolitikk; SLUG er også med i nordiske, europeiske og globale nettverk med samme mål, med kirkelige organer sentralt plassert.
13. Klimaalliansen er et nettverk som arbeider overfor norske myndigheter, og har i særlig grad fokusert på utbyggingen av norske gasskraftverk, som vil øke de norske utslippene med ytterligere fem prosent. Også Kirkenes Verdensråd arbeider aktivt for å endre de vestlige lands klimapolitikk.
14. Kirkemøtet viser til den såkalte "Grønne Skattekommisjon". Kirkemøtet ber den nye regjeringen starte arbeidet for en reform av skattesystemet, slik at grønne skatter kan innføres uten ytterligere utsettelse.

2. Rapport om oppfølging av KM-sak 10/96 "Forbruk og Rettferd" til Kirkemøtet 2001

Innhold:

0. Sammendrag
1. Bakgrunn for KM sak 10/96
2. KM sak 10/96 "Forbruk og rettferd" - vedtak og utfordringer
3. Oppfølging 1998-2000 på nasjonalt plan (Kirkerådet/de sentralkirkelige råds sekretariat)
4. Oppfølging 1998-2000 på regionalt og lokalt plan (bispedømmer og menigheter)
 - 4.1. Nord-Hålogaland
 - 4.2. Sør-Hålogaland
 - 4.3. Nidaros
 - 4.4. Møre
 - 4.5. Bjørgvin
 - 4.6. Stavanger
 - 4.7. Agder
 - 4.8. Tunsberg
 - 4.9. Hamar
 - 4.10. Borg
 - 4.11. Oslo
5. Oppfølging fra økumeniske organer
 - 5.1. Norges Kristne Råd
 - 5.2. Kirkens Nødhjelp

0. Sammendrag

Kirkemøtet ba i sitt vedtak i 1996 de sentralkirkelige råd, bispedømmerådene og menighetsrådene å følge opp de utfordringene som ble beskrevet i brevet til menighetene. Det skulle utformes klare målsettinger for virksomheten med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremdriften.

Det er ikke angitt en forventet tidshorisont for arbeidet, annet enn at brevet sier at "Fram mot 2000års-markeringen for Jesu fødsel vil Den norske kirke søke å vekke en oppbrudds-, handlings- og håpsdimensjon". Det ble laget en "**midtveis-rapport**" til Kirkemøtet 1998, som vedlegg til behandling av årsmeldingen for 1997. Den foreliggende rapporten bygger på denne, og beskriver oppfølgingen fra 1998-2000 (pr. juli 2001).

De sentralkirkelige råd:

I de sentralkirkelige råd ble det dannet en **arbeidsgruppe med oppfølgingsansvar**, som laget både fremdriftsplan og handlingsplan med konkrete delmål for hvert av de nevnte områdene i løpet av 1997. Høst 1997 ble det også avholdt et første **felles møte med kontaktpersonene** som ble oppnevnt for hvert bispedømme.

Generelt kan man si at alle strekpunkter har blitt fulgt opp sentralt, dog i forskjellig grad. Noen punkter har vokst til **store egne prosjekter**, gjerne i samarbeid med andre organisasjoner (eksempel: **Stiftelsen Max Havelaar**, samarbeidsprosjekt om miljøriktig og energieffektiv **kirkeoppvarming**, **Aksjon Slett U-landsgjelda**). Disse har ført til at Dnk av mange organisasjoner og "mennesker av god vilje" blir sett på som en viktig og tydelig samarbeidspartner.

Engasjement i de sakene hvor forholdene lå til rette for det har på den annen side ført til at andre delmål har blitt fullt opp i mindre grad. Dette skyldes ikke minst at arbeidskapasiteten til de som har oppfølgingsansvar for dette feltet er begrenset. Det er mye som tyder på at det i mindre grad enn forventet i 1996 er blitt et fellesanliggende for alle medarbeider på alle nivåer og i alle avdelinger i sekretariatet til de sentralkirkelige råd.

Bispedømmene og menighetene:

Så å si alle bispedømmerådene tok opp saken kort tid etter KM 1996, og diskuterte planer for oppfølgingen. De færreste ser ut til å ha vedtatt en konkret og helhetlig handlingsplan på bispedømmenivå. Derimot ble i de fleste tilfellene konkrete punkter for egen drift besluttet gjennomført. Steder hvor dette tema har vært i fokus er svært

forskjellig: fra stiftsdager, møter med alle ansatte, prostemøter, konferanser til visitaser. I mange tilfeller sendte man også skriftlig informasjon og oppfordring til menighetene. Ansvaret for oppfølgingen og koordinering ligger oftest hos diakonirådgiveren. De mest konkrete tiltak (Changemakers snabelstafett) synes å ha fungert best til å engasjere både bispedømme- og menighetsnivå.

Den mest omfattende, jevne og systematiske oppfølgingen synes å foregå i Bjørgvin, hvor ikke en enkeltperson, men en egen ressursgruppe med ildsjeler både på bispedømmekontoret og fra noen menigheter følger saken. Her er arbeidet også integrert i Bergens Lokal Agenda 21- arbeid, og skjer i samarbeid med Miljøheimevernet, i øyeblikket sogar med en egen 40%-prosjektstilling for "grønne menigheter". Mennesker som er engasjert i Korsvei-bevegelsen er ofte meget sentral i arbeidet.

Mange steder har personell-utskifting, ubesatte stillinger og omorganisering ført til mindre oppfølging over tid. Sommeren 2001 svarer de fleste bispedømmene at temaet har vært mindre på agendaen, og menighetenes bevissthet rundt dette tema er avtagende. Det finnes ingen oversikt over dette arbeidet og man vil ikke være for negativ, men mye tyder på at det i svært liten grad har vært laget konkrete målsettinger på menighetsnivå. Bare Tunsberg og Hamar mener å se en større bevissthet lokalt. Alle steder etterlyser man enkle og konkrete tiltak som menighetene kan gjennomføre. Bare svært få av landets menigheter har tydelig engasjert seg i oppfølgingen, og i alle tilfeller er det noen "ildsjeler" (ansatte eller frivillige) som bærer engasjementet. Ikke sjelden er resten av menigheten likegyldig, i noen tilfeller også avvisende mot engasjementet. For disse ildsjelene er nettverket for miljø og rettferd og nettsidene www.kirken.no/miljo en god mulighet til å gi hverandre informasjon, inspirasjon og et sted for å utveksle erfaringer. Nettverket og nettstedet er i liten grad kjent i menighetene. Klar tale fra prestene anses som viktig for å holde saken levende i menighetens bevissthet.

1. Bakgrunn for KM sak 10/96 "Forbruk og rettferd"

Miljø- og fordelingsspørsmål har stått på den kirkelige dagsordenen over lengre tid. I Den norske kirke er uttalelsen om "Vern om livet" fra Kirkemøtet 1989 av de sentrale: "Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at ekspertenes dystreste spådommer om tidspunkt for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktig. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko."

I 1992 ble utredningen "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring" lagt fram for Bispemøtet. Bispemøtet vedtok en lengre uttalelse om emnet. Vårt forbruksnivå ble her problematisert både utfra hensynet til rettferdig fordeling, ressurs situasjonen på jorden, menneskesyn og livskvalitet. Både utredningen og uttalelsen vakte oppsikt i såvel kirke, som det politiske miljø og i arbeidslivet.

Fra kirkelig side ble forskjellige initiativ tatt for å følge opp anliggendet i utredningen og bispemøtet. I 1994 ble saken tatt opp på Kirkemøtet, der det var et sterkt ønske om at emnet fortsatt måtte stå på den kirkelige dagsorden. Kirkemøtet ba derfor de sentralkirkelige råd om å arbeide videre med saken fram mot Kirkemøtet 1996.

2. KM sak 10/96 "Forbruk og Rettferd" - vedtak og utfordringer

Kirkemøtet 1996 behandlet saken under betegnelsen "Forbruk og rettferd" og formulerte resultatet som en liturgisk hilsen i brevform: *Kirkemøtet hilser alle mennesker og råd i Den norske kirke og alle mennesker av god vilje!*

Videre fattet man følgende vedtak:

1. Kirkemøtet ønsker at vedlagte brev blir sendt ut til alle menigheter i Den norske kirke med oppfordring til å bruke dette på tjenlige måter.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet utarbeide et gudstjenesteforslag, bygd på elementer fra dette brevet, og sende det ut som opptakt til pilegrimsåret 1997.
3. Kirkemøtet vil oppfordre Kirkerådet til å gjøre dette brevet kjent for kristne organisasjoner, naturvernorganisasjoner, politiske grupperinger og andre aktuelle samarbeidspartnere.
4. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd, men også bispedømmerådene og menighetsrådene, å følge opp de utfordringene som er beskrevet i brevet. Klare målsettinger må utformes for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremdriften.

Oppfølging:

Sentralt:

En prosjektgruppe i de sentralkirkelige råds sekretariat fikk ansvar for oppfølgingen sentralt. Det ble utarbeidet en fremdriftsplan for oppfølging av KM-sak 10/96 fra de sentralkirkelige råd (juni 1997) og en handlingsplan for perioden 1998-2000 (des. 1997).

Samordning med bispedømmerådene:

Et brev med ovennevnte fremdriftsplan ble sendt til alle bispedømmene juni 1997.

I september 97 ble det avholdt en første felles planleggingsdag for representanter for bispedømmerådene, Norges kristne råd, Kirkens Nødhjelp og de sentralkirkelige råd der det ble utvekslet ideer og planer.

Hvert bispedømme har oppnevnt en *kontaktperson for "Forbruk og rettferd"*. Disse står i forbindelse med prosjektgruppen i sekretariatet. Lignende fagdager har vært avholdt en gang hvert år.

Tidligere rapport:

1998 ble det laget en **"midtveis-rapport"** for dette arbeidet til Kirkemøtet. Den nå foreliggende rapporten pr. sommer 2001 bygger på denne midtveis-rapporten og er i stor grad en oppdatering for tidsrommet sommer 1998 – sommer 2001.

3. Oppfølging på nasjonalt plan (Kirkerådet/de sentralkirkelige råds sekretariat)

Rapporten følger de 3 x 3 "klokkeslagene" fra brevet, KM sak 10/96:

Utsendelse fram mot år 2000 - 3 x 3 slag for OPPBRUDD, HANDLING OG HÅP.

Spørsmålet om **Lokal Agenda 21** som også er nevnt i dokumentet kommer i tillegg som punkt 10. Her tas det også opp det generelle arbeid med nettverksbygging og samarbeid med andre aktører.

Punkt 1: Fondsforvaltning

Hovedmål:

Sikre plassering av en viss andel av kirkelig kapital / kirkelige fondsmidler til utviklingsfremmende tiltak som i hovedsak skal komme våre søsterkirker til gode.

Delmål 1: Kirkerådet skal i samarbeid med andre organisasjoner arbeide for opprettelsen av en norsk avdeling av utviklingsbanken EDCS, opprettet av Kirkenes Verdensråd, eller en tilsvarende investeringsmulighet.

Delmål 2: Kirkerådet skal bevisstgjøre menigheter, andre kirkesamfunn og organisasjoner på muligheter til å plassere midler i en slik bank.

Delmål 3: Kirkerådet skal i forbindelse med om organiseringen av Opplysningsvesenets Fond arbeide for at en del av avkastningen kan plasseres til beste for søsterkirker i Sør.

Oppfølging:

MKR vedtok i februar 2000 retningslinjer for bruk av 10% av den årlige OVF-avkastningen: 50% fordeles via KV og LVF, både til deres programmer og aktiviteter direkte i søsterkirker. 40% fordeles til søsterkirker og partnerorganisasjoner av Dnk og de luth. misjonsorganisasjonene til programmer og aktiviteter som særlig ivareta kompetansebygging både individuelt og institusjonelt. 10% går til styrking av vennsapsrelasjoner og søstermenigheter, dog slik at det primært dekker kostnader for partnere i sør og øst. Både i 2000 og 2001 ble 1,8 millioner kroner fordelt etter denne nøkkelen.

Juni 2000 ble Kolibri Kapital ASA stiftet. Kolibri Kapital ønsker å være en kanal for formidling av kapital fra Norge via lokale låneinstitusjoner til fattige i Sør. Stiftelsen Korsvei og Den norske misjonsallianse er hovedinitiativtakere. Mellomkirkelig Råd har gitt driftstilskudd i 2000 (kr. 200.000) og i 2001 (kr. 180.000).

Punkt 2: Merkeordning for rettferdige varer

Hovedmål:

Det er innført en merkeordning for rettferdige varer i Norge innen år 2000.

En stor del av befolkningen kjenner til ordningen.

Mange handler rettferdige varer (Kaffe: 2% markedsandel).

Delmål 1: Kirkerådet/Dnk er aktiv pådriver i etablering og drift av Stiftelsen "Fair Trade Norge".

Delmål 2: Bidra til lanseringen av rettferdig handel overfor menighetene og organisasjonene.

Oppfølging:

Kirkerådet er med blant 12 organisasjoner som stiftet MAX HAVELAAR NORGE (stiftet juni 1997). Kirkerådet har helt fra etableringen av stiftelsen vært meget aktiv i arbeidet, både med første daglige leder og kontinuerlig deltakelse i styret.

Kirkerådskonsulent Hans J. Schorre er siden mars 2000 og til generalforsamlingen i 2002 som styreleder for stiftelsen.

Etter en tung start er Max Havelaar for tiden i en meget positiv utvikling, og det er tegnet flere nye lisensavtaler både for kaffe og te. Dette gjelder både dagligvare- og storhusholdnings-handelen. Høst 2000 undertegnet en av de største aktørene i dagligvaresektoren (Norgesgruppen) en samarbeidsavtale med Max Havelaar. Avtalen tar sikte på å innføre jevnlig nye Max Havelaar-merkede produkter. I august 2001 skal det lanseres bananer i samarbeid med Norgesgruppen og BAMA.

Samtidig er den første perioden med støtte fra NORAD løpt ut, og i fremtiden vil det være nødvendig med et enda større engasjement, også økonomisk, fra stifterne. Stiftelsens mål å være selvfinansierende med lisensinntekter synes foreløpig langt unna.

Fra Kirkerådets side er det jevnlig gjort en informasjonsinnsats overfor norske menigheter for å innføre Max Havelaar-kaffe som den naturlige "kirke-kaffe" (Menighetssendinger, Kirkeaktuelt, mm). Likevel er inntrykket at det ikke er flertallet av menigheter, kirkekontorer, osv. som er faste kunder. Kristen Norges Innkjøpsfelleskap har i mellomtiden også fått Max Havelaar-kaffe i sitt avtalespekter.

Etter stiftelsen av Initiativ for etisk handel (IEH) er det etablert et samarbeid mellom disse to tiltak. Begge sider ønsker å vise at disse initiativene ikke er alternativer men supplement til hverandre.

Punkt 3: Ressursbevissthet

Hovedmål:

Dnk har på alle plan en økt bevissthet rundt ressursbruk, både lokalt og sentralt.

Delmål 1: Kirkens ansatte og valgte representanter prioriterer miljøvennlig transport.

Oppfølging:

Det virker som om det bare er et mindretall som forsøker å velge tog istedenfor fly. Tidspress synes å være her en viktigere faktor enn pris. Derfor har sekretariatet ikke prioritert å føre konkrete forhandlinger med NSB om en rabattordning. Første kontakter viste at det ville være nødvendig med felles regningsadresse for en slik rabattordning.

Delmål 2: Ha etablert samarbeid med KA om ENØK og miljø i kirkelige bygninger.

Oppfølging:

Under tittelen "Kirkeoppvarming – miljøriktig og energieffektiv" er det høst 1999 startet et omfattende samarbeidsprosjekt mellom Kirkerådet, Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, Kirkekonsulenten og Riksantikvaren. Prosjektet er landsdekkende og har et totalbudsjett på ca. 3,5 millioner kroner. Beregnet spare-effekt for oppvarming og bevaring av interiør og kirkekunst er ca. 100 millioner kroner årlig ved miljøriktig og energieffektiv oppvarming.

Ved siden av økonomiske bidrag fra KUF, Riksantikvaren og Kirkerådet har NVE-byggoperatør annonsert finansiell støtte. Til tross for mulige enorme besparelser for de 435 felleråd er det foreløpig vanskelig å få

tilstrekkelig midler fra sentrale myndigheter til dette arbeidet. Dette arbeidet skjer i samarbeid med de regionale ENØK-sentrene, og det har vært besøksrunder og det er tatt kontakt med fellestråd i flere deler av landet. I første prosjektår er det bl.a. samlet inn data til en omfattende database over ca. 1000 kirkebygg i Norge som bearbeides statistisk.

Delmål 3: Dnk planlegger store arrangementer med stor miljøbevissthet.

Oppfølging:

Ungdommens kirkemøte i 1998 og i 2001 er gjennomført med en enkel standard, og svært kostnadsbevisst .

Ressursgruppen for Forbruk og Rettferd har gitt innspill til planlegging og gjennomføringen av de siste Kirkemøtene. Det er foreløpig ikke utarbeidet "grønn sjekkliste" eller "miljøregnskap" Erfaringer fra forhandlinger med hotell, leverandører, osv. viser at man ofte må være tydelig og bestemt når det gjelder slik tilrettelegging.

Punkt 4. Bruk av tid og penger

Hovedmål:

Dnk er kjent som aktiv forfekter av en positiv motkultur overfor forbrukersamfunnet i samsvar med den kristne forvaltertanken.

Delmål 1: Andel av offergaver til eksterne formål er økende.

Oppfølging:

Tilrettelagt tidligere gjennom KUI-brosjyre, se rapport 1998.

Delmål 2: Dnk arbeider for større bevissthet av tidsbruk blant frivillige og ansatte i kirken.

Oppfølging:

Kirkens U-landsinformasjon (KUI) har utarbeidet et studie- og samtaleopplegg med tittel "Alt har sin tid" - med både norske perspektiver og perspektiver fra Sør. Det kan evt. knyttes til eksisterende studieopplegg i menigheter/organisasjoner som "Tid for tro", Alpha-kurs mm. Heftet er blitt godt mottatt av menighetene, og etterspørselen har vært bra.

Delmål 3: Dnk er aktiv deltaker i samfunnsdebatt rundt forbrukerkulturen.

Oppfølging:

Det er bl.a. avgitt høringsuttalelse fra Kirkerådet til NOU 2001:6 "Oppvekst med prislapp" som omhandler reklamepåvirkning av barn og ungdom. Kirkerådets konsulenter har noen ganger på forespørsel deltatt i debatter/ og innledet til temakvelder til dette tema.

Punkt 5: Menneskesynet i forbrukerkulturen (Bioteknologi)

Hovedmål:

Dnk verner om og forfekter et kristent menneskesyn med vekt på menneskets verd og rettigheter.

Delmål 1: Delta aktivt i etikk-debatten rundt bio- og genteknologi

Oppfølging:

Kirkerådet har bl.a. avgitt følgende uttalelser til dette tema:

Desember 1998: KISP slutter seg til oppropet "Stopp Eus patentdirektiv"

Juni 1999: Kirkerådet avgir høringsuttalelse til EU direktiv 98/44/EF om rettslig beskyttelse av bioteknologiske oppfinnelser

November 1999: Kirkerådet avgir høringsuttalelse til Sosial- og helsedepartementet om endringer i transplantasjonsloven

Kirkerådet har etablert kontakt med en rekke fagpersoner på områdene medisin, biologi, etikk for (nettverks-) samarbeid om relevante uttalelser.

KR-konsulent Hans-Jürgen Schorre deltok i april 2001 i et debattmøte på Notodden om medisinsk bruk av bioteknologi og etikk med bl.a. John Alvheim (FRP), leder av Stortingets helse- og sosialkomité.

Delmål 2: Motarbeide dagens høye aborttall.

Oppfølging:

Kirkerådet har gjennom perioden støttet opp om FLMs engasjement og tiltak, bl.a. gjennom bevilgning fra OVF. Kirkerådet har videre avgitt høringsuttalelse til nye forskrifter til Abortloven.

Delmål 3: Revitalisere kampen om menneskeverd og menneskerett ved livets slutt.

Oppfølging:

Kirkerådet var medarrangør av et seminar om eutanasi i november 1998. På samme tid behandlet Kirkemøtet saken om Eutanasi/Aktiv dødshjelp. KM vedtok en uttalelse som bl.a. er sendt til sentrale myndigheter. Saken er senere blitt fulgt opp med en konsultasjon, også dette i samarbeid med FLM, der man drøftet en felleskirkelig strategi for kirkelig nærvær og engasjement i samfunnsdebatten om dette temaet.

Punkt 6: Urbefolkninger

Hovedmål:

Syrke forståelsen for urbefolknings situasjon og spiritualitet, samt støtte dem i arbeidet for grunnleggende rettigheter.

Delmål 1: Opparbeide økt kunnskap om urbefolknings situasjon og spiritualitet.

Delmål 2: Delta i debatten om urfolk og grunnleggende rettigheter.

Delmål 3: Informere norske menigheter om urfolks situasjon.

Oppfølging:

Arbeidet ble videreført gjennom Kirkemøtet 1997 behandling av saken om urfolk i den verdensvide kirke, gjennom konferansen om urfolks land og spiritualitet i Karasjok i 1998, og gjennom aktiv deltakelse i Kirkenes Verdensråds urfolksprogram, som ble vedtatt videreført under Generalforsamlingen i 1998 i Harare, men ikke minst gjennom Samisk Kirkeråds løpende arbeid.

Konkret har Den norske kirke fulgt opp arbeidet med samerettslige spørsmål i flere brev til norske myndigheter (Samerettsutvalget, bevaring av beitedistrikter, utsettelse av mineralloven), og også pekt på at det er avgjørende at vi anerkjenner samenes spesielle rettigheter som urfolk. Utvilsomt vil det viktigste arbeidet framover bli å understreke samenes spesielle status, og samtidig arbeide mot diskriminerende og nedlatende holdninger i lokalsamfunnet overfor den samiske befolkningen.

Det er også påbegynt arbeidet med retningslinjer for næringslivets virksomhet, som Dnk følger opp gjennom kontakter med flere sentrale aktører innenfor både myndigheter og næringsliv. Det har bl.a. vært arbeidet i forhold til norske selskapers virksomhet i India og Filippinene, og situasjonen i en rekke andre land har vært fulgt. Det er ikke grunn til å tro at dette arbeidet vil bli mindre viktig, siden kirker i Sør ber oss om å arbeide overfor de norske selskapene.

Punkt 7: Gjeld

Hovedmål:

Oppnå gjeldssanering for de fattigste land.

Delmål 1: Arbeide for at kirkenes 2000-års-markering særlig tydeliggjør gjeldsspørsmålet.

Delmål 2: *Arbeide med å spre informasjon om gjeldsspørsmålet, og muligheter og problemer knyttet til dette.*

Oppfølging:

Mellomkirkelig råd sluttet seg til Jubilee 2000 direkte allerede i 1997, og gjennom Aksjon Slett U-landsgjelda (SLUG) var de fleste norske bistands- og solidaritetsorganisasjoner med i den største internasjonale bevegelsen for rettferdighet noensinne (nevnt i Guinness' Rekordbok). Mellomkirkelig råd har de siste fem årene spilt en meget sentral rolle i SLUG, med deltakelse på møter med norske statsråder og parlamentarikere, samt betydelig arbeid opp mot det internasjonale kirkelige nettverket. Den norske kirke har vært representert i "Ecumenical Team" i regi av Kirkenes Verdensråd i flere internasjonale møter.

Utvisomt har samarbeidet med menighetene gjennom Jubileum 2000 og Kirkens Nødhjelps fasteaksjon 1999 vært avgjørende for at den norske kampanjen er en av de nasjonale kampanjene med størst oppslutning. I alt ble over 100.000 underskrifter samlet inn. Dette resultatet er det grunn til å si seg fornøyd med. I mange menigheter opplevdes det likevel vanskelig å vinne bred forståelse for de sentrale kravene.

Ledere i Den norske kirke skrev i januar 2000 et brev til statsministeren og ba om at Norge må spille en mer aktiv rolle for å sikre en reell ettergivelse av de fattigste landenes gjeld.

Det er fortsatt behov for Dnks engasjement både nasjonalt og internasjonalt

Punkt 8: Klima

Hovedmål:

Bidra til å påvirke norsk klimapolitikk.

Delmål 1: *Skape bevissthet i bispedømmene og menighetene om aktuelle klimapolitiske spørsmål og vårt etiske mandat.*

Oppfølging:

Arbeidet med klimaspørsmål er fulgt opp på en rekke ulike måter, bl.a. gjennom en dialog med fagpersoner. Arbeidet har blant annet resultert i uttalelser som peker på de rike lands ansvar for den globale miljøsituasjonen.

I motsetning til gjeldssaken har Den norske kirke ikke spilt en aktiv rolle i ulike nasjonale nettverk, men det er gjort felles henvendelser med NHO og LO om situasjonen for klimaforhandlingene etter at USA meldte at de ikke lenger så Kyotoavtalen som ønskelig.

Samarbeidet er også viktig for å understreke at spørsmålet også er et verdispørsmål. Lokalt har enkelte prester løftet fram det kirkelige engasjement i klimaspørsmål, og det er ingen tvil om at det er "Forbruk og rettferd" som er bakgrunnen for at det har vært mulig å formidle vår bekymring på en slik måte. Noe av kritikken av kirkens politiske karakter har ikke lammet arbeidet. Arbeidet følges også opp gjennom ECEN (European Christian Environmental Network).

Punkt 9: Grønn skatt

Hovedmål:

Arbeide for at grønn skatt kan innføres som et bevissthetsfremmende tiltak i vårt forbruksmønster.

Delmål 1: *Konkludere utredningen av effektene av grønn skatt - trekke på erfaringer fra andre land.*

Oppfølging:

Spørsmålet om grønn skatt er fortsatt et aktuelt tema, selv om de fleste forslagene fra Grønn Skattekomisjon ble stemt ned da disse ble presentert for Stortinget. Arbeidet har derfor ikke blitt ført så mye framover, verken nasjonalt eller internasjonalt. Imidlertid foregår det viktige debatter, og noen av disse vil komme tydelig fram

under Miljø- og utviklingstoppmøtet i Johannesburg i 2002 (Rio + 10). Forberedelsen i Norge skjer bl.a. gjennom ForUM for utvikling og miljø, hvor Dnk er representert i styret.

Den norske kirke har deltatt i internasjonale møter hvor spørsmålet om avgiftsbelegging på "uønsket" virksomhet har vært sentrale. Avgifter på flybensin, ressursutvinning, tobakk og valutaspekulasjon er noen eksempler. Inntektene kan brukes til å finansiere tiltak det ikke finnes nok midler til på nasjonale budsjetter.

Oppgaven for Den norske kirke blir framover å peke på de miljø- og fordelingsutfordringene vi står overfor og som krever endringer i handlingsmønstre. Her er grønn skatt et viktig modelleksempel, og dette arbeidet bør videreføres.

Punkt 10: Lokal Agenda 21 / Nettverksbygging

Hovedmål:

Lokalmenigheter er aktive deltakere i lokalt Agenda 21-arbeidet.

Oppfølging:

Det er etablert et **godt samarbeid med diverse organisasjoner nasjonalt** som gjør det mulig å delta i konkrete lokale/ regionale samarbeidsprosjekter (bl.a. Miljøheimevernet, Fremtiden i våre hender, Norges Naturvernforbund). Kirkerådet deltar aktivt i planleggingen av en stor LA21-konferanse i Stavanger i regi av Kommunenes Sentralforbund og Miljøverndepartementet. Konferansen "Synergi 21" i oktober 2001 forventes å samle ca. 1000 representanter fra kommunene, og Kirkerådet planlegger bl.a. stand sammen med samarbeidspartnere.

Samarbeid med andre aktører og organisasjoner har vist seg som svært viktig og gjør kirken **synlig i samfunnet**. Vi er en naturlig del av forskjellig nettverks-samarbeid (Miljøheimevernet, ForUM for utvikling og miljø, Max Havelaar m.m.).

Også for vårt eget arbeid i kirken har det vist seg som svært nyttig å etablere et samarbeidsnettverk. "Nettverk for miljø og rettferd" ble etablert i 1999, bl.a. med biskop Odd Bondevik som deltaker. Nettverket ønsker å knytte "ildsjelene" i kirkens arbeid med Forbruk og Rettferd sammen til gjensidig informasjon, ideutveksling og inspirasjon. Det er etablert egne nettsider "kirken.no/miljo" som fungerer i praksis som kirkens egen hjemmeside for dette arbeidet. Kirkerådskonsulent Hans-Jürgen Schorre leder arbeidsgruppen som koordinerer nettverket. Gjennomføring av seminarer er et annet tyngdepunkt for nettverkets arbeid.

Internasjonalt er Dnk med i ECEN (European christian environmental network) som er et tilsvarende **økumenisk nettverk av europeiske kirker**, og som blir betjent av KEK-sekretariatet. Hans-Jürgen Schorre har vært nordisk representant i styringsgruppen til mai 2001.

4. Oppfølging på regionalt og lokalt plan (bispedømmer og menigheter)

Bispedømmerådene ble bedt om korte bidrag som beskriver den videre utviklingen i saken siden 1998. Det ble bedt om svar på følgende spørsmål:

1. Er deres inntrykk at denne tematikken er mer i menighetens bevissthet, holdning og handling i dag enn 1998 eller 1996.
2. I hvilken grad har menighetene fulgt opp Kirkemøtets oppfordring om at "klare målsettinger må utformes for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremdriften"?
3. I hvilken grad er dette arbeidet integrert i bispedømmenes øvrige arbeidsfelt?
Kjenner dere til "nettverk for miljø og rettferd" og nettverkets nettsider "kirken.no/miljo"? Hvordan vurderer dere betydningen av dette nettverket for arbeidet i lokalmenighetene og på regionalt plan?

4.1. Nord-Hålogaland

Status for vårt engasjement hva gjelder oppfølging av "Forbruk og rettferd" må en kunne si er slik den var i 1999. Dessverre har vi ikke fått fulgt opp tiltaket i den grad vi skulle ønske og hadde planer om da vi satte i gang med bl.a. utarbeiding av "Plan for "Forbruk og rettferd".

Vi har ikke fått noe tilbakemeldinger fra menighetene våre hva som er gjort fra deres side, men vi er ganske overbevist, etter det kjennskap vi har fått ved besøk i menighetene, at mange av dem er bevisste på saken, og i noen grad har fulgt det opp. Graden av "handlinger" er det vel bare den enkelte menighet som kan svare for.

Som et forestående tiltak fra vår side er å be om tilbakemelding fra menighetene hva de har gjort i denne saken/om de har gjort noe.

Kontaktperson: Finn Helland

4.2. Sør-Hålogaland

Etter midtveis-rapporten kan vi peke på følgende konkrete tiltak:

- Ny konferanse i Stamsund om kystsamfunn, ressursforvaltning og etikk, våren 2001. Denne gang med internasjonal deltakelse.
- Saltdal prestegjeld har deltatt i prosjekt "Kirke og miljø 2000" (se egen rapport)
- Internasjonal solidaritet har årlig vært fokusert gjennom utveksling av studenter og gjennom kontakt og støtte til den økumeniske diakonale stiftelsen CIDC også i St. Petersburg.
- Prostemøtet, som tok initiativ til konkret oppfølging av de 3x3 klokkeslagene i 1997, er bedt om å evaluere arbeidet så langt og legge strategi for videre engasjement høsten 2001.

Til spørsmålene:

1. Vårt inntrykk er at tematikken generelt ikke er tydeligere i menighetens bevissthet i dag. Unntaket er "rettferdig kaffe" som vi hadde en aksjon på 1997-1999.
2. Klare målsettinger finnes i liten grad.
3. Arbeidet er integrert i kursing vedr. lokale diakoniplaner. For øvrig i liten grad.
4. Diakonirådgiver har hørt om nettverket, men ikke benyttet nettsidene. Det tviles på om dette er særlig kjent i menighetene med unntak av de spesielt engasjerte som for eksempel i Saltdal og Stamsund.

Generelt tror vi at den enkleste måten å få menigheter flest engasjert på, er konkrete aksjoner av typen kaffestafetter. På bispedømmeplan er det også lettere å holde temaet varmt hvis det kommer initiativ med et konkret opplegg sentralt fra, som bispedømmene kan benytte.

Kontaktperson: Jan Olav Røed

4.3. Nidaros

Bispedømmekontoret har ikke systematisk vært i kontakt med menighetene ang. denne evalueringen, men har inntrykk at menigheten gjerne vil gjøre mer, men mangler konkrete verktøy å hjelpe seg med. Forbruk og rettferd er innarbeidet i bispedømmerådets virksomhetsplan, og vil også bli brukt når nye menighetsråd skal kurses i løpet av neste vår. Menigheten trenger hjelp til helt konkrete tiltak som er enkle å gjennomføre.

Høst 2001 skal det gjennomføres en konferanse med tittel "Som Gud på jorden" i samarbeid med bl.a. fylkesmennene i Sør- og Nord-Trøndelag. Denne konferansen er en oppfølging av en konferanse om etikk og naturforvaltning i Trondheim høsten 1997, der rapporten "Som gjester på jorden" ble til.

Kontaktperson: Britt Arnhild Lindland

4.4. Møre

1. Vi har ikkje inntrykk av at kyrkjelydane som kyrkjelyd er noko særleg meir opptekne av desse spørsmåla i dag enn kva dei var t.d. i 1998. Vi har sjølvstakt ikkje full oversikt, men t.d. har Fjørtoft sokneråd ei tydeleg målsetjing om å vera "grønn kyrkjelyd". Personar derifrå har m.a teke del i prosjektet "Kirke miljø 2000" i regi av Kyrkjerådet.

Ørskog sokneråd er med i nettverk for miljø og rettferd.

Lokalt er temaet ofte knytta til hausttakkefest og fasteaksjon. Fleire kyrkjelydar har teke i bruk friluftsliv som arbeidsform mellom konfirmantar.

Vi veit og at NMS har starta opp 2 gjenbruksforretningar.

I møte med ungdomsskoleelevane i samband med biskopen sine visitasar, er temaet vanlegvis oppe.

2. Kyrkjelydane har i svært liten grad fylgd opp kyrkjemøtet sine oppmodingar. Dette er basert på observasjonar i samband med biskopens sine visitasar.

3. I samband med arbeidet med årsplan og plandokument for 2001 – 2004, har bispedømerådet freista å tenkja forbruk og miljø som ein integrert del av alt arbeid, slik at vi på dei ulike områder tek temaet fram. Under Etatsmål pt. 10 står som følgjer: "Det er ei målsetjing å utvikle bispedømekontoret si organisering og kompetanse i høve til oppgåvene slik at det kan fungere brukarorientert, etter god forvaltningsskikk og med god miljøprofil."

Biskopen har ved fleire høve teke del i konferansar om temaet, både regionalt og nasjonalt.

4. Biskopen er vel kjent med nettverkssidene og arbeidet der. Kva dette har å seia for arbeidet på lokalt/regionalt plan har vi ikkje noko meining om. Nokre sokneråd, nokre prestar og andre tilsette har teke nettverks-sidene i bruk. Ørskog sokneråd har slutta seg til netverket.

Kontaktperson: Målfrid Nordhaug /Tom Sverre Tomren

4.5. Bjørgvin

I midtveis-rapporten i 1998 ble det listet opp noen perspektiver og tiltak til bispedømmerådet for veien videre. De fleste av disse tiltakene har blitt fulgt opp i tiden etterpå, med unntak av punktet om forbruk og rettferd-perspektiver i Alpha-kursene.

1. Ressursgruppa for miljø, forbruk og rettferd i Bjørgvin

Ressursgruppa for miljø, forbruk og rettferd i Bjørgvin ble opprettet høsten 1999, og tok på seg rollen som pådrivere og ressurspersoner i arbeidet med miljø og rettferd i bispedømmet. Ressursgruppa er bredt sammensatt, med representanter fra ulike grupperinger og aldersgrupper. Gruppa ledes av studentprest Morten Lystrup.

Ressursgruppa er ikke oppnevnt, og står fritt i forhold til bispedømmerådet, men samarbeider tett med både stab og bispedømmeråd om ulike tiltak. Gruppa har laget strategier for den videre oppfølgingen av arbeidet med miljø, forbruk og rettferd i bispedømmet.

2. Inspirasjonsseminar for "Kristent nettverk for miljø og rettferd"

Den første store oppgaven ressursgruppa tok på seg rett etter opprettelsen, var å være lokal arrangementskomité for Kristent nettverk for miljø og rettferd sin første inspirasjonssamling 17.-18. mars 2000. Denne samlingen hadde en spesiell betydning for Bergen og Bjørgvin. 35 av 51 deltakere på inspirasjonsseminaret var fra Bjørgvin, og det ble knyttet kontakter og utvekslet ideer. Arbeidet med inspirasjonssamlingen gav ressursgruppa en "flying start" og mange samarbeidserfaringer, både innad i gruppa og med netverket.

3. Kirkens deltakelse i Bergen Kommunes Lokal Agenda21-arbeid

Bergen Forum21 ble opprettet i 1997 som et møtested og diskusjonsforum for frivillige organisasjoner, offentlig sektor, næringsliv og fagbevegelse, alle med tilknytning til Lokal Agenda21 i Bergen. Kirken var aktivt med i oppstarten (Jon Henrik Gulbrandsen), og ble etterhvert representert i styret ved Lars Ove Kvalbein fra Korsvei Bergen. Forumet ble lagt ned i mai 2000 etter en uheldig politisk prosess som førte til kraftige protester fra kirken og de frivillige organisasjonene. De positive kontaktene med f.eks. miljøorganisasjonene som ble knyttet gjennom forumet har imidlertid stor verdi i det videre arbeidet.

4. Prosjekt "Grønne menigheter i Hordaland"

I Landås menighet startet Korsvei Bergen opp arbeid for å gjøre menigheten "grønnere". En egen arbeidsgruppe av frivillige ble etablert i 1999, og begynte å jobbe med tiltak i menigheten etter plakaten "Vår grønne menighet". Våren 1999 gikk Miljøheimevernet, Korsvei Bergen og bispedømmerådet sammen om å søke om LA21-midler til en 40% prosjektlederstilling for prosjektet "Grønne menigheter i Hordaland". Etter å ha søkt og fått bevilget penger i 1999 og 2000, hadde en nok midler til å starte prosjektet for alvor. 1. mars 2001 ble Lars Ove Kvalbein ansatt for to perioder á tre måneder i 2001. 40% av midlene til prosjektet kommer fra OVF. En har søkt midler til videreføring av prosjektet fra LA21-midlene i Hordaland Fylkeskommune og søkt LA21-midler i Sogn og Fjordane med tanke på en utvidelse til dette fylket også.

Første fase av prosjektet har gått med til å gjøre prosjektet kjent og etablere kontakt med interesserte menigheter. I samarbeid med biskopen har en gjort prosjektet og ressursgruppa kjent for alle prostene, og har gjort avtaler om medvirkning på prosti-/medarbeidersamlinger for flere. Vi har også planer om å slippe til med våre anliggender på kursene som arrangeres for nye menighetsråd neste år. Ellers har vi et tett samarbeid med fylkeslederen i Miljøheimevernet i Hordaland, som vi ser på som særlig verdifullt. For mer informasjon om mål, virkemidler, osv. for prosjektet, se vedlagte prosjektbeskrivelse.

Til spørsmålene:

Det er umulig for oss å si noe generelt om denne tematikken er mer framme i menighetenes bevissthet i dag. Vårt inntrykk er at arbeidet som ble gjort rundt 1996 har sådd noe, men at folk stadig trenger å bli minnet om disse perspektivene. De fleste er positive og ønsker å gjøre noe, men kun et fåtall ildsjeler setter igang tiltak. Oppslutningen rundt lokale arrangement med dette som tema er ikke overveldende. "Klare målsettinger og regelmessige rapporteringer" har vi ikke sett så mye til. For Bispedømmet er dette arbeidet integrert i strategidokumentet, både som eget satsningsområde og under driften av kontoret. Ressursgruppa kjenner godt til "Nettverk for miljø og rettferd", og har store forhåpninger til å kunne utnytte nettsidene og materiellet der i det lokale arbeidet.

Kontaktperson: Astrid Fylling

4.6. Stavanger

1. Inntrykk er at tematikken ikke er mer i menighetens bevissthet nå enn i 1998 og 1996.
2. Det virker heller ikke slik at temaet er et spesifikt stasjonsområde i menighetene som får tydelige utforminger i virksomhetsplanene. Det finnes likevel unntak. Både i Hundvåg, Strand og Gausel (Hinna prestegjeld) har menigheten satset mye på dette område.
3. På bispedømmekontoret har det vært gjennomgang av Miljøheimevernets sjekkliste for Grønt kontor og man har pålagt seg selv å følge opp på alle naturlige punkter. Her brukes også Max Havelaar merket kaffe.
4. Internettsidene til nettverk for miljø og rettferd har ikke vært kjent før nå, og synes også å være lite kjent ute i menighetene. Mange menigheter har enda ikke tilgang på internett.

Kontaktperson: Jostein Idland / Åge Bognø

4.7. Agder

1. Vanskelig å svare på, siden det er vanskelig å måle, kan variere sterkt fra sted til sted, og bispedømmekontoret føler at man ikke har grunnlag å si at engasjementet er svakere enn tidligere. Likevel har man en fornemmelse at bevisstheten, holdningene og handlingene ikke har økt.
2. Vanskelig å svare på, men ca. 60% av menighetene har for eksempel utarbeidet diakoniplaner. Mange av disse berører spørsmål rundt forbruk, materielt livsgrunnlag, rettferd, nødhjelp osv. Oftest er tiltakene konkretisert i fasteaksjonen og Skrikaksjon. Bispedømmekontoret er usikker hvor ofte disse planene blir fornyet, men erfaringen tilsier at dette ikke skjer så ofte.
3. Emnet er i liten grad integrert i Bispedømmets og fagkonsulentenes øvrige arbeidsfelt. Arbeidsgruppen for internasjonalt diakoni og diakonikonsulentene har 2001 arangert tekstverksted i fastetiden. Et tilbud til alle prester, kateketer, kirkemusikere og diakoner i Bispedømmet, med Olav Myrstad (KN) og biskopen som deltakere og innledere. Målsetting var bl.a. å tydeliggjøre den diakonale vinklingen og internasjonale sammenhengen kirken står i.
4. Bispedømmekontoret er kjent med nettverket for miljø og rettferd og internettsidene. Nettstedet er linket til egen hjemmeside i verktøykassa/ diakoni. Et slikt nettsted kan være veldig nyttig som ide- og nyhetsgiver.

Kontaktperson: Erling Jakobsen

4.8. Tunsberg

Det foreligger ikke en systematisk tilbakemelding fra menighetene. Derfor baserer seg besvarelsen på inntrykk, muntlige meldinger og antagelser.

1. + 2. Inntrykket er klar positiv hva angår oppmerksomhet rundt tematikken i løpet av de siste årene. Holdningsbearbeidelse på ulike plan har skapt bevissthet og handling. De aller fleste menighetene har de senere årene arbeidet konstruktivt med helhetlige planer, hvor også utfordringer på dette felt er en naturlig del.

3. Temaet er en fast post på førvisitasmøtene. Temaet var i fokus under en samling for menighetsråd, proster og kirkeverger for ca. et halvt år siden. Her ble samtlige menigheter også oppfordret til å kjøpe Max Havelaar-produkter, og etterlyse varene der de ikke finns. Bispedømmekontoret har ved flere anledninger gått ut med stoff til menighetsbladene, hvor man oppfordrer til bruk av rettferdige produkter, både i privathusholdning og i menighetssammenheng.

Dessuten oppfordres det til "grønt kontor", og andre ressursbesparende tiltak. Ved ulike kurs og seminarer minnes om denne problematikken. Stiftsdirektør og diakonirådgiver deltok nylig på en større fylkessamling i regi av KS under tema "Forbruk og Rettferd". Man ønsker å være synlig som kirke på de arenaene hvor fylke og kommuner samler "sine" folk.

I løpet av 2000er det arrangert 3 samlinger i misjonsregi hvor tematikken har vært fremme. Også på medarbeidersamling for ansatte i Tunsberg bispedømme i juni 2001 sto dette tema på dagsorden.

Generelt kan man si at det er mye usikkerhet blant ansatte om hvordan emnet skal tas opp, men samtidig etterspørres hjelp til fokusering. Denne fokusering har skapt bevissthet, men kanskje uten at prester og predikanter har fått stor nok frimodighet til å løfte frem saken fra prekestol og andre sammenhenger. Vi arbeider stadig med å frimodiggjøre medarbeidere til klar tale.

4. Vi tror at tilgjengeligheten av tema på internettsiden er viktig, men formoder at det er mer behov for informasjon om at denne tjeneste finns.

Kontaktperson: Terje M. Lund

4.9. Hamar

Det har ikke skjedd mye på dette feltet siden midtveisrapporten 1998. Det henger sammen med en generell hardere prioritering av hvilke oppgaver som bispedømmerådet og staben på bispedømmekontoret har foretatt. Det siste året har dessuten diakonikonsulentstillingen - som dette feltet tidligere har ligget til - vært besatt i 40% av en vikar.

Til spørsmålene med tanke på hva som har skjedd fra 1998-2001:

1. Vi har en fornemmelse av at menighetens bevissthet og holdning til tematikken er sterkere i dag. Vi har ingen data på det, men både en økt oppmerksomhet i kirken - og i samfunnet ellers - underbygger denne fornemmelsen.
2. Vi kjenner ikke til at noen menigheter har fulgt opp Kirkemøtets oppfordring om utforming av "klare målsettinger for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere framdriften". De målsettinger vi registrerer, bl.a. i.f.m. visitaser, går mer på menighetenes virksomhet innen gudstjenesteliv, dåpsopplæring og diakoni. Forbruk og rettferd er stort sett fraværende. Det forhindrer likevel ikke at det tas frem i forbønnen i gudstjenesten når det høver slik, men uten en forankring i "klare målsettinger". Kanskje tematikken ikke oppfattes som kirkelig/ kristelig nok? Dessuten er jo samfunnet opptatt av forbruk og rettferd - jfr. kildesortering som nå gjennomføres i alle kommuner, reduksjon av CO2-utslipp, motstand mot forurensende gasskraftverk, etisk handel, sparing i aksjefond med etisk profil etc. Da er det fort gjort å tenke at kirken/menigheten ikke trenger å ta dette opp i sine virksomhetsplaner.
3. Vi har tatt med i målformuleringer for internasjonal konsulent på bispedømmekontoret "arbeid for å bevare skaperverket og menneskets verd". Det vi har hatt fokus på rent praktisk er innkjøp av "rettferdig kaffe" og informasjon om Max Havelaar til alle menighetene. Vi har også hatt fokus på innkjøp av nedbrytbart forbruksmateriell til bispedømmekontoret, men det er ikke lenger skarpe skiller da det meste synes å ha godkjenningstempel som nedbrytbart. Isåfall er det en god utvikling!
4. Vi kjenner til nettverket og har tidligere hatt en kontaktperson med i det. Nettverkets

internettsider har ikke vært i bruk. Det betyr ikke at det er fånyttet, men det kjemper om oppmerksomheten blant mange andre temaer som skal ha oppmerksomhet. For videre engasjement i lokalmenigheter og på regionalt nivå er det viktig at det holdes vedlike.

Kontaktperson: Bjørn Vilberg

4.10. Borg

Borg bispedømmekontor har ikke hatt diakonirådgiver siden starten på høstsemesteret 2000. Ansvaret for "Forbruk og Rettferd" har vært tillagt denne stillingen. I mangel av person i stillingen er arbeidet med "Forbruk og Rettferd" ikke blitt særlig høyt prioritert. Vi kan også meddele at Borg bispedømmeråd den 13. juni d.å. tilsatt diakon Astrid Gangestad i 60 % stillingen som diakonirådgiver. Når hun er på plass 1. oktober vil kontoret se på ansvarsfordeling på nytt og da vil tema "Forbruk og Rettferd" bli løftet fram.

Vi vil her forsøke å svare på de spørsmålene som er angitt i brevet fra Kirkerådet av 02.05.01.

Spørsmål 1: Vårt inntrykk er at bevisstheten, holdningen og handling til denne tematikken gradvis har avtatt jo lengere tid det har gått fra vedtaket i 1996. Det er noen få menigheter hvor ansatte eller andre grupperinger har hatt et høyt bevissthetsnivå på denne saken, som har arbeidet med denne saken i sin lokale menighet.

Fokus/bevissthet om rettferdig kaffe er fortsatt god i mange menigheter. Men vi har inntrykk av at denne saken ikke i stor grad har gått videre fra menighetssamlinger til de private sammenkomster! Vi hadde også håpet at tema "Forbruk og Rettferd" skulle bli noe mer enn rettferdig kaffe.

Vi er kjent med at noen menigheter bruker gudstjenesteliturgien som ble laget til KM-sak 10/96 i.f.m. U-landssøndagen eller andre aktuelle dager/arrangementer.

Videre er tema innarbeidet i en del konfirmantopplegg. Dels som en teoretisk del, men noen menigheter har en mere konkrete/praktisk vinkling på tema!

Menighetene Kråkerøy og Oppgård/ Greverud/ Kolbotn er aktive på dette tema og har fulgt opp intensjonene i vedtaket fra KM-sak 10/96 på forskjellige måter.

Spørsmål 2: Denne oppfordringen er så langt vi er kjent med i liten grad blitt fulgt opp i menighetene i Borg!

Spørsmål 3: Dette tema er lite integrert i bispedømmets arbeidsfelt og strategiske arbeid. Borg bispedømmeråd utarbeidet en ressursperm, "Fra Rio til Borg bispedømme", som var ferdig sommeren 1999. Denne ble forsøkt sprett til aktuelle personer i menighetene i bispedømmet. I mangel av diakonirådgiver/saksbehandler på dette feltet er ikke denne blitt fulgt opp på en tilfredsstillende måte. Vi håper at vi fra og med år 2002 kan øke bevisstheten rundt stoffet i denne perm.

Bispedømmet har samarbeidet med Fredrikstad kommune arbeidet med en miljøkalender som ble delt ut til alle husstander i 1999. Et konkret tiltak i denne forbindelsen var muligheten til å vinne 10 kg Max Havelaar kaffe.

Spørsmål 4: Kjennskapet og bruken av denne siden er begrenset slik vi har informasjon om. Noen bruker den i forberedelsen til undervisning om dette tema. I slike tilfelle er det mye å hente på disse hjemmesidene.

Vi tror at det må en stadig bevisstgjøring og motivering til for å få et godt engasjement på dette viktige feltet. Engasjerte personer i menighetene blir ofte en forutsetning for at det skal bli konkrete handlinger på dette feltet. Bevisstheten rundt den bibelske begrunnelsen for å engasjere seg på dette viktige feltet er dessverre lav!

Kontaktperson: Yngvar Lyche

4.11. Oslo

Tiltak på bispedømmeplan

I tiden etter at Bispedømmerådet behandlet "Forbruk og rettferd" i 1997, ble det gjennomført ulike tiltak som ble nedfelt i rapporten fra 1998. Siden den gang er det ikke fattet vedtak eller gjennomført konkrete satsinger i regi av bispedømmerådet. Man har heller ikke vært representert i møter eller samarbeidstiltak knyttet til satsingen. Flere av satsingene fra 97 har imidlertid fått ringvirkninger både på bispedømmeplan og menighetsplan i perioden fram til 01, som for eksempel innføring av Max Havelaar-kaffe, enkle tiltak i retning av "grønt kontor" og grønn profil på arrangementer.

Gjennom Oslo biskops engasjement har tema knyttet til "forbruk og rettferd" blitt markert på flere måter. Spørsmål knyttet til internasjonal solidaritet og misjon har vært tema i forbindelse med visitaser, og ført til konkrete oppfølgingstiltak i menigheter. Biskopen har ved en rekke anledninger nasjonalt og internasjonalt, deltatt i den offentlige debatten med kritikk mot å la markedsinteressene styre samfunnsutviklingen globalt, med de ringvirkninger dette får for de upriviligertes levekår verden over. Videre har han vært en markert talsmann for minoriteters situasjon, særlig i vårt eget land.

Tiltak på menighetsplan

Ved henvendelser til menighetene får man et inntrykk av at "miljø og rettferd" er et område man ønsker å gjøre mer på, men hvor man står en viss forlegenhet når det gjelder de konkrete tiltakene. Av satsinger som har fått relativt bredt nedslag er:

- Innføring av Max Havelaar kaffe
- Enkelte tiltak i retning "grønt kontor" med vekt på resirkulering av papir, bruk av miljøvennlig papir og noen ressurs sparende tiltak.
- Gjennomføring av årlige gudstjenester hvor global rettferdighet blir særlig tematisert
- Kontakt med vennskapsmenigheter gjennom misjonsorganisasjoner. (Fortsatt) deltagelse i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon knyttet til konfirmantarbeidet

Få menigheter i bispedømmet har vært engasjert i tiltak ut over dette. I henhold til satsingen på Lokal Agenda 21 må oppfølgingen sies å være beskjeden. Kun én menighet deltar med LA 21-relatert "Økoteam", og til tross for Miljøheimevernets regelmessige tilbud gjennom menighetsutsendinger, er det bare 5 menigheter som har invitert foredragsholdere herfra gjennom perioden. Svært få har kjennskap til "nettverk for forbruk og rettferd" eller nettverkets nettsider.

Det generelle inntrykket er velviljen for "forbruk og rettferd" absolutt er til stede, men at det likevel ikke representerer noen hjertesak. I den daglige kampen om prioriteringer viser det seg vanskelig å finne medarbeidere som vil eller kan prioritere oppfølging av områdene, og dermed uteblir mange av de konkrete satsinger. Når nye tiltak utvikles synes det ofte å være resultat av at ildsjeler setter spørsmålene på dagsorden.

Kontaktperson: Hans Arne Akerø

5. Oppfølging fra økumeniske organer

5.1. Norges kristne råd (NKR)

Det viktigste som har skjedd når det gjelder arbeidet med "Forbruk og Rettferd" i perioden 1998-2000 skjedde for Norges kristne råds del i forberedelser og gjennomføring av Jubileum 2000.

Betydningen av dette programområdet kom fram allerede i vårt logo hvor en av "ikonene" var en grønn jordklode som symboliserte Gud som skaper og at feiringen var global, hvor vi ble invitert til å se våre medmennesker over hele jorden i solidaritet på tvers av konfesjoner, kultur, rase og religion.

Dette ga seg blant annet utslag i arbeidet på følgende måter:

- 1) Kontakt og engasjement for Betlehem. I samarbeid med Kirkens Nødhjelp og Delta Internasjonal KFUK-KFUK ble det samlet inn til skoleprosjektet Dar –al-Kalima og rehabiliteringsprosjektet i Beit Sahur.
- 2) I bønn, blant annet ved bønneheftet for år 2000 fra Jubileum 2000: Bønn jorden rundt.
- 3) Vennskapsmenigheter. I samarbeid med misjonsorganisasjoner, kirkesamfunn og internasjonale organisasjoner førte "Vennskapsarbeid år 2000" til direkte kontakt mellom menigheter i Sør og Nord.
- 4) Jubilee 2000. Jubileum 2000 var en aktiv medspiller i Jubilee 2000 – den internasjonale kampanje for gjeldsslette.
- 5) I samarbeid med Kirkens U-landsinformasjon utgav man heftet "Alt har sin tid" Om tid, fri tid og frigjøring til å leve i tiden.
- 6) I samarbeid med Svenska Kyrkans Miljövärm og med Strømstad församling og Kråkerøy menighet som forsøksmenigheter ble det utarbeidet et eget Forbruk og Rettferd – miljøkonfirmantopplegg. Dette ble støttet av Fylkesmannen i Østfold og Fredrikstad Kommune.

Kontaktperson: Lars Erik Nordby

5.2. Kirkens Nødhjelp

Egen organisasjon:

I Kirkens Nødhjelps Prinsippdokument og Global Strategiplan 2000 –2004 er intensjonen i dokumentet forbruk og rettferd innarbeidet.

Konkrete punkter:

- Kirkens Nødhjelp arbeider med etiske retningslinjer for plassering av egne midler i fond.
- Max Havelaar produkter er innarbeidet
- Viktige arbeidsområder i perioden, også ut i fra det mandat som er gitt oss, har vært:
- Merkeordning for rettferdige varer
- Bruk av tid og penger; fokus på større lokalt frivillig engasjement
- Urbefolkning; er konstant en viktig målgruppe for Kirkens Nødhjelp
- Gjeld; arbeidet aktivt for gjeldssanering på mange plan
- Lokal Agenda 21; et fokus i forhold til vennskapsgrupper spesielt

Tiltak rettet mot menigheter og kirkelige organisasjoner; våre oppdragsgivere:

- Brød for verden-aksjonen:
 - Kampanje for etablering av Max Havelaar og kjøp av "Rettferdig kaffe" i alle menigheter og privatpersoner.
 - Kampanjer i samarbeid med SLUG for slette av U-landsgjeld.Spesielt disse to kampanjene under Brød for verden-aksjonene var konkrete tiltak som skapte mye lokalt engasjement.
- Et konkret tiltak var å starte en Snabel-stafett gjennom menighetene hvor det var en snabel i vært bispedømme. Denne skulle gå fra menighet til menighet. Dette var en konkret ting som har gitt resultater.
- Etisk Handel eller Merkeordning for rettferdige varer har også vært et viktig fokus.
- Kirkens Nødhjelp jobber aktivt for å få etablert et mer slagkraftig nettverk blant annet for å få gjennomført beslutningspåvirkende kampanjer. Temaer innenfor forbruk og rettferd vil da være viktige.

Mot det norske folk

Kirkens Nødhjelp har vært med og tatt initiativ til å etablere Etisk Handel. Dette er en merkeordning slik at forbrukerne kan se hvor produktene er produsert og hva de inneholder. I første omgang er dette en sak rettet mot dagligvarebransjen. Dette er gjort i samarbeid med LO.

Kirkens Nødhjelp har vært aktiv i forhold til Norsk Hydro og deres ønske om et bauxittbrudd i India. Kirkens Nødhjelp har her kjempet for urbefolkningen og deres rettigheter.

Vurdering ut fra spørsmålsstilling:

1. Menighetens bevissthet rundt denne tematikken har økt. Derimot oppleves det at engasjementet i 1996 og 98 var større enn det er i dag. Det virker som det kreves konkrete produkter/aktiviteter for at menighetene skal gjøre noe med dette. Dette kan også ha noe med ressursbruk og oppmerksomhet. Ut fra dette kan vi kanskje si at punkt 4: "Bruk av tid og penger" er mer viktig enn hva vi tror, for å få gjennomslag.
2. Ikke grunnlag for uttalelse da menighetene rapporterer til bispedømmene.
3. Ikke grunnlag for uttalelse.
4. Dette nettverket har vært en meget viktig pådriver for å hold engasjementet oppe. Opplevelsen har vært at dette er viktig for alle de lokale og ensomme ildsjeler rundt omkring som har et stort engasjement for disse spørsmålene. Gjennom dette har de følt at de har vært en del av et større fellesskap.

Kontaktperson: Ole Bjørnar Lunde

.....

3. Kommentarer til rapport om oppfølging av "Forbruk og rettferd" og innspill til KM- sak 2001 "Forbruk og rettferd – evaluering og oppfølging"

(Fra KM-dokumentet KM 11.4/01)

Nils Tore Andersen (komitéleder på KM 1996):

Fortsatt kan jeg kjenne den gode følelsen vi hadde da komité C på Kirkemøtet i 1996 stod på plattformen og la frem innstillingen til sak 10/96 om "Forbruk og Rettferd". Den gjenklang innstillingen og vedtaksforslagene ga i forsamlingen var følbare og sterke. Vi opplevde at saken berørte oss alle og at det var viktig det vi nå skulle fatte vedtak om. Det gjorde godt å kjenne enigheten etter mange og store saker hvor uenigheten hadde vært tydelig. Denne saken samlet kirkemøtet.

Jeg kjenner også fortsatt på skuffelsen over mediernes behandling av saken. Etter et kolossalt medieoppbud rundt homofilisaken og mediernes sarkastiske beskrivelse av den sex-fikserte kirken, trodde jeg at mediene nå skulle få et annet inntrykk av hva kirken var opptatt av. Men store deler av mediene uteble under behandlingen. En av kirkens mest utfordrende og aktuelle sak for vår tid og for hele verden, var ikke interessant nok for mediene. Sannsynligvis fordi kirkemøtet ikke var splittet i saken, men talte med en røst.

"Forbruk og rettferd" er en av de aller viktigste sakene jeg var med på å behandle i de åtte årene jeg var medlem av kirkemøtet. Hva har så skjedd ut fra de store og sterke forventningene vi hadde? Egentlig ganske mye.

Den norske kirke er opptatt av forbruk og rettferd. Det ble på Kirkemøtet i 1996 fattet et viktig og krevende vedtak. Et vedtak som sterkt berørte alle oss som var med på det. Det måtte få konsekvenser for den enkelte av oss, men hva har skjedd siden 1996? Denne rapporten gir et edruelig og godt bilde av situasjonen. På sentralt hold er det gjort et godt og seriøst arbeid. Kirkemøtets vedtak er på det meste fulgt opp på en god måte. Der vi ikke har nådd frem er på det lokale plan. Vi har ikke maktet å bevisstgjøre for oss selv og menigheten betydningen av bevisst ressursbruk, både lokalt og sentralt. Vi har ikke maktet i den lokale menighet å bli en motkultur overfor forbrukersamfunnet i samsvar med den kristne forvaltertanken.

Jeg tror det handler mye om forkynnelsen. Det er sagt at menigheten blir slik forkynnelsen er. Kanskje er det overdrevet, men ikke uten sannhet. Forbruk og rettferd må løftes opp på prekestolene på en ganske tydeligere måte enn til nå. Det handler nemlig om synd i våre liv. Etter menighetsrådsvalgene skal bispedømmerådene innkalle menighetsrådsmedlemmene til kurs. Hvorfor ikke la "Forbruk og rettferd" være ett av hovedtemaene på disse samlingene. Hva betyr Kirkemøtets vedtak og utfordring for min lokalmenighet? Og hva vil det bety når hovedmålene for kirkens mål- og strategidokument i årene fremover skal formuleres? Temaet er høyaktuelt for Samarbeidsrådet for Menighet og Misjon, og for diakonikonsulentenes arbeid. Uten tvil kunne det være spennende med studiegrupper rundt om i landets menigheter som nettopp arbeidet med hva Bibelen sier om forbruk og fordeling av godene. Det er bare manglende engasjement og oppfinnsomheten som kan sette grensene. Kirken kan ikke la være å sette dette tema høyt opp på sakskartet i årene fremover. Det handler om å ta vår tro på alvor.

Den samlede media vil fortsette med sin ensidige karikaturtegning av kirken. Likevel kan man håpe at det som kirken gjør i dette spørsmålet en dag skal bli oppdaget også i pressen. Og slik Rosenborg Fotballklubb maler og maler til det blir mål av det, skal kirken fortsette å male på dette viktige temaet til det får gjennomslag i mitt liv og i andres liv. Det er langt igjen, men det er allerede gjort mye. Ikke minst sentralt. Men det gjenstår også mye, ikke minst lokalt. Her står utfordringen nå.

"Vi skal få tro på en fremtid på jorden; avmakt må vike og dag følge natt, se våre søsken i skapningens mangfold venter på handling fra hjerter som tror."

Nils-Tore Andersen, leder av komiteen som behandlet "Forbruk og Rettferd" i 1996.

Sigrun Møgedal (leder av Mellomkirkelig Råd 1996):

Åpningsforedraget på Kirkemøtet 1996 skulle begrunne utfordringene og gjøre dem tydelige. Det var maktpåliggende å vise hvordan forbruk og rettferd ikke er valgfrie tema for særlige interesserte, men "liv og død" anliggende for kirken, fundert i evangeliet, i kristen tro og kristen etikk. Et slikt utgangspunkt ga frimodighet til å stå på Kirkemøtets talerstol og peke på behovet for oppbrudd og endring. Det var også grunnlagstenen i Kirkemøtets svar.

Utfordringene brenner fortsatt, både i åpningsforedraget og i den liturgien som Kirkemøtet svarte med. Spørsmålet er om målstyring og handlingsplaner er egnede redskap for å fange opp og videreformidle oppbruddstonene, de brennende hjertene og kyrieropene som preget Kirkemøtet i 1996. Viktige framskritt er dokumentert i rapportene fra nasjonalt nivå og fra noen bispedømmer. De sentralkirkelige råd har gjennomført mange betydelige merkesaker. Et godt eksempel er spørsmålet om gjeldslette, der kirken internasjonalt og med norsk deltakelse har levert et solid bidrag.

Men det er like klart at de samme handlingsplaner ikke har kommunisert med kirkens folk på måter som utløser engasjement og oppbrudd - nedenfra. I dagliglivet og i gudstjenestelivet. Bortsett fra de steder der engasjementet ble båret videre og skapt på nytt gjennom mennesker som selv har latt seg berøre av utfordringene.

Mange av rapportene etterspør konkretisering. Sjekklister med generelle svar på ting vi alle kan gjøre. Kirkemøtets anliggende var ikke å lage nye oppskrifter, men å sende disiplene ut, hjem til sitt, med vilje og mot til å reise spørsmål og gå på leting etter svar i egen virkelighet. Med et utvetydig ståsted på de svakes og på skaperverkets side. Og i kreative allianser med alle gode krefter som vil rettferd og liv, både for nåværende og kommende generasjoner. Her synes resultatene å være svakest.

Heller ikke gir rapportene signaler om ny forløsning i synet på kirkens rolle i samfunnsdebatt om denne type spørsmål, gjennom analyse av etiske dilemma og verdibasert samfunnskritikk og klar tale om rettigheter som trues. Snarere synes nå kirken nå bare mer tilbaketrukket og mindre frimodig enn på 80- og første del av 90-tallet. Men passivitet og taushet på så sentrale etiske områder oppfattes også av samfunnet. Det er derfor ikke et godt alternativ for å unngå berøring med en komplisert politisk virkelighet. Hvordan står vi her ansvarlig til det internasjonale kirkefelleskapet vi er del av?

Fordi forbruk og rettferd er et liv og død anliggende for kirken må det fries ut fra handlingsplanenes og sjekklisterens grep og bli til forkynnelse, gudstjenesteliv, samtalegrupper og hverdagsvalg. Dette kan ikke programmeres ovenfra, men kan stimuleres og næres. Og det kan gis betydning av dem som har modellmakt og makt over kirkens agenda. Her kan det synes som det ligger betydelig svikt i forhold til intensjonene, som fort kan svekke kirkens troverdighet som etisk veileder og premissleverandør i samfunnet.

Kanskje mangler vi også nådegaveforkynnelse på dette området i Den norske kirke? Er vi på utkikk etter dem blant oss som kan ha dette som et særlig engasjement i våre menigheter. Lar vi deres ideer og visjoner og innsikt få rom og gjenklang hos oss? Bidrar vi til at engasjementet deres får næring og ikke brenner ut i kalddusjer om naivitet og varsomhet? Har vi rom for mangfold, samtaler på tvers av skiller og former? Har vi rom for det programmerte og engasjerte? Det ser ut som Bjørgvin har funnet noe som det er vel verdt å dele med andre.

.....

5. Sak KM 11/01 "Forbruk og Rettferd – Evaluering og oppfølging –Innstilling fra komité C

Saksorientering:

Miljø- og fordelingsspørsmål har stått på den kirkelige dagsorden over lengre tid. Kirkenes Verdensråd programfestet arbeidet med "Justice, Peace and Integrity of Creation" i 1983 i Vancouver. "Forbruk og rettferd" (sak KM 10/96) var hovedsak på Kirkemøtet i 1996. Det brevet som ble sendt ut til menighetene i etterkant av Kirkemøtet 1996 bygde på en gudstjenesteliturgi og en utsendelse i "3 ganger 3 slag for oppbrudd, handling og håp", lagt fram av den ansvarlige komitéen. Stemningen som preget behandlingen av saken i 1996 viste tydelig at det både var stor erkjennelse av egen avmakt, men samtidig stort engasjement hos delegatene under Kirkemøtet.

Vedtaket som var i fire korte punkter ble avsluttet med vedtakspunkt 4:

"Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd, men også bispedømmerådene og menighetsrådene, å følge opp de utfordringene som er beskrevet i brevet. Klare målsettinger må utformes for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremdriften."

Vedtaket innebærer at man med jevne mellomrom må gjøre opp status for sakens utvikling. Derfor ble det laget en midtveisrapport til Kirkemøtet 1998. Denne var formelt et vedlegg til årsmelding fra de sentralkirkelige råd for 1997. Kirkemøtet 2000 behandlet saken "Etisk handel - Den norske kirkes ansvar" som må ses i sammenheng med – men bare som en liten del av - "Forbruk og rettferd". Kirkemøtet 2001 er dermed den første anledningen til en omfattende gjennomgang og drøfting av videreføringen av saken "Forbruk og rettferd".

Til Kirkemøtet har det blitt lagt fram en forskningsrapport som bekrefter at det har skjedd mye viktig arbeid, både holdningsmessig og faglig. Undersøkelsen fra KIFO, "Grønn veksel? Kirkefolkets forhold til miljøutfordringene", viser at de kirkeaktive har beveget seg i mer miljøvennlig retning, særlig hva gjelder vilje til å forsake noe av vår levestandard for å fremme miljø og større rettferdighet. KIFO-rapporten forklarer denne tendensen blant annet med behandlingen og oppfølgingen av saken "Forbruk og rettferd". Disse endringene av holdninger og handlinger skjer i motsetning til befolkningen i Norge for øvrig. Generelt er tendensen at jo bedre vi får det materielt sett, jo mindre miljøbevisste blir vi.

En større rapport over oppfølgingen av "Forbruk og rettferd" fra de sentralkirkelige råd, bispedømmerådene og økumeniske organer viser et variert bilde av engasjement og aktiviteter.

De sentralkirkelige råd utarbeidet en handlings- og fremdriftsplan for arbeidet og drøftet denne med kontaktpersoner i bispedømmerådene. Disse har hatt årlige kontaktmøter som har vært viktig for å gi inspirasjon, utveksling av erfaringer og bekrefte en forpliktelse.

Det har også vært holdt større seminarer, ofte med biskopene som sentrale personer, hvor kontaktene med både myndighets- og organisasjonsliv er blitt styrket. Den norske kirke har også i stadig større grad blitt invitert til, og deltatt i arrangementer innenfor dette feltet. Ett arrangement som særlig kan nevnes, er Synergi 21 i Stavanger i oktober 2001, med 1200 deltakere fra hele Norge. Her deltok Den norske kirke i både plenumsdebatt, seminarer og på utstillingsområdet.

Rapporten til Kirkemøtet 1998 sluttet med et kapittel om tanker og planer for videreføring. Her sies det bl.a.: "Så langt er vi bare kommet et stykke på vei. Det viktigste har kanskje vært den gryende samtalen som har vært ført innover i menighetene etter at KM's brev ble kjent." Noe senere heter det "Den offentlige samtalen med representanter for kirken og politikere, næringslivsledere, kultur- og samfunnsinstitusjoner har det så langt vært mindre av. Dette er en side ved kirkens oppdrag som bør få mer oppmerksomhet i tiden som kommer."

Tre år senere ser bildet noe annerledes ut: Med noen få unntak, synes den gryende samtalen i menighetene de fleste steder å drukne i alle andre saker som påkaller oppmerksomhet. Samtidig er det interessant å merke at kontakten med næringslivet har økt, både gjennom etisk handel (Sak KM 13/2000) og som følge av interesse for kirkens etiske råd knyttet til spørsmål om miljø og menneskerettigheter.

På bakgrunn av rapportene fra bispedømmerådene og de økumeniske organisasjonene, bekreftes inntrykket av at det er noen enkeltbispedømmer og menigheter som kan tjene som forbilder for andre. Her har "ildsjeler" blant ansatte og frivillige medarbeidere bidratt til å holde engasjementet høyt. Mange kristne har dessuten valgt å kanalisere sitt engasjement gjennom ulike miljøorganisasjoner, viser forskningsrapporten fra KIFO.

Komitéens merknader:

Komitéen understreker det positive som er skjedd i årene etter Kirkemøtet 1996. Vi har sett mange eksempler på oppbrudd, handling og håp, og Den norske kirke ønsker å bidra til å danne en motkultur til et samfunn som lar pengene styre livene våre i altfor stor grad. Dette engasjementet må videreføres med en tydelig bibelsk forankring. Kampen mot forbrukersamfunnets dominerende verdier utspiller seg i kjernen av vår kristne tro, og må derfor tydelig løftes opp i forkynnelsen.

Vi lever i ett av verdens rikeste land. Komitéen ser at Bibelen taler entydig om vårt ansvar som rike, og de farene som ligger i å binde seg for tett til materielle eiendeler. I saken "Forbruk og rettferd" heter det: "Som kirke i ett av verdens rikeste land med store naturrikdommer har Den norske kirke som et fellesskap av troende store muligheter og stort ansvar i spørsmål som angår forbruk og rettferd." Vi erkjenner at vi fortsatt trenger en frigjøring som enkeltmennesker og kristent fellesskap. Troverdighet får vi bare når det er samsvar mellom det vi sier og det vi gjør. Dette må ikke føre til at opplæringen og forkynnelsen svekkes, men heller til at de gode handlingene og det gode liv løftes opp. Hustavlen, som ble utarbeidet av Nidaros biskop i forbindelse med en stor miljøkonferanse i Nidaros høsten 2001, kan fungere som en inspirasjon både for menigheten og for den enkelte.

Gud har betrodd oss oppgaven som forvaltere av skaperverket. Guds skaperverk har verdi også uavhengig av nytteverdien for mennesket. Treenighetslæren, med Gud som skaper og opprettholder av verden, Jesus Kristus som frelser og forløser, og Den hellige ånd som opprettholder av troen og fellesskapet, kan gi inspirasjon til mange i deres miljøengasjement. Bibelen er en rik kilde å se av for å prise naturens storhet, blant annet slik vi finner det i Salmenes bok. Dersom vi fjerner oss fra skaperverket fjerner vi oss også fra Skaperen. Derfor holder Komitéen fram at det fortsatt er nødvendig å oppfordre til frimodig bruk av "Forbruk og rettferd"-liturgien fra 1996 og andre liturgier som kan hjelpe oss med et bevisst forhold til mammon og materialisme, krefter som kan føre oss vekk fra kjernen i den kristne tro.

Forkynnelsen kan hjelpe oss å holde fast ved våre forpliktelser som borgere i ett av verdens rikeste land, og gi frimodighet til å velge annerledes enn hva markedskreftene innbyr til. Erkjennelsen av vår egen avmakt, forgjengelighet og sårbarhet kan skape mer ydmykhet og tjenersinn.

Komitéen mener at det er avgjørende å hente kraft ved kilden. En mulighet kan være at menighetene lanserer en årlig refleksjonsuke der de tar en pause fra sine vanlige aktiviteter og bruker ressursene til stillhet, bønn, refleksjon og samtale om hva som er "det gode liv". Komitéen ber de sentralkirkelige råd om å informere om dette. Dette bør sees i sammenheng med oppfordringen fra European Christian Environmental Network om å innføre en "skapelsesdag eller -periode" i kirkeåret.

Komitéen ser med glede at kirkens røst er etterspurt av mange i samfunnet. Komitéen merker seg at Naturvernforbundets landsmøte mener at Den norske kirke i de siste 10 årene har blitt stadig mer synlig som opinionsdanner og oppfordrer kirken til å våge å være enda mer uredde i konkrete miljø saker, og at Miljøheimvernets leder sier at han ikke ser mange andre organisasjoner som har et tilsvarende potensiale til å hjelpe mennesker til oppbrudd fra forbrukerideologien. Komitéen deler dette synet og vil derfor understreke kirkens betydning som kritisk røst i samfunnet.

På denne bakgrunn er det også behov for en kritisk gjennomgang både av det norske og det internasjonale økonomiske system. En fri markedsøkonomi evner *ikke* å sikre en rettferdig fordeling eller ta tilstrekkelig miljøhensyn. Den globale kirke har vært medvirkende til den viktige diskusjonen om de maktstrukturer som tjener rike land og utarmer fattige land. Som kirke må vi vurdere ethvert økonomisk system eller enhver politisk beslutning ut fra hvordan virkningen blir for de aller fattigste blant oss. De økende ulikhetene er en stor utfordring mot forståelsen av at alle mennesker er likeverdige. "Forbruk og rettferd" er i internasjonal sammenheng et spørsmål om liv og død.

Evaluering og videre oppfølging av de konkrete utfordringene fra Kirkemøtet 1996

Det er lagt fram en omfattende rapport om hva som har skjedd innenfor hver av de "3 ganger 3 slagene". Komitéen holder fram at disse punktene, som i tillegg omhandler et tiende punkt om samarbeid, fortsatt er viktige å prioritere. Komitéen ønsker å gi noen kommentarer til den vedlagte evalueringen, samt peke på viktige punkter for den videre oppfølgingen.

Komitéen har drøftet hvorvidt det er ønskelig å endre på de ti punktene ("klokkeslagene"). Vi vet at det tar tid å endre holdninger og handlingsmønstre. Derfor mener Komitéen at det er uheldig dersom de etablerte ti punktene nå blir erstattet med andre. Imidlertid ønsker Komitéen å gjennomgå de ulike punktene for å kunne gi dem en ny aktualisering i tråd med nye utfordringer. Særlige prioriteringer blir tydeliggjort i vedtaket.

Samarbeid og Lokal agenda 21: Noen steder har lokale menigheter vært involvert i dette arbeidet. Her blir den lokale kirke sett på som den kanskje viktigste bidragsyteren til arbeidet for styrket miljøengasjement lokalt. Bevisstheten om hvilken rolle menighetene kan spille, er likevel fortsatt for lav mange steder. Den norske kirke har gjennom sin deltakelse i Miljøheimvernet forsøkt å spre dette engasjementet. Komitéen vil oppmuntre menigheten til å engasjere seg lokalt i dette brede samarbeidet.

Norge har ennå ikke fått vedtatt noen "Nasjonal Agenda 21". Dette setter Norge i et uheldig lys internasjonalt. Fram mot Verdenstoppmøtet i Johannesburg høsten 2002 bør det derfor legges til rette for at dette arbeidet får et betydelig løft. Den norske kirke må aktivt bidra til dette. Komitéen mener også det er naturlig å tydeliggjøre Kirkens betydning i arbeidet mot materialisme i vårt samfunn, særlig på bakgrunn av det søkelys som blir satt på materialisme i 2002 i regi av det statlige prosjektet "Norge 2005". Her er det naturlig å søke brede allianser, med muligheter for prosjektmidler fra "Norge 2005" (www.norge2005.no).

Fondsforvaltning: Mange kirkelige fond, inkludert Opplysningsvesenets Fond, har krav til maksimal avkastning uten at krav til sosiale hensyn og miljøhensyn er like tydelige. Flere alternative plasseringsformer, blant annet

mikrofinans i land i Sør, er etablert de siste årene. Bruken av 10 prosent til beste for søsterkirker, er nå en etablert praksis. Evalueringen gjøres av Mellomkirkelig råd. Komitéen beklager at det ennå ikke har lyktes å etablere gode nok etiske retningslinjer for plasseringen av midler fra Opplysningsvesenets Fond. Komitéen ber om at det både blir arbeidet for tydeligere retningslinjer, og en bedre oppfølging av disse retningslinjene. Komitéen ber om at Kirkerådet, også gjennom sin styrerepresentant i OVF, arbeider for dette. Det bør være et mål at OVF kan gå foran og investere noen av midlene i mikrofinansprosjekter i andre land, der sikkerheten har vist seg å være stor.

Merkeordning for rettferdige varer: Den aktive rollen Den norske kirke har spilt, har vært avgjørende for opprettelsen av Stiftelsen Max Havelaar. I dag er det mulig å få tak i "rettferdig kaffe" i nær sagt alle dagligvarebutikker, samt te og bananer i stadig flere butikker. Mange menigheter har arbeidet aktivt for slike varer, men det er fortsatt noen menigheter som har en høy terskel for å innføre disse varene, eller å anbefale at husholdningene tar i bruk slike varer. Komitéen gleder seg over at handelsnæringen i stadig større grad er villig til å samarbeide om disse målsetningene. Max Havelaar er blitt en viktig symbolsak for mange menigheter, og Komitéen forutsetter at Kirkerådet fortsatt engasjerer seg aktivt som medstifter. Komitéen utfordrer hele kirken til fortsatt frimodighet i arbeidet med å fremme bruk av rettferdige varer, også i husholdningene. Kirkens Nødhjelp og Landsorganisasjonens arbeid med Initiativ for Etisk Handel har vært vellykket, men forutsetter ikke aktiv deltakelse fra lokalmenighetene for å kunne få full effekt. Derimot er det ønskelig at Den norske kirke sentralt søker medlemskap i Initiativ for Etisk Handel.

Ressursbevissthet: Komitéen mener at oppfølgingen av dette punktet er varierende. Det er gledelig at det er kommet i gang et stort samarbeidsprosjekt, bl.a. med Riksantikvaren og Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, om miljøriktig og energieffektiv oppvarming av norske kirker. Det er viktig at myndighetene ikke bare gir uttrykk for viktigheten av dette arbeidet, men stiller nødvendige midler til gjennomføringen av dette prosjektet til disposisjon. Flere bispedømmere og menigheter har vedtatt regler for miljøvennlig kontordrift, og det er utviklet nytt studiemateriell i samarbeid med Miljøheimevernet. Komitéen mener likevel at det er beklagelig at det ikke har skjedd mer på dette punktet. Den norske kirke har ikke i tilstrekkelig grad greid å utvikle alternative rammer for sine store arrangementer, og har på dette punktet i liten grad maktet å bli en tilstrekkelig *motkultur* til den rådende samfunnsutviklingen med unødvendig høy ressursbruk.

Kirken bør styrke kontakten med organisasjoner som arbeider for omlegging til mer miljøvennlig utnyttning av ressursene, for eksempel innenfor landbruk og fiske. Dette er også viktig for å møte de globale utfordringene knyttet til forsvarlig ressursbruk og rettferdig fordeling. Her kan vi som forbrukere gjøre valg, slik "Forbruk og rettferd"-dokumentet fra 1996 understreker – valg som får konsekvenser ikke bare for vår egen levestandard, men som også bidrar til en mer rettferdig fordeling, internasjonalt og i vårt eget land.

Bruk av tid og penger: Dette punktet står sentralt i kirkelig forkynnelse, og vil også være naturlig i bispevisitasene. Det er verdt å merke seg at Norge fortsatt preges av stor giverglede og stor oppslutning om offentlig utviklingshjelp. Komitéen vil løfte fram den aktive givertjeneste. Den norske kirkes medlemmer kan tydeligere utfordres til å gi tiende, og menighetene oppmuntres til å i større grad gi ofringer til arbeid utenfor egen menighet. Den økende oppmerksomheten om verdien av frivillighet er viktig for Den norske kirke. Vi må understreke at det er viktig med bevissthet om hva vi bruker tiden vår til.

Menneskesynet i forbrukerkulturen: Det er arbeidet aktivt i forhold til den genteknologiske utviklingen, bl.a. gjennom diverse høringsuttalelser. Dette engasjementet krever også at Den norske kirke allierer seg med etisk bevisste forskere, som i stor grad leverer premissene for de politiske myndighetene. Både norske og internasjonale lovendringer er kritisert for å gå for langt i å manipulere med skaperverket eller for å krenke menneskeverdet, selv om medisinsk forskning gir viktige bidrag til behandling av sykdom. Utfordringene fra den medisinske forskning vil antakelig bli større i årene som kommer. Komitéen understreker den faren som ligger i dagens situasjon der for eksempel familier ønsker å velge bort barn på fosterstadiet fordi de pga. sykdom eller funksjonshemming vil møte et samfunn som i holdning og tilrettelegging ikke er klar til å ta imot dem. Et annet eksempel er genetisk påvirkning og utvelgelse av barn med særlige intellektuelle evner. Vi risikerer et umenneskelig samfunn dersom vi søker å fostre "det perfekte mennesket". Patentspørsmålet vil også bli ytterligere aktualisert, på kort sikt gjennom regjeringens signal om at den vil gjennomføre EUs patentdirektiv i norsk rett, selv om ett av regjeringspartiene vil stemme imot. Den norske kirke har gitt tydelig uttrykk for at liv ikke kan betraktes som menneskelig oppfinnelse, og derfor heller ikke kan patenteres.

Urfolk: Engasjementet for urfolks rettigheter, både i Norge og internasjonalt, er ført videre, men fortsatt er det for liten kunnskap om samenes spesielle rettigheter som urfolk. Arbeidet krever fortsatt stor oppmerksomhet, også internasjonalt. Komitéen vil løfte fram to utfordringer. Det ene området omhandler urfolks landrettigheter,

som utsettes for stort press, ofte fordi urfolks livsområder er svært rike på ressurser. Urfolks forhold til sitt land er dypt forankret i deres spiritualitet. Her kan vi alle lære mye. Det andre området er forsøket på å patentere stadig flere av de plantene urfolkene har dyrket fram, foredlet, og er avhengige av i sin husholdning. Vi ser at arbeidet mot patenter på livsviktige medisiner har ført til at legemiddelindustrien har oppgitt noen av sine tidligere privilegier, og det må arbeides for at det samme blir tilfelle for livsviktige planteressurser.

Gjeldslette for de fattigste land: Gjennom Jubileum 2000 deltok mange norske menigheter i verdens største underskriftsaksjon. Noen steder har motstanden mot å ta slik politisk stilling gjort det vanskelig å mobilisere bredt til slik underskriftsinnsamling. Det var likevel i menighetene de fleste av de 100.000 underskriftene i Norge ble samlet inn. Den norske kirke har også vært aktiv i dialogen med myndigheter i Norge og internasjonalt. Gjeldssituasjonen er fortsatt et hinder for utvikling i de fattigste landene, og det er et behov for å finne reelle løsninger også for mange av landene som regnes som mellominntektsland. Arbeidet for å sikre deltakelse og ansvarlighet i bruken av frigjorte midler, og i vurderingen av nye lån, er av stor betydning, herunder FN-konferansen i 2002 om finansiering for utvikling.

Fortsatt preges det internasjonale finanssystemet av at de vestlige landene har alt for stor makt. De rike landene må være villige til å oppgi noen av sine privilegier for å skape mer rettferdighet i verdensøkonomien. Store vestlige økonomier ønsker å bevare sine posisjoner, men veksten i mange økonomier i Asia vil klart utfordre denne holdningen. Komitéen understreker at større likevekt og rettferdighet gjelder også i forhandlinger om gjeld. I dag legges premissene nær sagt utelukkende av de rike landene.

Klima: Noen av Den norske kirkes biskoper og prester har vist et stort engasjement i spørsmålet om rettferdighet i klimasaken. Perspektivet har i stor grad vært situasjonen for landene i Sør, et perspektiv som ellers ikke alltid har vært like synlig i den norske debatten. KIFO-undersøkelsen viser at Den norske kirkes medlemmer er blant dem som i minst grad støtter oppfatningen om at økonomisk vekst er en forutsetning for miljøvern. Selv om en kan ha ulike meninger i de konkrete politiske spørsmålene, er det likevel mange som ser at energibruken må reduseres og endres. Arbeidet mot gasskraftverk har bl.a. ført til mer forskning på ny teknologi for mer miljøvennlige gasskraftverk. Komitéen understreker at Norge fortsatt er et u-land i arbeidet for innføring av fornybar energi. De enorme mulighetene Norge har til å innta en lederposisjon i dette arbeidet, er ikke blitt fulgt opp. Dette er et nasjonalt politisk spørsmål, men spørsmålet vil også i framtiden mobilisere mange mennesker i lokalmenighetene. Komitéen ser at Norge aktivt ønsker å sikre finansiering for å redusere utslipp i andre land, for dermed å kunne ha relativt mindre krav til utslippsreduksjon i Norge. Komitéen mener at hovedinnsatsen for reduksjoner må skje i Norge.

Grønn skatt: Denne saken ble midlertidig parkert da et flertall på Stortinget stemte ned hovedforslagene fra "Grønn skattekommisjon". Derfor har det heller ikke skjedd noen mobilisering eller bevissthetsarbeid overfor lokalmenighetene for å skape forståelse av innholdet i "grønne skattereformer". Komitéen understreker viktigheten av å fortsette arbeidet med ulike former for nytenkning i skattelegging både nasjonalt og internasjonalt. Eksemplene er en internasjonal karbonavgift eller en internasjonal valutaavgift. Særlig bør det arbeides med disse spørsmålene fram mot Verdenstoppmøtet i Johannesburg i 2002. Komitéen ber om at Den norske kirke deltar i den norske forberedelsesprosessen.

Oppsummering: Komitéen ser at det er gjort mye godt arbeid av enkeltmennesker, menigheter og de kirkelige rådene. Det er likevel ikke grunnlag til å si at vi har nådd alle de målene vi satte oss. Det er fortsatt behov for både syndsbejelse og tydelig forkynnelse på dette området. Vi må likevel kunne si at vi kan ta noen konkrete steg av gangen, og at den enkelte – alene og i fellesskap med andre – kan gjøre noe ut fra sine forutsetninger. Komitéen ser at det er en viktig forutsetning at det settes av tilstrekkelige menneskelige og økonomiske ressurser for å møte de store utfordringene som ligger i denne saken. Både sentralt og lokalt må saken også ses i sammenheng med Kirkemøtevedtakene Plan for dåpsopplæring, Frivillig medarbeiderskap, Ung i kirken og Kirkens møte med den åndelige lengsel i vår tid. Saken krever også i fremtiden fortsatt planmessig arbeid og jevnlig rapportering av status.

Dere er jordens salt [...] Dere er verdens lys (Matt 5.13-14)

*Han lar meg ligge i grønne enger og fører meg
til vann der jeg finner hvile og ny kraft (Sal 23.2)*

5. Vedtak fra Kirkemøtet 2001:

I dag er sammenhengen mellom rettferdighet, fred og vern om skaperverket mer aktuell og synlig enn noen gang tidligere. For den globale kirke er "Forbruk og rettferd" et anliggende som handler om liv og død. Dypest sett er måten vi forholder oss til disse spørsmålene på, også i vår hverdag, med på å synliggjøre om vi tjener Gud eller mammon.

Vi er som enkeltmennesker og kirke fanget i et system vi ikke ser noen enkel utvei fra, og vi erkjenner at det ikke er lett å finne former for handling som fører til at vi får et mer rettferdig og bærekraftig samfunn. Men vi må forsøke å holde fast i overbevisningen om at vi kan fremme endringer, både i eget liv og i samfunnet. Derfor kaller vi på ny hele vår kirke til oppbrudd preget av engasjement, oppfinnsomhet, håp og trass - et oppbrudd fra forbrukersamfunnets bånd, og til det gode liv i etterfølgelse av Jesus Kristus.

Kirkemøtet erkjenner at de grunnleggende utfordringer fra "Forbruk og rettferd" må møtes med konkrete handlinger. På bakgrunn av det arbeidet som er gjort i perioden 1996-2001 vil vi fremheve følgende:

- 1. Kirkemøtet tar rapporten om arbeidet som er gjort under tittelen "Forbruk og rettferd" i perioden til orientering. Kirkemøtet takker alle enkeltpersoner, menigheter, organisasjoner og bevegelser, bispedømmerådene og de sentralkirkelige råd for alt arbeidet som er gjort på dette feltet. Kirkemøtet gleder seg særlig over det samarbeidet med alle "mennesker og organisasjoner av god vilje" som er blitt etablert.*
- 2. Kirkemøtet erkjenner at det er nødvendig å videreføre og styrke Den norske kirkes arbeid på dette feltet. Utfordringene fra 1996 krever fortsatt hele kirkens oppmerksomhet og engasjement. For alle områdene er det nevnt konkrete former for oppfølging i Komitéens merknader. Her vil vi særlig peke på betydningen av tydelige etiske retningslinjer for plassering av kapital fra Opplysningsvesenets Fond. Perspektivene fra "Forbruk og rettferd" må være grunnleggende for alle sider i kirkens arbeid. Visjonen må være å gjøre kirken til verdens største miljøbevegelse.*
- 3. "Forbruk og rettferd" angår hele menigheten. Kirkemøtet oppfordrer derfor råd og stab i lokalmenighetene til å samarbeide om disse utfordringene på alle områder av menighetens virksomhet. Samtidig er det viktig at menigheten knytter kontakter med andre som har et tilsvarende engasjement i lokalsamfunnet. Det bør også letes aktivt etter frivillige medarbeidere med nådegaver og engasjement på dette feltet. Oppfølgingen må skje gjennom en integrering av disse spørsmålene i gudstjenestelivet, det diakonale arbeidet, samt i bibel- og studiegrupper.*
- 4. Kirkemøtet oppfordrer Kirkerådet, bispedømmerådene og Kirkens Arbeidsgiver-organisasjon til å integrere disse temaene i fremtidig materiell, kursing og veiledning av menighetsråd og felleråd. Det er særlig viktig å erkjenne bispedømmenes nøkkelrolle mellom sentrale og lokale ledd i kirkens arbeid. Bispedømmerådene oppfordres til å danne regionale arbeidsgrupper etter modellen fra Bjørgvin for å sikre kontinuitet og fremgang i dette arbeidet. Bispedømmerådene og ressursgruppene bør holde seg orientert om arbeidet på dette feltet i menighetene.*
- 5. Kirkemøtet oppmuntrer biskopene til å videreføre og fornye sitt samfunnsengasjement, både som representanter regionalt og nasjonalt i konkrete spørsmål. Dette tema må være en naturlig del av bispevisitasene. Kirkemøtet oppfordrer biskopene til i fellesskap å utforme et hyrdebrev om miljø og rettferd, for å understreke den klare sammenhengen mellom tro og liv som tar hensyn til miljø og rettferdighet.*
- 6. Kirkemøtet anmoder de kirkelige utdanningsinstitusjonene om å integrere disse spørsmålene i all utdanning og videreutdanning.*
- 7. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å tilrettelegge for nødvendig økonomi og bemanning for oppfølging av de prioriterte tiltak i dette sakskomplekset.*
- 8. Kirkemøtet ser med glede det internasjonale samarbeid om disse utfordringene, særlig i rammen av KVs program "Justice, Peace and Creation" og European Christian Environmental Network. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd å videreføre deltakelsen i internasjonalt og økumenisk samarbeid. Arbeidet med Tiåret mot vold: Bygg freden, bør sees i sammenheng med dette.*

79 stemmeberettigede. Forslaget enstemmig vedtatt.

Bakgrunnsdokument 2

- Pressemelding fra Kirkeinfo om Geiranger –deklarasjonen med engelsk tekst
- Foreløpig oversettelse av deklarasjonen til norsk
- Presseklipp fra Nordsjø-seilasen

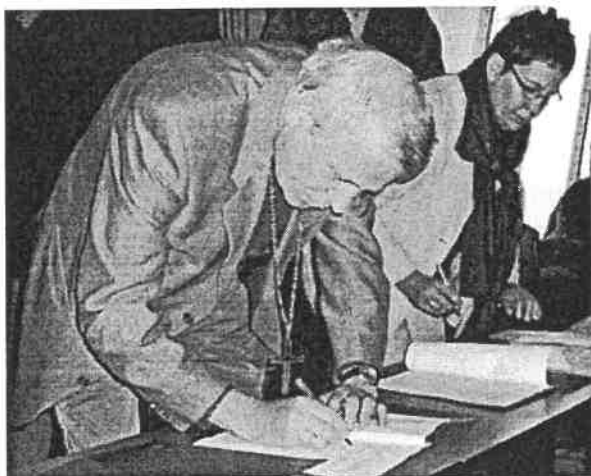

onsdag 27. aug. 2003

 Print artikkel | Lukk vindu

Pressemeldinger

Nordsjøseminaret vedtok onsdag Geiranger-deklarasjonen

Biskop Ole D. Hagesæther, Bjørgvin, og Ann-Mari Aas fra Nidaros bispedømmeråd undertegner Geiranger-deklarasjonen.

25.06.2003

Representanter for kirker i åtte land undertegnet onsdag "Geiranger deklarasjonen om ansvarlig forvaltning" ombord på hurtigruteskipet Finnmarken på vei inn Geriangerfjorden. Nordsjøseminaret som Den norske kirke har tatt initiativet til, har dermed fått et håndfast resultat.

Seminaret har samlet kirkeledere, miljøvernere, politikere, forskere og representanter fra næringsvirksomheter i fire dager, 22.-25. juni. En fruktbar meningsutveksling og en rekke faglige innlegg har bidratt til å gi erklæringen en solid forankring.

Erklæringen kommer med utfordringer til tre instanser: For det første til generalforsamlingen for Konferansen av Europeiske Kirker (KEK) som begynner i Trondheim i dag, for det andre til kirker og menigheter i landene rundt Nordsjøen og for det tredje til regjeringer rundt Nordsjøen og til EU.

Kirkerådets leder Thor Bjarne Bore, som er blant underskriverne av Geiranger-erklæringen overleverte torsdag erklæringen til generalsekretær Keith Clements i Konferansen av Europeiske Kirker (KEK). Statssekretær Berit Øksnes Gjerløw (til venstre) mottok erklæringen på vegne av regjeringen. Overleveringen fant sted på en Trondheim kommunes lunsj for KEK's generalforsamling som pågår i Trondheim 25. juni - 2. juli. Hans Majestet Kong Harald V deltok ved lunsjen. (CEC-photo: Geir Otto Johansen)

Her følger erklæringen:

THE GEIRANGER DECLARATION ON RESPONSIBLE STEWARDSHIP

"The sea is his, for he made it, for his hands formed the dry land" (Psalm 95:5)

Approaching the 12th General Assembly of the Conference of European Churches and in the International Year of Water, we, representatives of the churches in countries around the North Sea, the Nordic countries and the British Isles, together with His All Holiness the Ecumenical Patriarch Bartholomew, have sailed the waters from Egersund to Trondheim with the North Sea Sailing Seminar "Protecting the Riches of the Seas".

Engaging in dialogue with scientists, environmentalists, representatives of fisheries, sea-farming and the petroleum industry, coastal communities, politicians, and governmental representatives, we have witnessed the stunning beauty of the North Sea. However, we have also heard about the daunting problems of threatened fish stocks, pollution from land-based activities, petroleum deposits, oil transport, and the consequent threat to local coastland communities. We therefore acknowledge the need for repentance for our abuse of the North Sea and commit ourselves to working for change in our relationship with it.

Historically the North Sea has offered the gift of travel, communication, and pilgrimage that brought our peoples together. At times it provided routes for warfare and invasion, but it also facilitated the spread of Celtic spirituality in which nature, including the sea, played a very central role in understanding the mystery of God, the way of salvation, and the transformation of the whole creation. The ecological problem is not simply economical and technological, but also deeply spiritual and moral. In gathering, we recognise the urgent need to unite in responsible stewardship to protect the complex ecosystem of the North Sea, and thereby to sustain the development of life and culture along its coasts.

In a world whose finite resources are subject to ever-increasing demands, we are reminded of the virtue of self-restraint, an essential element for human fulfilment. Our God-given human responsibility is to care for creation, sharing and not simply exploiting its resources (Genesis 2:15). We are stewards and not proprietors of God's gift of creation (Rom 8:19-20).

As part of this responsibility, the needs of future generations must be heeded. They should not be ignored or sacrificed in favour of present commercial demands and short-term consumer interests. Likewise, the well-being of the ecosystem of the North Sea basin and its rich community of different species remains an intrinsic concern for responsible stewardship. Finally, concern for the North Sea should be seen in a global perspective, recognising that economic justice depends on sustainable management of the environment.

Therefore, remembering the challenge of the Johannesburg Summit and our commitment to Charta Oecumenica, we agree that the following objectives must guide the development of a sustainable North Sea region:

- biological diversity and the productivity of the ecosystems must be maintained;
- emissions and discharges of pollution into air, soil and water must not exceed the limits nature can sustain;
- renewable natural resources must be protected and utilised efficiently within their capacity to renew themselves;
- the precautionary principle must be applied when making decisions about exploiting the resources of the North Sea.

Building on these principles and values, and drawing on our knowledge of the many pressing issues, such as the depletion of fish stocks, unsustainable and polluting aquaculture, exploitation and consumption of petroleum and gas resources, safe transport and shipping, and emission of radioactive substances by human agency, we challenge:

The Conference of European Churches:

- to facilitate further dialogue between churches on stewardship of creation, and especially of the North Sea;
- to continue to develop a theology of sustainability, rooted in our common heritage of North Sea spirituality, which guides the careful utilisation of natural resources without depriving other peoples, other species, or future generations of the capacity to live fulfilling lives;
- to strengthen European Christian Environmental Network (ECEN), including ensuring adequate financial resources, and work through it to raise awareness in the churches and

encourage radical action to protect the riches of the seas.

Our churches and congregations:

- to set aside a period or day in the church calendar as a time of celebration of God's creation and prayer for the protection of the environment, celebrating the richness of our diverse theological and liturgical traditions. We suggest 1st September, already established as a day of prayer by the Ecumenical Patriarchate, and adopted by the World Council of Churches;
- to undertake regular environmental audits of the churches, and to make consequent changes;
- to challenge and inspire each others as church members to lead lives of greater self-restraint and responsible stewardship;
- to work with organisations in the wider environmental movement, and promote implementation of Local Agenda 21;
- to support and care for those in our fishing communities who are suffering hardship as a result of decreased catches and legislation limiting their activities.

Our respective governments and the European Union:

- to improve the Common Fisheries Policy by applying the ecosystem approach to ensure recovery of depleted stocks and damaged marine ecosystems, sustainable harvesting of marine resources, and equitable access to fish stocks following the recommendations of the International Council for the Exploration of the Sea. Effective and equitable enforcement is crucial. The fishing industry needs to be included in these processes. Regulatory authorities should particularly consider the establishment of Marine Protected Areas;
- to secure sustainable small-scale coastal fishing with its attendant local economy and culture; we suggest reduction of the total fishing effort within each zone and segment;
- to regulate the aquaculture industries to ensure that no part of the production line threatens local or global biodiversity;
- to prioritise the development of renewable energy sources, as well as energy saving and energy efficiency technology, in critical dialogue with the petroleum industry;
- to reduce the risks associated with the transportation of hazardous substances across the North Sea. Double-hull and clean-ship technologies are urgently needed to avoid oil-spills. Action is required to halt the spread of invasive species through ballast water, and to establish a North Sea Marine Corridor in the whole of the North Sea;
- to exercise the precautionary principle and end radioactive discharges to the sea. The UK government's moratorium on discharges from the Sellafield plant is a positive development, and we urge that it be made permanent.

Open interdisciplinary dialogue and collaboration, such as we have experienced during the North Sea Sailing Seminar, is vital to enable the adequate analysis of the environmental crises and the struggle over resources, and to find sustainable solutions for the future. We offer and encourage the method of dialogue, already employed by some of our European churches, and highlighted by the Religion, Science and Environment Symposia under the auspices of His All Holiness the Ecumenical Patriarch, and taken forward also by the North Sea Sailing Seminar. Communities of science, business, religion, and environmental activists should work together to analyse, understand and propose solutions to sea pollution, environmental degradation and sustainable harvesting of marine resources. Together, with God's grace, we can work to heal a broken world.

*Help us to save the ocean, Lord.
O God, how beautiful the light over the water,
the soft line of the shore,
the high clear heavens.
Our heart rejoices!
And yet, beneath the surface,
life is suffering from human destructiveness.
Our heart is crying; help us to save the ocean,
Lord, the mighty waters of the earth.
Amen*

Signatories, Geiranger 25th June 2003:

Revd. Karl Mathiasson, Evangelical Lutheran Church in Iceland
Ms. Morag Mylne, Church of Scotland
Revd. Canon Dr. Emsley Nimmo, Scottish Episcopal Church
Revd. Canon Walter Lewis, Church of Ireland
Rt. Revd. Richard Chartres, the Lord Bishop of London, Church of England
Revd. Dave Tomlinson, Church of England
Ms. Jenny Carpenter, Methodist Church in Britain
Revd. Ruth H. van Gilse, Church of Denmark
Rt. Revd. Ilkka Kantola, Bishop of Åbo/Turku, Evangelical Lutheran Church in Finland

Mr. Dan Melander, representing the Archbishop of Sweden/Ecological Committee of the Church of Sweden

Mr. Magnus Andersson, Christian Council of Sweden

Mr. Thor Bjarne Bore, moderator of the Church of Norway National Church Council

Ms. Tina Strømdahl Wik, vice moderator of the Church of Norway National Church Council

Revd. Gen. Secr. Dr. Olav Fykse Tveit, Council of Ecumenical and International Relations of the Church of Norway

Erlend Rogne, Council of Ecumenical and International Relations of the Church of Norway

Rt. Revd. Dr. Ernst O. Baasland, Bishop of Stavanger, Church of Norway

Mr. Preben H. Lindøe, Diocesan Council of Stavanger, Church of Norway

Rt. Revd. Ole D. Hagesæther, Bishop of Bjørgvin, Church of Norway

Very Revd. Øystein Bjørdal, Dean of Molde, Church of Norway

Ms. Ann-Mari Aas, Moderator, Diocesan Council of Nidaros, Church of Norway

Very Revd. Tor B. Jørgensen, Dean of Bodø, Church of Norway

Revd. Gen. Secr. Ørnulf Steen, Christian Council of Norway

Revd. Father Johannes Johansen, HI. Nikolay Orthodox Church in Norway

Revd. Olav Westad, United Methodist Church, Nordic and Baltic Episcopal Area

Revd. Dr. John Chryssavgis, Ecumenical Patriarchate

Dr. Hans Herman Böhm, European Christian Environmental Network

Supporters, who also participated in the North Sea Sailing Seminar:

Randi Alsos, Nature and Youth, Norway

Victoria Beale, Society, Religion, and Technology Project, Church of Scotland

Øystein Dahle, Wordwatch Institute

Astrid Fylling, Diocese of Bjørgvin, Church of Norway

Gary Gardner, Worldwatch Institute

Inger Lise Gjørsv, County Governor, Nord-Trøndelag, Norway

Britt Arnhild Lindland, Diocese of Nidaros, Church of Norway

Odd Halvor Moen, Church of Norway

Björg Sandkjær, Church of Norway

Hans-Jürgen Schorre, Church of Norway

Jan Thulin, International Council for Exploration of the Sea

Kristen Ulstein, Green Living, Norway

Stig Utne, Church of Norway

Michael Wohlenberg, Church of Norway

Tips en bekjent:

Send til følgende e-post adr.:

Ditt navn:

Melding til mottaker:

Send nyhet

Lukk vindu

Geiranger-erklæringen

Representanter fra kirker i åtte land undertegnet 25. juni "Geiranger-erklæringen om ansvarlig forvaltning". Erklæringen ble vedtatt av deltakere på Nordsjø-seilassen som fra 22.-25. juni har samlet kirkeledere, miljøvernere, politikere og representanter fra vitenskapelige institusjoner.

GEIRANGER-ERKLÆRINGEN OM ANSVARLIG FORVALTNING

"Havet er hans, for han har skapt det, det faste land har hans hender formet." (Sal 95,5)

Når vi nærmer oss den 12. Generalforsamling for Konferansen av Europeiske Kirker og i Det internasjonale vannåret, har vi, representanter for kirkene i land rundt Nordsjøen, de nordiske land og De britiske øyer, sammen med Hans Allhellighet Den Økumeniske Patriark Bartholomeos, seilt langs kysten fra Egersund til Trondheim med Nordsjø-seilassen "Protecting the Riches of the Seas".

Mens vi har vært involvert i dialog med vitenskapsmenn, miljøvernere, representanter fra fiskeri- og havbruksnæringen og oljeindustrien, kystsamfunn, politikere og regjeringsrepresentanter, har vi vært vitne til Nordsjøens betagende skjønnhet. Vi har imidlertid også fått høre om de skremmende problemene med truede fiskestammer, forurensning fra landbaserte aktiviteter, oljelagre, oljetransport, og den påfølgende trusselen mot lokale kystsamfunn. Vi anerkjenner derfor behovet for bot for vårt misbruk av Nordsjøen og forplikter oss til å arbeide for forandringer i vårt forhold til den.

Historisk sett har Nordsjøen tilbudt muligheter for reise, kommunikasjon, og pilegrimsferd som brakte våre folk sammen. Til tider har den blitt brukt til krigføring og invasjon, men den gjorde det også lettere å spre keltisk åndelighet, hvor naturen, også havet, spilte en svært sentral rolle når det gjaldt å forstå Guds mysterium, veien til frelse, og omdannelsen av hele skaperverket. Det økologiske problem er ikke bare økonomisk og teknologisk, men også dypt åndelig og moralsk. Når vi samles, anerkjenner vi det umiddelbare behovet for å forenes i ansvarlig forvaltning for å beskytte det sammensatte økosystemet i Nordsjøen, og dermed opprettholde utviklingen av liv og kultur langs dens kyster.

I en verden hvis ikke-fornybare ressurser er underlagt stadig økende krav, blir vi minnet om selvbeherskelse, et essensielt element i menneskelig fullbyrdelse. Vår gudgitte menneskelige ansvar er å passe på skaperverket, å dele og ikke bare utnytte dets ressurser (1 Mos 2,15). Vi er forvaltere og ikke eiere av Guds skaperverk (Rom 8,19-20).

Som en del av dette ansvaret, må fremtidige generasjoners behov tas med i betraktning. De må ikke bli oversett eller ofret til fordel for nåværende kommersielle krav og kortsiktige forbrukerinteresser. På samme måte forblir tilstanden til Nordsjø-bassengets økosystem og dets rike artssammensetning et reelt anliggende for ansvarlig forvaltning. Til slutt burde bekymring for Nordsjøen sees i et globalt perspektiv, og man må innse at økonomisk rettferdighet er avhengig av bærekraftig utvikling for miljøet. Derfor, mens vi husker

utfordringen fra Johannesburg-møtet og vår forpliktelse overfor Charta Oecumenica, er vi enige om at følgende mål må lede utviklingen av en bærekraftig Nordsjø-region:

- biologisk mangfold og økosystemenes produktivitet må opprettholdes;
- stråling og forurensende utslipp i luft, jord og vann må ikke overskride grensene naturen tåler;
- fornybare naturressurser må beskyttes og utnyttes effektivt innenfor deres evner til å fornye seg selv;
- verneprinsippet må tas i bruk når det blir tatt avgjørelser om å utnytte Nordsjøens ressurser.

Ved å bygge på disse prinsipper og verdier, og på grunnlag av vår kunnskap om de mange presserende saker, slik som utarming av fiskestammer, ikke bærekraftig og forurensende havbruk, utnyttelse og forbruk av olje- og gassressurser, sikker transport og skipsfart, og menneskeskapt radioaktiv stråling, utfordrer vi:

- Konferansen av Europeiske Kirker:
 - til å lette dialog mellom kirkesamfunn om forvaltning av skaperverket, og særlig Nordsjøen;
 - til å fortsette med å utvikle en teologi om bærekraft, med røtter i vår felles åndelige Nordsjø-arv, som fører den forsiktige utnyttelsen av naturressurser uten å frarøve andre folkeslag, andre arter, eller fremtidige generasjoner evnen til å leve et fullverdig liv;
 - til å styrke Europeisk Kristent Miljønettverk (ECEN), inkludert sikring av tilstrekkelige økonomiske ressurser, og jobbe gjennom dette for å skape bevissthet i kirkene og oppmuntre til radikal handling for å beskytte havets rikdommer.
- Våre kirker og menigheter:
 - til å sette av en periode eller dag i kirkekalenderen til å feire Guds skaperverk og be for vern av miljøet, mens vi feirer rikdommen i våre ulike teologiske og liturgiske tradisjoner. Vi foreslår 1. september, som allerede er etablert som en bededag av Det Økumeniske Patriarkat, og vedtatt av Kirkenes Verdensråd;
 - til å foreta jevnlig miljørevisjoner av kirkene, og gjennomføre påfølgende forandringer;
 - til å utfordre og inspirere hverandre som kirkemedlemmer til å føre et liv med større selvbeherskelse og forvalteransvar;
 - til å arbeide med organisasjoner i den bredere miljøbevegelsen, og fremme gjennomføringen av Lokal Agenda 21;
 - til å støtte og ta seg av de i våre fiskevær som sliter på grunn av mindre fangster og lovgivning som begrenser deres aktiviteter.
- Våre respektive regjeringer og Den Europeiske Union:
 - til å forbedre den felles fiskeripolitikken ved å bruke økosystemholdningen for å sikre oppgangen av utarmede stammer og skadde marine økosystemer, bærekraftig høsting av marine ressurser, og rettferdig tilgang til fiskestammer etter anbefaling fra International Council for the Exploration of the Sea. Effektiv og rettferdig håndhevelse er avgjørende. Fiskeindustrien må inkluderes i disse prosessene. Regulerende myndigheter burde særlig vurdere å etablere beskyttede havområder;

- til å sikre bærekraftig kystfiskeri i liten skala med dets tilstedeværende lokaløkonomi og –kultur; vi foreslår reduksjon av det totale fisket innenfor hver sone og del;
- til å regulere havbruksnæringen for å sikre at ingen del av produksjonslinjen truer lokalt eller globalt biologisk mangfold;
- til å prioritere utviklingen av fornybare energikilder, så vel som energisparing og energieffektiv teknologi, i kritisk dialog med oljeindustrien;
- til å redusere risikoene forbundet med transporten av farlige stoffer over Nordsjøen. Doble skrog og ”clean-ship”-teknologi må øyeblikkelig tas i bruk for å unngå oljesøl. Det trengs handling for å stoppe spredningen av invaderende arter gjennom ballastvann, og for å etablere en Nordsjø-korridor i hele Nordsjøen;
- til å utøve verneprinsippet og få en slutt på radioaktive utslipp i havet. Den britiske regjeringens moratorium om utslipp fra Sellafield-anlegget er en positiv utvikling, og vi oppfordrer regjeringen til å gjøre den permanent.

Åpen interdisiplinær dialog og samarbeid, slik vi har erfart under Nordsjø-seilasen, er avgjørende for å muliggjøre den adekvate analysen av miljøkrisene og kampen om ressurser, og for å finne bærekraftige løsninger for fremtiden. Vi tilbyr og oppmuntrer til å bruke dialog, noe som allerede er tatt i bruk av noen av våre europeiske kirker, og understreket av Religions-, Vitenskaps- og Miljøsymposiene under Hans Allhellighet Den Økumeniske Patriarks auspisier, og fremmet også av Nordsjø-seilasen. Vitenskaps-, forretnings-, religions- og miljøverngrupper burde arbeide sammen for å analysere, forstå og foreslå løsninger på havforurensning, miljøforfall og bærekraftig høsting av marine ressurser. Sammen, med Guds nåde, kan vi arbeide for å helbrede en ødelagt verden.

*Hjelp oss å redde havet, Herre.
 O Gud, hvor vakkert er lyset over vannet,
 strandens myke linje,
 den høye klare himmel.
 Våre hjerter jubler!
 Og likevel, under overflaten,
 lider livet på grunn av menneskers ødeleggelse.
 Våre hjerter gråter; hjelp oss å redde havet, Herre,
 jordens mektige farvann.
 Amen*

Underskrevet, Geiranger 25. juni 2003:

Pastor Karl Mathíasson, Den islandske kirke
 Ms Morag Mylne, Den skotske kirke
 Revd. Canon Dr. Emsley Nimmo, Den anglikanske kirken i Skottland
 Revd. Canon Walter Lewis, Den irske kirke
 Biskop Richard Chartres, Lord Bishop of London, Den engelske kirke
 Pastor Dave Tomlinson, Den engelske kirke
 Ms Jenny Carpenter, Metodistkirken i Storbritannia
 Pastor Ruth H. van Gilse, Den danske folkekirke
 Biskop Ilkka Kantola, Biskop av Åbo/Turku, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
 Dan Melander, representant for Erkebiskopen av Sverige/Svenska Kyrkans miljövärn
 Magnus Andersson, Sveriges Kristna Råd
 Thor Bjarne Bore, leder av Kirkerådet for Den norske kirke

Tina Strømdahl Wik, nestleder av Kirkerådet for Den norske kirke
Generalsekretær Olav Fykse Tveit, Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke
Erlend Rogne, Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke
Biskop Ernst O. Baasland, Stavanger biskop, Den norske kirke
Preben H. Lindøe, Stavanger bispedømmeråd, Den norske kirke
Biskop Ole D. Hagesæther, Bjørgvin biskop, Den norske kirke
Domprost Øystein Bjørdal, domprost i Molde, Den norske kirke
Ann-Mari Aas, leder, Nidaros bispedømmeråd, Den norske kirke
Domprost Tor B. Jørgensen, domprost i Bodø, Den norske kirke
Generalsekretær Ørnulf Steen, Norges kristne råd
Fader Johannes Johansen, Hellige Nikolai menighet, Den ortodokse Kirke i Norge
Pastor Olav Westad, Metodistkirken i Norden og Baltikum
Revd. Dr. John Chryssavgis, Det Økumeniske Patriarkat
Dr. Hans Herman Böhm, Europeisk Kristent Miljønettverk

Støttespillere, som også deltok i Nordsjø-seilasen:

Randi Alsos, Natur og Ungdom, Norge
Victoria Beale, Society, Religion and Technology Project, Den skotske kirke
Øystein Dahle, Worldwatch Institute
Astrid Fylling, Bjørgvin bispedømme, Den norske kirke
Gary Gardner, Worldwatch Institute
Inger Lise Gjerv, Fylkesmann, Nord-Trøndelag, Norge
Britt Arnhild Lindland, Nidaros bispedømme, Den norske kirke
Odd Halvor Moen, Den norske kirke
Bjørg Sandkjær, Den norske kirke
Hans-Jürgen Schorre, Den norske kirke
Jan Thulin, International Council for Exploration of the Sea
Kristen Ulstein, Grønn Hverdag, Norge
Stig Utne, Den norske kirke
Michael Wohlenberg, Den norske kirke

ARENA

Tenk tanken: Sognepresten hever pekefingeren fra talerstolen og forkynter: Synd ikke mer, kutt CO₂-utslippene! Kanskje ville kirkegjengerne lytte?

Ny allianse. Ved første øyekast en pussig allianse, men den kan vise seg å bli kraftfull. Fra venstre London-biskop Richard Chartres, Worldwatch' styreleder Øystein Dahle, patriark Bartholomeos, Stavanger-biskop Ernst O. Baasland og miljøvernere Maren Esmark fra Verdens Naturfond.

Grønnere gudstro

Ole Mathismoen

KOMMENTAR

Journalist i politisk redaksjon
ole.mathismoen@aftenposten.no

Litt spesiell tanke selvsagt, for presten vil neppe si akkurat det. Kanskje heller oppfordre til å la bilen stå, og gå til kirken neste gang. Men det illustrerer hvilken kraft det kan ligge i den miljøvekkelsen som for tiden pågår i religiøse miljøer verden over. Prester og andre religiøse ledere er blant de ytterst få i vårt samfunn som fortsatt har en viss moralsk autoritet i møte med sine trosfeller. Mens miljøorganisasjoner og miljøpolitikere sliter med dalende interesse for miljøvern, har religiøse ledere kastet seg tungt inn i kampen for å bevare skaperverket. Biskop Finn Wagle sa nylig at miljøødeleggelsene er som å korsfeste skaperverket. Sterkt.

Forrige uke selte et merkelig følge langs norskekysten fra Egersund til Trondheim. En patriark, to biskoper, en gjeng prester og andre kirkeledere,

noen miljøvernere, forskere og en fisker om bord i samme båt for å sette fokus på miljøtruslene mot Nordsjøen. Hedersgjesten var patriark Bartholomeos av Konstantinopel, åndelig overhode for 250 millioner ortodokse kristne. Den hvit-skjeggede lille mannen med den sorte hatten og de kloke øynene fortalte at vi ikke hadde noen rett til å ødelegge Guds skaperverk. På spørsmål om det er en synd å forurense og utrydde arter svarte han bastant ja. «En alvorlig synd», sa patriarken.

Det har han fortalt til mange de siste årene. Han har arrangert båtturer på en rekke hav rundt i Europa for å rette søkelyset mot miljøødeleggelse. «Jeg kan ikke løse problemet, men kan sette fokus, og inspirere mange til å ta dette alvorlig».

Det er i dette perspektivet Kirkens engasjement blir spesielt. Kirkeledere har ofte mange tilhørere, mange som vil vite hvordan de skal oppføre seg for å gjøre sin Gud fornøyd. Når forskere advarer mot utslipp som kan endre Jordens klima, eller mot utslipp av radioaktive stoffer i havet eller hugst av gammel barskog er det en enkel sak for en politiker å grave opp

en annen forsker som mener noe helt annet. Det er verre å grave opp en prest som kan legitimere en synd.

Spørsmålet, etter hvert som miljøengasjementet brer seg, er hvor kraftfull en allianse mellom miljøvernere som har vitenskap som viktigste våpen og en kirke med moralsk autoritet og kontakt med grasrota blir. Er dette flotte ord, eller vil noe skje. Kirken avgjør selv om dette skal være en kjekk måte å få litt positiv omtale på, eller om det er alvorlig ment.

Kanskje fikk vi en forsmak i striden rundt Sellafield-utslippene: Ikke vet vi om det var Børge Brende eller Frederic Hauge som fikk britene til å snu. Men vi vet at biskopen av London tok direkte kontakt med politiske myndigheter etter henvendelse fra norske kolleger. Neppe helt effektivt det heller. Som den samme London-biskop fortalte oss nylig: «Jeg presser ikke politikere, men bidrar til å øke politikerens mulighet til å ta de rette valg».

Worldwatch har påpekt at kristne og muslimer tradisjo-

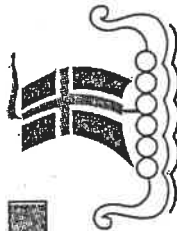
nelt har betraktet moral som et menneskeorientert tema. Naturen har spilt en sekundær rolle, og Gud har stått utenfor naturens verden. Dermed har man kunnet betrakte den naturlige verden som en ressurs for menneskelig bruk - av mange beskrevet som en hovedårsak til de siste hundre års stadig mer destruktive sivilisering. Men når deler av kirken nå tar avstand fra bruk- og kast-samfunnet kan den være med å snu utviklingen.

Det er verre å finne en prest som kan legitimere en synd.

80-90 prosent av verdens befolkning tilhører en av verdens religioner. Klarer prester, imamer og andre å mobilisere en brøkdelen til å endre sitt forbruk kan det resultere i gigantiske steg mot en bærekraftig utvikling. Vår materielle standard har for lengst nådd et nivå som den fattige verden aldri kan få. Det er rett og slett ikke nok ressurser på kloden. Derfor er forbruk og overforbruk blitt et fordelingsproblemmål, med klare moralske overtoner. Det er i den debatten Kirken mener den kan bidra med noe.

www.vl.no

VÅRT LAND

MENINGEN

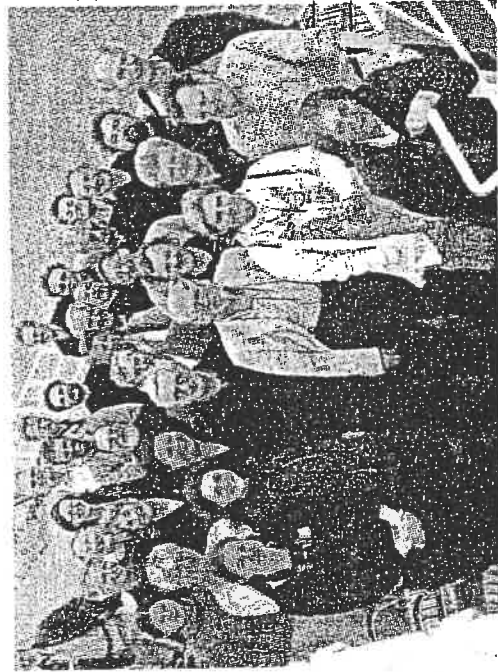
«Dristighet og offensivitet i satsning på nye misjonsfelter, er noe som bør ligge i ryggmargen i enhver misjonsorganisasjon. Men det er ikke et poeng i seg selv stadig vekk å kunne vise til nye uteområder. Vi tviler på om Normisjon har økonomisk ryggrad til å gå på flere turge prosjekter samtidig.»

Fra dagens leder, side 6

Torsdag

26. JUNI 2003

Uke 26 - nr. 141 - 59. årgang - kr. 10

Kirkeutsendinger fra seks europeiske land ber nå sine respektive regjeringer og EU om å gripe inn for å sikre havmiljøet.

Foto: Håkon Mosvold Larsen

Samlet om Geiranger-erklæring

Nordsjøens ressurser må vernes. Det mener rundt 35 kirkeutsendinger som midt i den idylliske Geirangerfjorden skrev under på en erklæring som krever forbedret fiskeripolitikk.

side 14-15

Faste mot forbruk

Patriark løfter fram asketisme som miljøløsning.

Cedr Ole Bjørnvik, Ustvein Kloster
patriark@kloster.no

21.10.03

Patriark Bartholomeos av Konstantinopel mener asketisme er helt nødvendig for å løse verdens miljøproblemer. Faste er en av veiene til en bærekraftig utvikling, mener kirkelederen.

– Vi kan alltid lære oss med mye mindre enn vi forestiller oss, sa patriarken da han denne uken innledet et av seminarerne på den kirkelige miljøseminaren mellom Stavanger og Alesund. I sitt foredrag, holdt i samarbeid omgivelser på Ustvein Kloster i Rogaland, pekte han på gleden ved den gamle forsakske.

KEK

1974: Miljømedisinsk forsknings- og generalforsamling i Konstantinopel
1978: St. Sofies kloster i Kekk
1982: St. Sofies kloster i Kekk
1985: St. Sofies kloster i Kekk

Han framholdt at inntrykket menneskene i vestlige samfunn har av asketisme ikke stemmer med asketismen slik den forstås i hans kirkelige tradisjon. Der er den asketiske dimensjonen «en helhetstiltak», ifølge den ortodokse ledelsen.

– Asketisme er bevissheten om og en dyp anerkjennelse av at mennesket ikke bare er avhengig av Guds nåde, men også av verden og naturen som et helt avhengig av naturens gaver. Asketisme er en måte å leve på som viser at vi er avhengige av naturen og naturens gaver. Asketisme er en måte å leve på som viser at vi er avhengige av naturen og naturens gaver.

Fastem. – Ved nærmere studium ser vi at faste ikke tar sikte på å fornekte verden. Faste tar snarere sikte på å fornekte mennesket. Faste tar sikte på å fornekte mennesket. Faste tar sikte på å fornekte mennesket.

– Faste tar sikte på å fornekte mennesket. Faste tar sikte på å fornekte mennesket. Faste tar sikte på å fornekte mennesket.

Han mener dagens mennesker må arbeide for å få «et medifoliosert bierke» og han sterte St. Isak av Syria som på 700-tallet hebreer et slett bierke som brennende av lyrikeren vilje dør, «d og med for demens». En vet nå å utvikle et medifoliosert bierke.

«Faste innebærer virkelig å bli bevisst den sult hele skapelsen har etter helbredelse og forsoring.»

Fader Bartholomeos

Hans Hellighet Bartholomeos, økumenisk patriark av Konstantinopel, har lagt ut på sin hjemmeside en uttalelse som er ut fra Østrikens asketiske ideal som en vei ut av den ekologiske klemmen verden står i. Her er han fotografert om bord på forskningsfartøyet G. O. Sars.

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

«Når vi faster, husker vi at vi ikke lever av brød alene.»

Fader Bartholomeos

Patriark Bartholomeos og hans følge gikk jomkostvæiden i land til Tvedestrand på Møster under den kirkelige miljøseminar.

«Kropp og sjel. I møte med pressefolk er patriark Bartholomeos vennlig, men han gir ikke intervjuer i vanlig form. Tilbudet er å få sitte til bordet og samtale med ham. Noenbløkken kan man ha på knær for nedlærning av sakkelt. Det er under en slik samtale patriarken forteller om sitt syn på forholdet mellom religion og politikk. De to områdene må ikke settes opp mot hverandre, mener han.»

«Kropp og sjel. I møte med pressefolk er patriark Bartholomeos vennlig, men han gir ikke intervjuer i vanlig form. Tilbudet er å få sitte til bordet og samtale med ham. Noenbløkken kan man ha på knær for nedlærning av sakkelt. Det er under en slik samtale patriarken forteller om sitt syn på forholdet mellom religion og politikk. De to områdene må ikke settes opp mot hverandre, mener han.»

– Kroppen har både kropp og sjel, sammenhengende. Kirkelederen som ikke er menneskelig, er menneskelig. Gode på verdens kirker for miljøet.

– Sars kirken på lang framme, er patriark seg med miljøseminarene, en arbeidsform som gir sin forglemte æren for å ha funnet opp. Blått Det besøkte hav og Noordpolen er reisen til patriarken kan tenke seg.

– I lys noen vil være med å humer den hvitseggele kirkelederen.

– For oss er dette en fin mulighet til å vite fram hva samfunnet har fått for de mange pengene de har brukt på dette skipe. Dessuten er det en anledning til å komme i dialog med nye deler av samfunnet, sier rektorlektor.

Mandag sveid kom også miljøvervminister

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

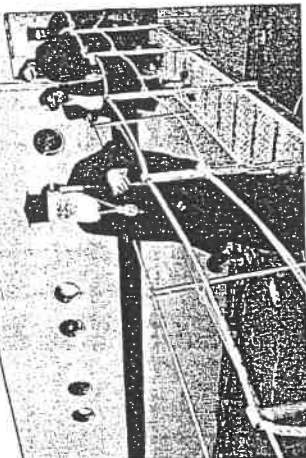
21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

Patriark Bartholomeos og hans følge gikk jomkostvæiden i land til Tvedestrand på Møster under den kirkelige miljøseminar.

Patriark med miljøvern på programmet

Cedr Ole Bjørnvik
patriark@kloster.no

21.10.03

Hjemme i Tjebkja er han og minoritetene av pressekortbilde treende handte miljøvernere, pressekort og kirkefolk på låter til sjøs av skjønnelig at det ikke er mulig å skille fra årlingebordet.

Men en annen, og mer sentral tanke er at delaktighet med egne øyne skal bli en observere miljøomstendighetene i høve.

– Kroppen har både kropp og sjel, sammenhengende. Kirkelederen som ikke er menneskelig, er menneskelig. Gode på verdens kirker for miljøet.

– Sars kirken på lang framme, er patriark seg med miljøseminarene, en arbeidsform som gir sin forglemte æren for å ha funnet opp. Blått Det besøkte hav og Noordpolen er reisen til patriarken kan tenke seg.

– I lys noen vil være med å humer den hvitseggele kirkelederen.

G. O. Sars er den maritime forskningskrysser som har vært 400 miller kroner å bygge. Denne uken har skipt fangst som konferanse presenter for fisketoppet på miljøseminar.

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

Teknologisk vidunder huser kirkekonferansen

– Vi vil gjerne vite fram fra forretningsleder Per Nilsen om hvordan det kirkelige miljøseminar er utviklet for institusjonen som skipe. Dessuten er det en anledning til å komme i dialog med nye deler av samfunnet, sier rektorlektor.

Mandag sveid kom også miljøvervminister

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

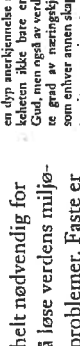
21.10.03

21.10.03

21.10.03

Patriark Bartholomeos og hans følge gikk jomkostvæiden i land til Tvedestrand på Møster under den kirkelige miljøseminar.

«Kropp og sjel. I møte med pressefolk er patriark Bartholomeos vennlig, men han gir ikke intervjuer i vanlig form. Tilbudet er å få sitte til bordet og samtale med ham. Noenbløkken kan man ha på knær for nedlærning av sakkelt. Det er under en slik samtale patriarken forteller om sitt syn på forholdet mellom religion og politikk. De to områdene må ikke settes opp mot hverandre, mener han.»

«Kropp og sjel. I møte med pressefolk er patriark Bartholomeos vennlig, men han gir ikke intervjuer i vanlig form. Tilbudet er å få sitte til bordet og samtale med ham. Noenbløkken kan man ha på knær for nedlærning av sakkelt. Det er under en slik samtale patriarken forteller om sitt syn på forholdet mellom religion og politikk. De to områdene må ikke settes opp mot hverandre, mener han.»

– Kroppen har både kropp og sjel, sammenhengende. Kirkelederen som ikke er menneskelig, er menneskelig. Gode på verdens kirker for miljøet.

– Sars kirken på lang framme, er patriark seg med miljøseminarene, en arbeidsform som gir sin forglemte æren for å ha funnet opp. Blått Det besøkte hav og Noordpolen er reisen til patriarken kan tenke seg.

– I lys noen vil være med å humer den hvitseggele kirkelederen.

– For oss er dette en fin mulighet til å vite fram hva samfunnet har fått for de mange pengene de har brukt på dette skipe. Dessuten er det en anledning til å komme i dialog med nye deler av samfunnet, sier rektorlektor.

Mandag sveid kom også miljøvervminister

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

21.10.03

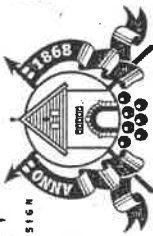
21.10.03

21.10.03

21.10.03

European
News Shopper
AWARD
RENSFÆRDESDIEN

Bergens Tidende

ONSDAG 25. JUNI 2003

Historisk messe i Domkirken

SILJE ANDVIK HOAAS
HELGE SKODVIN (foto)

Det gikk på russisk og norsk da patriarken av Konstantinopel ledet fremmette i Domkirken i kveldsbønn går kveld. Bergen Domkantori fremførte en kraftfull Rachmaninoff og lokket nysgjerrige fra gaten inn til bønn, lys og røkelse.

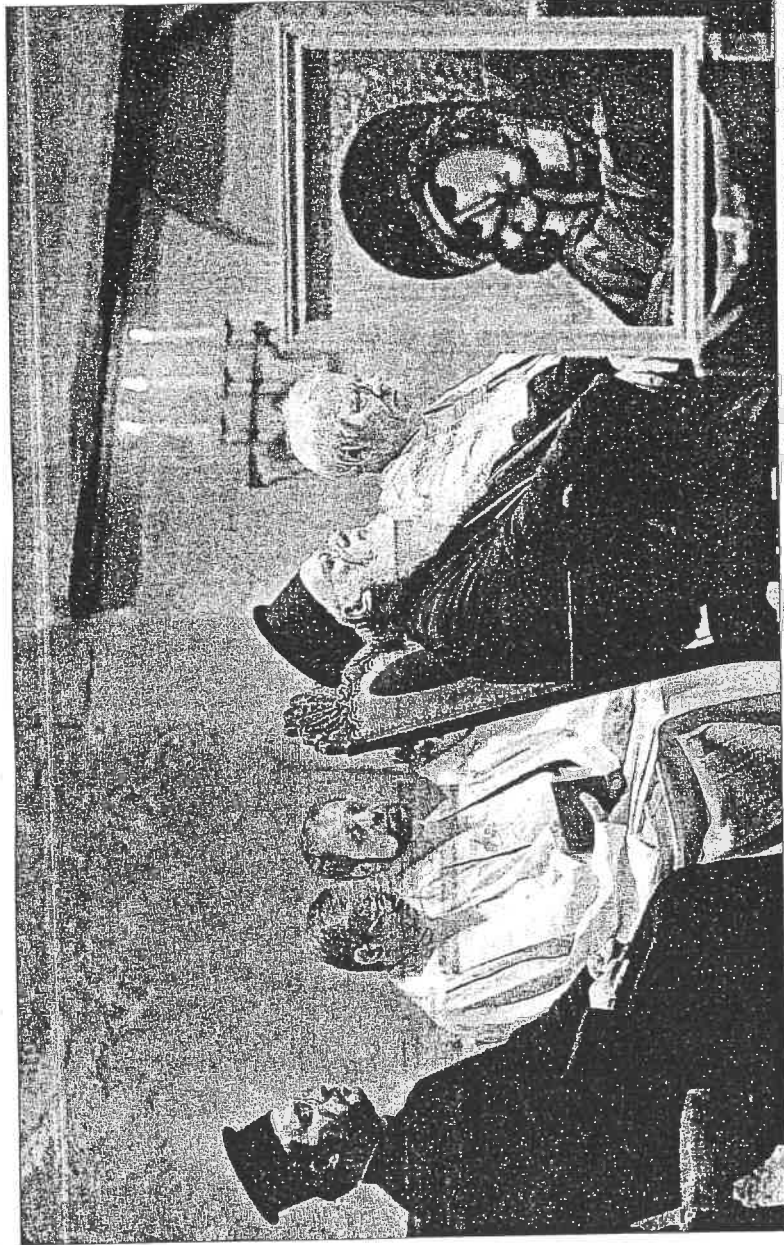
Erkebiskop Bartholomeos er verdens fremste kirkeleder i miljøspørsmål. Han gjester Bergen i forbindelse med den kirkelige miljøsemlasen og seminaret om havets miljø.

– Vi har et fellesansvar for skaperverket, understreker Bjørgvin-biskop Ole D. Hagesæther.

Patriarken fremhever «Guds evigvarende kjærlighet til skaperverket» som en inspirasjonskilde for den troendes miljøansvar.

Søstrene Emma og Jasmin Meze-Hausken forsto ikke mye av liturgien, men visste at den gamle mannen i svart kjortel var en viktig mann. – Jeg kysset han på hånden og fikk et krus. Men nå skal jeg ta bussen hjem, smiler Emma stolt.

Kveldsbønnen markerte avslutningen på Bartholomeos opphold i Bergen. I morgen følger han pilegrimsflokkken videre nordover mot Trondheim.

I BØNN: Erkebiskop Bartholomeos forreter en ortodoks kveldsbønn som avslutning på Bergensbesøket i forbindelse med miljøsemlasen fra Eggesund til Trondheim. Her sammen med Bjørgvinbiskopen Ole D. Hagesæther (t.h.).

Kvalitets-

Norges største fotokjede på plass i Arken!

- En flott miljøpersonlighet

Slik karakteriserer biskop Ernst Baasland den gresk-ortodokse Patriark Bartholomeos I av Konstantiopol.

THOR CHRISTIAN SKAVLEM
thor.christian.skavlem@dagen.no

Baasland, som er biskop i Stavanger bispedømme, har fulgt Patriark Bartholomeos på fra Egersund til Bergen på det splittet nye havforskningskipet G. O Sars. I går var biskop Bartholomeos, ikke minst kjent for sitt engasjement for å stanse forurensning av sjøen, på omvisning i Akvariet i Bergen. Med i hans følge var blant annet Stavanger-bispen.

Askese og faste

- Patriarken har et ekte miljøengasjement. Han er selv født på en øy (Imvros - en tyrkisk øy med gresk-talende befolkning, red. anm.) Det er ingen tilfeldighet at han mottok Jostein Gaarders Sofie-pris for sitt miljøarbeid i fjor. Hans engasjement er dypt forankret i troen på Gud som skaper. Hele hans kristne tro er knyttet til at Gud har skapt verden, og det er utgangspunktet for hans inntrengende appell til menneskeheten om å ta vare på skaperverket.

Biskop Baasland viser til at den gresk-ortodokse Patriarken er sterkt opptatt av askese og faste som ledd i skape forståelse for at menneskene må dele godene.

- Men biskop Bartholomeos bruker det positivt, ikke som et krav, presiserer Stavanger-biskopen. Ifølge Baasland forantrer

TROEN PÅ GUD I likhet med Patriarken av Konstantiopol, Bartholomeos I, forantrer også Den norske kirke sitt miljøengasjement i troen på Gud, sier Stavanger-bispen i Den norske kirke, Ernst Baasland. THOR CHRISTIAN SKAVLEM

også Den norske kirke sitt miljøengasjement i troen på Gud som skaper.

Kirken tar miljøet på alvor

- Protestantismen har vært utgangspunktet for mye næringsutvikling.

Ikke alltid har hensynet til miljøet blitt tatt på alvor. I de senere år har miljøengasjementet dabbet av i samfunnet, men i Kirken har det bare gått oppover, sier biskopen i det

syd-vest-norske bispedømmet, før han må springe etter det gresk-ortodokse overhodet for å spise lunsj med ham.

Patriark Bartholomeos er født i 1940. Han har tjenestegjort som offiser i den tyrkiske hæren. Før han 22. oktober 1991 ble valgt til å etterfølge Patriark Dimitrios I som Patriark av Konstantiopol, og dermed ble fremste kirkeleder for mer enn 400 millioner ortodokse, har han innehatt en

rekke tillitsverk i Den ortodokse kirke.

Søndag gikk startskuddet for det kirkelige Nordsjøseminaret. Det skjedde med en ortodoks liturgi for velsignelse av vannet i en fullsatt Egersund kirke. Patriark Bartholomeos og biskop Baasland har sammen et sølvkar med velsignet vann ut av kirken og ned på bryggen. Der tømte de sammen med biskopen av London, Richard Chartres, vannet ut i

sjøen. Ifølge en pressemelding fra kirkeinfo ble det hele fulgt av kirkeledere fra alle land rundt Nordsjøen, sammen med miljøvernere, politikere, forskere og folk med nærings-tilknytning til Nordsjøen. I går fortsatte reisen videre til Alesund, da med hurtigruteskipet MS Finnmarken.

DAGEN

Registrering av kyrkesølv

Allt gammalt kyrkesølv i Agder bispedømme skal registrerast. Arbeidet er allerede starta i Flekkefjord, og målet er å vise fram det gamle kyrkesølvet for publikum.

– Kyrkesølv og kyrkekunst er umistelege kulturverdiar, og kyrkja sjølv har ikkje oversikt over alt som finst, seier Audun Myhre i Agder bispedømme til NRK Sørlandet.

Registreringa er eit samarbeid mellom Vest-Agder fylkeskommune, Riksantikvaren og Agder bispedømme. (NPK)

Kulturminne i ny database

Riksantikvaren arbeider med å utvikle ein ny, samla database over kulturminne i Noreg.

Databasen skal takast i bruk på nyåret. Det er kulturminneforvaltninga, staten og kommunane som vil få tilgang til Kulturminnebasen på internett. Dette skal vere den offisielle databasen over alle kjente kulturminne og kulturmiljø som har formelt vern etter kulturminnelova.

Dei fleste kulturminne i Noreg er likevel ikkje freda etter lova. Både kommunane og andre sektorar treng informasjon også om desse. Etter kvart vil ein vurdere å inkludere også kulturminne som ikkje er freda i den nye databasen. (NPK)

Regjeringa skal minnst kong Olav

Regjeringa skal ære 100 årsdagen for kong Olav V's fødsel den 2. juli med gudsteneste og mottaking på Akershus slott i Oslo.

Statsminister Kjell Magne Bondevik er vert for minnearrangementet, der kong Harald og dronning Sonja skal vera til stades saman med fleire andre medlemmer av familien til kong Olav. Fungerande feltprost Arne Sviloson skal halde talen i slottskyrkja. (NPK)

Flygarutdanning på universitetet

Norwegian Aviation College As (NAC) og Universitetet i Tromsø (UiTø) skriv luftfartshistorie etter at det er vedteke å etablere eit treårig Bachelorprogram i flyfag.

Flott følgje i land på Moster

– Fyrst kom Olav Trygvasson og heldt messe på Moster for fyrste gong, så var Sankt Olav på vitjing i 1024, og no står me her. Nett som kongane før oss, sa biskopen i Bjørgvin, Ole D. Hagesæther, då Nordsjøseglasen vitja Moster.

§ MARIE ENGELSEN LANDRO

Nordsjøseglasen går med forskningsskipet «G.O. Sars», frå Egersund i sør og opp til Ålesund og Geirangerfjorden. Moster var ein av stadene dei vitja på ferda. Følgjet som gjekk i land, inneheldt både norske representantar og representantar frå dei andre landa rundt Nordsjøen, og turen gjekk til Moster Gamle Kyrkje for liturgisk kveldsbøn.

Og det var fint folk som gjekk i land på Moster denne kvelden. Den økumeniske patriarken av Konstantinopel, erkebiskop Bartholomeus som er den ortodokse kyrkja sin øvste leiari, biskopen i Bjørgvin, biskopen frå London, og miljøvernminister Børge Brende.

– Denne reisa er svært spennande. Miljøspørsmålet er eit viktig etisk spørsmål som dreier seg om det mest grunnleggjande i vår tilvære. Alle som er med på denne turen er einig om at me er forplikta til å ta vare på miljøet. At følgjet er så internasjonalt, syner at me er bevisste på at ein må tenkje globalt for å løse dei store miljøspørsmåla, sa Brende.

Følgjet som kom til Moster talde om lag 60 personar, så gamle kyrkja var mest fullsett. Den internasjonale samansetjinga, med eit mangfald av drakter, bakgrunnar og nasjonalitetar sette eit spesielt preg på messa denne kvelden. Tende stearinlys var sett opp langs midtgongen, og kveldsbøna vart ei sær stemningsfull oppleving. Tilhøyrarane fekk vakker salmesong frå ei samansett korgruppe frå Sunnhordland. Bjørgvin biskop Ole D. Hagesæther medverka med innleiing og tekstlesing, og fungerande sokneprest Asbjørn Gundersen med bøn.

Frå venstre: Biskopen i Bjørgvin, Ole D. Hagesæther, domprost Øystein Bjørdal og fungerande sokneprest på Bømlo, Asbjørn Gundersen saman med den økumeniske patriarken av Konstantinopel, erkebiskop Bartholomeus, etter kveldsbøna i Moster gamle kyrkje.

sæther medverka med innleiing og tekstlesing, og fungerande sokneprest Asbjørn Gundersen med bøn.

– Dette er ei reise for miljøet, for å berga eit hav som vert vår redning og vår smerte. No er me samla her til messe i

Moster kyrkje for å be Gud om hjelp og støtte slik det har vore gjort i 1008 år, sa biskop Hagesæther til tilhøyrarane i kyrkja.

Nordsjøseglasen

Den norske kyrkja har invitert kyrkjene i landa rundt Nordsjøen til å delta i ein miljøseglas med innlagde dagsseminar. Deltakarane er kyrkjeleiarar, miljøvernarar, politikarar og vitenskapmenn. Føremålet er å setja sentrale miljø- og forvaltingsspør-

mål i våre felles nordlege havområde på den kyrkjelege dagsorden. Seglasen vert gjennomført frå 22.-25. juni, og er ein opptakt til generalforsamlinga i konferansen av europeiske kyrkjer i Trondheim 25. - 2. juli. Der er trusselen mot europeisk miljø

eit av spørsmåla som vert tatt opp. Seglasen er sagt av kyrkja å vera eit kyrkjeleg bidrag til ein brei offentleg samtale om berekraftig samfunns- og næringsutvikling for kyst- Noreg, slik at kyrkja kan vera ein aktiv deltakar i arbeidet for eit bere-

kraftig samfunn. Regjeringa sin visjon er å sikra eit reint og rikt hav, slik at og framtidige generasjonar skal kunne hausta av dei rikdommar som havet kan gje.

Seglasen resulterer i ein sluttdoklasjon når ferda vert avslutta i Geiranger.

VÅRT LAND

MENINGEN

Jeg strever alltid med å ordet «psykisk utviklingshemmet» i min nunn. For det første er det umulig å uttale, for det andre sier det null og niks om dem som bærer merkelappen. Er det noe som kjennetegner dem, er det hvor ulike de er, i sjelden grad bærer de sitt personlige stempel synlig for oss alle.»

Liv Riiser,
kommentar,
side 6

tirsdag

24. JUNI 2003
uke 26 – nr. 139 – 59. årgang – kr. 10

Engasjert for den ufødte

Stine Helena Svendsen (t.v.) fra Sosialistisk Ungdom og Ingrid Merete Dahle fra UMAN representerer hver sin side av dagens abortkamp.

side 8-9

Foto: Kristian Høgeland

- Ola soldat** Prioriterer Nato og USA framfor FN-oppdrag 4-5
- Høgskole** Fremtiden til bibelskolen i Staffeldtsgate avgjøres 14-15
- Rosenius** Gir ut alle hovedverkene til den svenske lekmannshøvdingen 26-27

MARGEN

Bauta over husmora

Hun er blitt ensom, husmora som i århundrer har stelt både mann og barn, hus og fjøs. Men får Henry Strætkvern det som han ønsker, vil det stå ei staut husmor i hver eneste kommune.

– Hun har vel knapt nok fått en takk, selv om hun i seg selv alltid har vært en bauta i hjemmet, sier Strætkvern til Østlendingen.

Nå vil han gi husmora en hedersplass i form av en bauta. Han mener denne gruppa er glemt, både i utdeling av pensjonspenge og i reising av bautaer.

Rebekka Jaswig

En indonesisk Buddha plassert i et hjørne av stuen. Slik presenterer magasinet Elle Interiør en trendy bolig fra London.

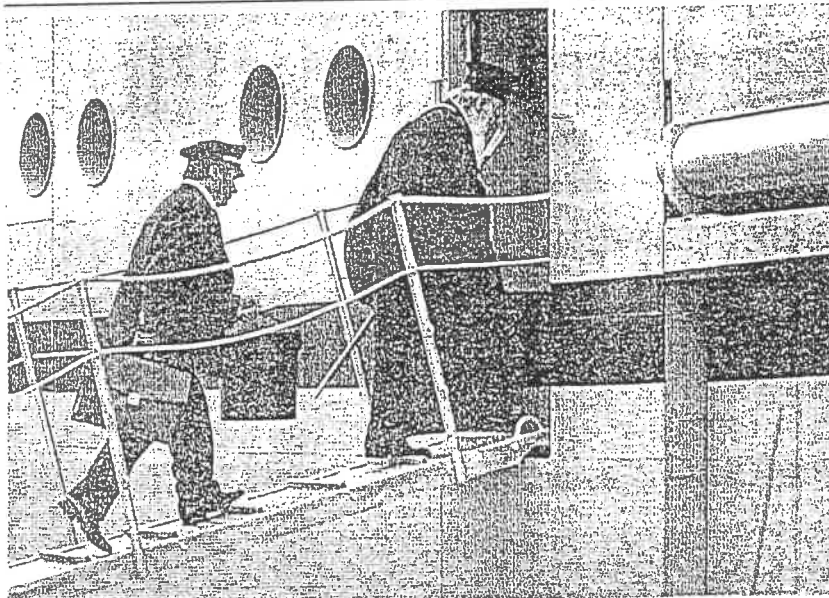
Faksimile Elle Interiør nr. 2/2003

Pynter hjemmene med religiøse ikoner

Ny designtrend, mener trendforsker.

Et krusifiks på veggen, en Buddha på hylla eller en Jomfru Maria-figur i gangen. Norske hjem fylles av religiøse ikoner.

– Cafe latte-generasjonen tar med seg sine kontinentale inntrykk inn i hjemmet, mener trendforsker Gunn-Helen Øye. side 16-17

Patriark av Egersund

Patriark Bartholomeos av Konstantinopel var patriark av Egersund for en stakket stund. Han deltok søndag på gudstjenesten i Rogalandsbyen før han gikk om bord i forskningsskipet G.O. Sars.

Båtreisen skal i morgen ende opp i Trondheim hvor generalforsamlingen til Konferansen av Europeiske Kirker starter.

side 10-11

Hans hellighet Bartholomeos, patriark av Konstantinopel, gikk søndag kveld om bord i forskningsfartøyet G. O. Sars i Egersund for å legge ut på en fire dager lang miljøseilas nordover norskekysten.

Foto: Håkon Mosvold Larsen

ORDET

«Johannes gjorde ingen tegn, men alt det han sa om denne mannen, var sant.» 42 Og det var mange der som kom til tro på Jesus.

Joh 10,41-42

MILJØSAMARBEID: Kirkeledere, politikere og miljøvernere er på miljøseilas langs norskekysten. Patriarken av Konstantinopel, erkebiskop Bartholomeos, er her på vei ned lederen fra forskningskipet «G.O. Sars».

FOTO: ANDERS MARTINSEN, AFTENPOSTEN

«Vi må frigjøre oss fra grådigheten» og egodyrkingen

ATLE ANDERSSON
atle.andersson@bt.no
G.O. Sars

Skal vi løse miljøproblemene må vi alle leve mer asketisk, sier patriarken av Konstantinopel, erkebiskop Bartholomeos.

meos. Han oppfordrer til fasteperioder for å «frigjøre oss fra frykt og grådighet».

Patriarken av Konstantinopel er på seilas oppover norskekysten sammen med kirkeledere, politikere og miljøvernere. Det åndelige overhode for 230 millioner ortodokse kristne har et brennende miljøengasjement, og har tidligere deltatt på miljøseilas både på Donau, i Adriaterhavet og Østersjøen. Nå er han underveis fra Egersund til Trondheim. I dag kommer han til Bergen, der han blant annet skal holde en historisk messe i Domkirken.

Da han inviterte journalister til lunsjbordet sitt på

Utstein Kloster i går, fortalte han at seilasen er motivert av ønsket om å oppleve det sårbare Nordsjømiljøet på nært hold.

Den engasjerte patriarken mener den økologisk ubalansen og miljøproblemer må løses gjennom personlig fornektelse av egodyrking og grådighet. Bartholomeos mener vi må leve mer asketisk. Vi trenger ikke gå i kloster, men hente inspirasjon fra munkene og nonners selvbeherskelse.

Mindre forbruk

– Når jeg snakker om asketisk livsførsel, betyr det å forbruke mindre. Vi må stoppe ødeleggelsen av naturressursene på jorden. Vi må leve enkelt, og slutte å konkurrere mot hverandre og naturen. Vi må ha et brennende hjerte, et hjerte som ikke tåler å se at vi ødelegger jorden. Uten frakheden er ingen av oss virkelig humane. Skal vi leve i harmoni med miljøet, må vi pålegge oss selv en asketisk livsførsel, eller avstå fra uønsket materialisme.

– Hver og en av oss må praktisere selvbegrensning i forbruket av mat og naturens ressurser. Vi er nødt til å foreta det viktige skillet mellom hva vi ønsker og hva vi trenger. Bare gjennom selvfornektelse og vilje til å si «nei» eller «nok», vil vi gjenoppdage vår sanne plass i universet, sier han.

Oppfordrer til faste

Patriarken synes det er trist at folk i vestlige samfunn oppfatter asketisk livsførsel som noe negativt, som at man gir avkall på noe verdifullt eller driver regelrett selvpining.

– Det handler om en dypere erkjennelse av at menneskeheten og alle skapninger på jorden ikke bare er avhengig av Gud, men også av miljøet omkring oss, sier Bartholomeos, som i fjor fikk Jostein Gaarders Sofie-pris for sin miljøinnsats.

Som eksempel på asketisk praksis snakker han varmt for faste. Troende ortodokse spiser ikke kjøtt eller melkeprodukter nesten halve året.

– Det er en måte å integrere kropp og sjel, og på samme tid en påminnelse om andre menneskers sult. Når vi faster blir vi også minnet på at vi ikke lever av brød alene, og at vi er en del av et samfunn, av menneskeheten og naturen. Det er derfor ortodokse kristne aldri faster alene. Faste er også frigjøring fra frykt og grådighet, sier han.

Patriarken har integrert miljøspørsmål i den ortodokse kirken, og mener det er et felles ansvar for alle religioner å bekjempe miljøødeleggelser. Respekt for hverandres religion er også det viktigste bidraget til fred i verden, mener han.

– Økologiske problemer er vår felles bekymring, de angår hele menneskeheten, sier han.

Kirkeseilasen for Nordsjømiljøet skal munne ut i en sluttdeklarasjon når ferden avsluttes i Geiranger. Bartholomeos frykter ikke det bare blir masse ord.

– Det er opp til oss å omgjøre ord til handling, sier han.

SALG
-20% til -60%
SALGET STARTER I MORGEN KL. 0900!
STONES
MENSWEAR
LAKSEVÅG SENTER TEL: 55342050

bergenpuls.no

Alt som skjer.
Hver dag!

Bergens Tidende
www.bt.no

2 Lokal & Kultur

Utleie av:

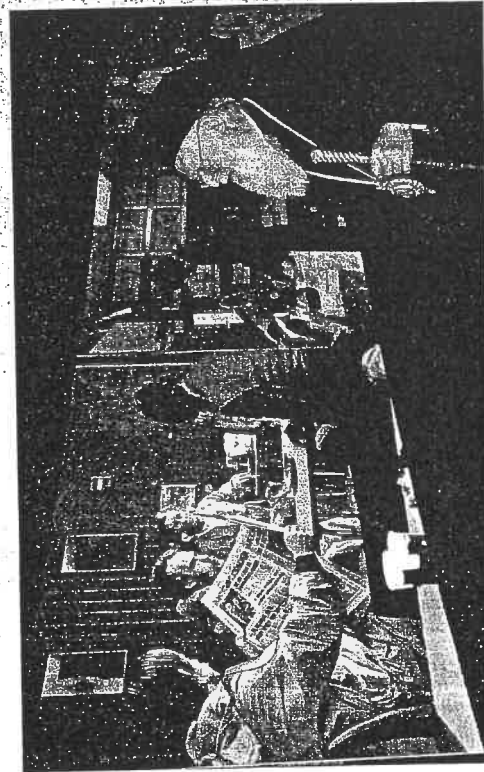
- Person- og vørehøiser
- Brakker
- Minimaskiner
- Letthus
- Rent-Bygg utstyr
- Containere
- Sillaseer
- Varmerutstyr
- Diverse byggmaskiner
- Personliftere

BAUTAS

Alt på ett sted!

Bautas AS, Tommerovestien 5, 4135 Sandness, Telefon 51632310 - Fax 51632322

Gaver, sang og varme velkomsthilsener sto sentralt da rundt 60 europeiske kirkeledere møttes til miljødyst på Oljemuseet i går ettermiddag. Det naturlige midtpunktet var erkebiskop Bartholomeos.

OMVISING: «Den grønne påtriarie». Bartholomeos fulgte interessert med da han og følget fikk en guidet omvisning i Oljemuseets utstilling.

Grønn kirkeseilas kastet loss i helgen

SAMEN www.samensamen.no
60 europeiske kirkeledere deltar på Kirkeleg miljøseilas. Målbetingelsen på sette miljø- og forvaltningsspørsmål i nordlige havområder, på dagsorden.

Elisabeth Bie bakt Jonas Haarr Friesdal foto

MILJØVERN: Hvem er han? De unge skuterne utenfor Oljemuseet stanset opp et øyeblikk, og nærmet seg måpe av det overveldende synet av erkebiskop Bartholomeos. Lederen av den gresk-ortodokse kirken, og ofte kalt «den grønne påtriarie» av konstantinopel, var et imponerende syn da han trådte ut av bilen ved Norsk Oljemuseum i går ettermiddag. Ordføreren Leif Johan Seyvand, som sto klar for å ønske erkebiskopen velkommen, så rent alminnelig ut, det glinsende ordførerkjedet til tross. For erkebiskopen og

fra Starten. Ordføreren ønsket alle hjertelig velkommen, det samme gjorde biskop Ernst A. Baasland.

Han uttrykte også stor glede over at Sellafield-utslippet nå er stanset, og påpekte at løsningen nettopp var et resultat av samarbeid over landegrensener og trosretninger.

Men så kom David Brennhagen (14) fra Ung Agenda 21 med sin appell til kirkelederne. Han innmet om at det er flere problemer for miljøet i Nordsjøen enn Sellafield-utslippet.

Tusenvis av tonn med søppel dumpes i Nordsjøen fra båter. Også båter og oljeplattformmer dumpes i sjøen. Man finner døde sjøtugler på strand-

den. Barn vil ha samme rettigheter som tidligere generasjoner til rene strender og sunn mat fra havet. Derfor håper vi at dere vil jobbe for at vedtakene dere gjør om å redde miljøet i havet blir gjennomført, sa David Brennhagen.

En svært nyttig påminnelse kommenterte biskop Ernst A. Baasland etterpå.

Etter at taler og gaveoverrekkelser var over, fikk løftet en halvtimes omvisning i Oljemuseets utstilling av museumsvert Marianne Logan.

Etter besøket i Oljemuseet ble deltakerne trukket i buss til Egersund. Der utførte den gresk ortodokse lederen et spesielt vammritual under en kveldsmesse i Egersund kirke,

før han ledet en prosesjon de 120 metrene fra Egersund kirke til sjøen. Her ble det velsignede vannet tømt ut på sjøen.

Senere i går kveld gikk rundt 60 deltakere om bord i forskningsfartøyet «G.O. Sars», for å sette første etappe fra Egersund til Randaberg. I dag går turen videre til Ustein Kloster, der de skal delta på et fagseminar med miljø, olje og gass som tema. Deretter går selasen videre nordover langs kysten til Trondheim. Her skal deltakerne på generalforsamlingen til Konføderasjonen av Europeiske Kirker, som starter onsdag.

elisabeth.bie@aftenbladet.no

Tirsdag 24. juni 2003

Aftenposten

Sentralbord: 22 86 30 00

Besøksadresse: Biskop Gunnerus' gt. 14a, Postadresse: Postboks 1, 0051 Oslo, E-post: aftn

På tokt for miljøet. Sammen ønsker de å påvirke politikerne til å verne bedre om Nordsjøens ressurser. Fra venstre biskopen av London, Richard Chartres, Øystein Dahle fra WWF, patriark Bartholomew, biskop Ernst O. Baasland i Stavanger og Maren Esmark fra WWF Norge.

Patriarken har tatt Gud med på miljølaget

Vinden rusker i den høye sorte hatten og det lange hvite skjegget mens han vingler opp lederen.

Hans hellighet, patriark Bartholomew av Konstantinopel vil redde Nordsjøen fra forurensning og overfiske.

OLE MATHISMOEN
ANDERS MARTINSEN (foto)
Ytterst i Boknafjorden.

Dobbelt kull. - Jeg kan selvsagt ikke løse noen miljøproblemer, men jeg kan bidra til å sette fokus og inspirere til nytenking blant religiøse mennesker. Vi skal ikke politisere kirken, men vil gå sammen med politikerne for å redde naturen, forteller han oss.

Patriarken, religiøst overhode for alle verdens 250 millioner ortodokse kristne, er blitt miljøvernere. Bor i Istanbul, som han fortsatt insisterer på at skal kalles Konstantinopel. I fjor fikk han Sofie-prisen for sin miljøinnsats.

Dette har garantert aldri skjedd før. Kirkeledere som representerer flere hundre millioner mennesker deltar denne uken på et seilende seminar langs norskekysten fra Egersund til Trondheim. Fokus er ikke på århundrelange teologisk krangler, men å sette fokus på miljøtruslene mot det havet mange europeiske land deler. Kirken skal på banen. Patriark Bartholomew har selskap av Londons-biskop, to norske biskoper og en drøss prestes fra alle de nordiske land på miljøturen. Og de har bedt med seg miljøvernere, forskere, politikere og journalister.

Alvorlig synd

- Da jeg ble patriark, så jeg hvor akutt situasjonen er blitt. Vi mennesker har ingen rett til å ødelegge for resten av Guds skaperverk. Naturen er jo Gud. Å ødelegge naturen er en alvorlig synd, sier patriarken.

Han er enig i at kirkens miljøengasjement kommer

sent. - Men bedre sent enn aldri, nå er kirkene svært aktive og gjør minst like mye som miljøorganisasjonene, mener Hans Hellighet. De siste årene har han arrangert fem slike båtturer på andre europeiske hav.

Stavanger-biskop Ernst Baasland har stor tro på det nye og tette miljøsam arbeidet mellom kirkene rundt Nordsjøbassenget. - Hvis vi kommer med et klart bud-

skap, kan kirken sammen med miljøvernerne danne et nettverk som kan bli kraftig og med stor innflytelse, sier han.

Londons biskop, Richard Chartres, mener kirkens viktigste oppgave blir å få folk flest til å forstå alvoret. - På den måten kan vi øke politikernes mulighet til å gjøre noe, en politiker kan jo aldri gå særlig lenger enn folk vil.

Moralsk autoritet

Worldwatch Institute i Washington har det siste året viet kirkens miljøaktivisme stor oppmerksomhet. - Ingen innsats eller organisasjon som de siste årene har kjempet for miljøvern

har vært i stand til å endre kursen.

Kirken er den eneste institusjon i verden som fortsatt har en viss moralsk autoritet. Det blir stadig tydeligere at verden ikke vil tåle at alle får samme levestandard som oss, og da blir det hele et moralsk fordelingsproblem. I den runden vil kirken måtte ha en sentral plass, sier Øystein Dahle, styreleder i Worldwatch Norge.

Også miljøvernere Maren Esmark fra Verdens Naturfond er begeistret. - Dette er viktig, fordi kirken trekker debatten videre med et etisk utgangspunkt, sier hun.

Einar Steensnæs om eventuell åpning av Barentshavet: Oljeboring i nord for u-landens skyld

Utviklingslandene trenger olje for å få økonomisk vekst og økt velstand. Det er en viktig grunn for at Norge bør utvide oljeutvinningen til Barentshavet, mener olje- og energiministeren. - Forkastelig, sier miljøvernere.

Utstein kloster.

Statsråden kom med denne oppsiktsvekkende begrunnelsen for hvorfor han sannsynligvis vil tillate oljeboring i det sårbare havområdet under kirkens seilende miljøseminar som i går hadde strandhugg på Utstein kloster.

Randi Alsos fra Natur og Ungdom sa at dersom Regjeringen mener alvor med sine klimaløfter, må den ikke åpne Barentshavet. - 25 prosent av Norges CO₂-utslipp kommer fra olje- og gassproduksjonen. Åpnes Barentshavet vil det bli enda vanskeligere å oppfylle våre forpliktelser om CO₂-kutt. Dessuten er vi rike nok, vi

Vil hjelpe u-land. Olje- og energiminister Einar Steensnæs var på tokt med patriark Bartholomew.

trenger ikke mer olje, sa hun.

- Du har kanskje rett i at vi ikke trenger all den siste oljen. Men vi vet at u-landene er avhengig av fossilt brensel for å få til den økonomiske veksten de trenger, sa Steensnæs.

- Og da er det kanskje bra at Norge, som utvinner olje og gass på en mest mulig miljøvennlig måte, fortsetter å produsere, sa han. - Lar Norge være å fortsette oljeutvinningen, vil andre land, med langt dårligere miljøstandarder, overta Norges rolle.

Alsos og Maren Esmark fra Verdens Naturfond sa etter på at de var dypt sjokkert over Steensnæs uttalelse. - Helt forkastelig, og det

er en særdeles tynn begrunnelse å skyve u-landene foran seg for å forsvare oljeutvinning i nord. Hvem er det som vil merke klimaendringene som følge av stadig økte CO₂-utslipp først, jo nettopp u-landene. Norge burde heller satse på utbygging av nye fornybare energikilder i u-landene, var Maren Esmarks kommentar.

SOMME
Ca 100
**SOMMER-
DRESSER** Ord. 35
ALLE
SOMMER

